

compl
Ed

39179/B

L. LXVI

19/0

D
No. 1207

82 (95)

DE WAARDE
DER
KOEPOK-INËNTING.

KOEPK-INEETING.

DER

DE WAARDE

0⁸ 475

DE WAARDE
DER
KOEPOK-INËNTING

GEHANDHAAFD, EN OP NIEUWS AANBEVOLEN AAN
OUDERS EN KUNSTGENOOTEN,

TEGEN DE
BESTRIJDING DERZELVE

VAN DEN MED. DOCT.

ABRAHAM CAPADOSE,

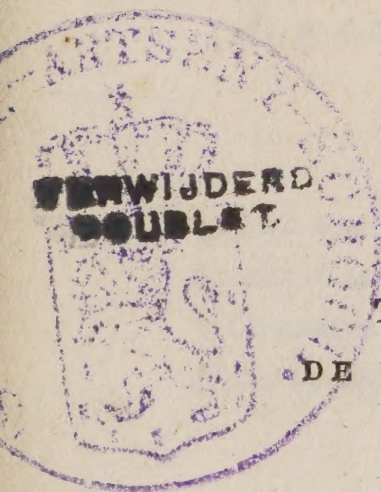
OF,

DE *VACCINE* AAN DE BEGINSELEN VAN
GODSDIENST, REDE EN WARE
GENEESKUNDE GETOETST.

DOOR

C. G. ONTYD, MED. DOCT.

te 's Gravenhage.

TE 's GRAVENHAGE, BIJ
DE WEDUWE J. ALLART.

MDCCCXXIV.

49618

DE WAARDE
DER
KOPROK-INVENTIE

GERANDIJD, EN OP TIJDS-PAAR-TOELEN AAN
GOEDER EN KUNSTELINGEN,
TUSSEN DE

BEESTINDING DER NEDERLANDEN
VAN DEN NED. DOCT.

ABRAHAM CARLDOFF,

DE VACCIN VAN DE BRUGS-EN VAN
GOEDERST, HEDER EN WARE
GEMERKTE GEDRUKT.

DOOR
C. G. OLVID, MED. DOCT.

DE VERVOLGING.

DE WETENSC. ACADEMIE
IN 't GRAYNAGE, IN
APRIL 1811.

OPDRAGT.

DEN HOOGGELEERDE HEERE

E. J. THOMASSEN A THUESSINK,

A. L. M. EN PHIL. DOCT.

*Hoogleraar in de Geneeskundige Faculteit
te Groningen.*

Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

*Lid van het Koninklijk Instituut van Kunsten en
Wetenschappen, en andere geleerde Maatschappijen,
en President van de Provinciale Commissie van
Geneeskundig Onderzoek en Toezicht, residierende
te Groningen, enz.*

en den

WELEDELEN ZEER GELEERDEN HEERE

A. VAN STIPRIAAN LUISCIUS,

MED. DOCT. CHEM. LECT.

*President van de Provinciale Commissie van Genees-
kundig Onderzoek en Toezicht, residierende te
's Gravenhage. Lid van de Eerste Klasse van het
Nederlandsche Koninklijk Instituut, en van onder-
schei-*

OPDRAGT.

*scheidene andere Geleerde Genootschappen, en Raad
der stad Delft,*

WORDT,

Uit erkenntenis van derzelver verdiensten in het vak
der Geneeskunde in het algemeen, en in de voort-
planting en bescherming der Koepok-inënting in
het bijzonder,

DIT WERKJE

WELWILLEND OPGEDRAGEN

DOOR

Derzelver Vriend,

DEN SCHRIJVER.

INLEIDING.

Het behoort onder de merkwaardigheden van onzen in wonderen zoo rijken leeftijd, waarin meest alle wetenschappen eene zeer hooge vlugt genomen hebben, zoodat men de negentiende Eeuw in vele opzigten als eene nieuwe wereldperiode beschouwen kan, — dat dezelve tevens zeer *excentriek* is, en er in onzen tijd een aantal *paradoxen* zijn voorgesteld, waarvan er in de verloopene, veel minder verlichte Eeuwen niet alleen geen spoor te vinden is, maar over welker behandeling, in diervoegte namelijk, als dezelve thans worden voorgesteld, men zich zekerlijk toenmaals zoude geschaamd hebben. Men zoude derhalve de negentiende Eeuw, ook met het grootste regt, *de Eeuw der Paradoxen* kunnen noemen. Immers was het voor de zoo verlichte negentiende Eeuw bewaard, dat een Hoogleeraar in de Geneeskunde te *Landshut*, in het koninkrijk *Beijeren*, in zijne *Anthropologische Fragmenten*, het diepzinnig leerstuk der Heilige Drieëenheid uit het maakfel van het menschelijk ligchaam heeft willen betogen, en in des menschen wil, verstand, en gemoed, het evenbeeld van God den Vader, van God den Zoon, en van God den Heiligen Geest ver-

meende gevonden te hebben (1), en in het thans voor ons liggend werkje, kondigt ons een onlangs tot het Christendom bekeerde *Israëliet* aan, „ dat „ hij zich door den Geest Gods in zijne onderzoekingen hebbende laten geleiden, door de heilrijke „ stralen, welke het licht des Evangeliums rondom „ hem verspreidde, heeft leeren inzien, ten opzigte „ der *Vaccine* tot dus verre in eene allerverderfelijke „ ste dwaling verkeerd te hebben, en dat dezelve „ zoo wel met de beginselen der ware geneeskunde, „ de, als met de pligten eens Christen strijdig „ is” (2). Wanneer nu zoodanige *paradoxe* schriften, gelijk dit met de eerst vermelde het geval is, slechts *theoretische* bespiegelingen ten doel hebben, dan handelt men, onzes inziens, het wijsste met dezelve onbeantwoord te laten, daar toch werkjes van voortgelijken stempel zichzelve wederleggen, en een diep stilzwijgen misfchien het beste middel is om dezelve het spoedigst aan de verdiende vergetelheid over te geven; doch is dezelve daarentegen van eene praktischen aard, en handelt zoodanig eene *paradoxe* stelling over eene zaak als de *Vaccine*, welke met het leven en de gezondheid der ingezetenen in het allernaauwst verband staat, en van het in het werk stellen of nalaten van welke het lot van duizende wezens afhangt, dan kan of mag, naar ons

(1) Dr. ANDREAS RÖSCHLAUB, *Magazin zur vervollkommenung der Medecin.* IXr. B., I. Stuck, f. 1—72.

(2) *Bestrijding der Vaccine enz.*, voorrede, bl. vi, en bl. 220.

ons inzien, geen Geneeskundige, welke de *Vaccinatie* volgens pligt en geweten ten nutte van het menschdom reeds drie en twintig jaren heeft uitgeoefend, het stilzwijgen bewaren; te minder, wanneer de schrijver door allerlei drogredenen, en vooral met uit den Bijbel ontleende, kwalijk geapliceerde schriftuurplaatsen, het min verlichte gedeelte der Natie, hetwelk, blijkens de droevige ondervinding, te *Amsterdam* meer dan elders, (daar er volgens zijne opgave, in het verledene jaar aldaar nog negen honderd slagtoffers aan de kinderziekte ten grave gedaald zijn) van zelve reeds tegen deze kunstbewerking vooringenomen is, verders van deze inenting tracht af te schrikken, en in derzelver vooroordeelen hieromtrent zoo veel mogelijk te stijven. Wanneer hij de Geneeskundigen, die de eerste geweest zijn om de *Vaccine* in het werk te stellen, „ voor „ schandelijke bedriegers uitmaakt, en durft beweren „ dat zij zonder oordeel, zonder rijp onderzoek, „ blindelings en roekeloos in dezen zijn te werk „ gaan, en dat zij en die geleerden, die in hunne „ schriften openlijk verklaard hebben, dat het nut „ der *Vaccine* eene bewezene, afgedane zaak was, „ eene onomstotelijke, ja onfeilbare waarheid, welke „ geen verder onderzoek behoefde, door eene hun „ onbekende kracht werden voortgezweept, door „ den geest der duisternisse, die bevreesd is de „ overwinningen, éénmaal door de dwaling op het „ gebied der waarheid behaald, te zullen verliezen, „ zoodra men zich op een onpartijdig onderzoek der „ zaak zal hebben toegelegd.” — Wanneer hij wij-

ders verzekert, „dat de thans plaats hebbende alge-
 „meene verspreiding der *Vaccine* haren oorsprong
 „heeft in die laauwheid, in die onverschillig-
 „heid om al wat de pligt gebiedt, te onderzoe-
 „ken, en eindelijk in die vadsige luiheid, welke
 „het *apathique* en geestelooze dezer Eeuw zoo
 „kenfchetfen, en bij een groot gedeelte der genees-
 „kundigen, vooral ten opzichte der *Vaccine*, zoo
 „zichtbaar zijn; en hierop uitroept: is er dan geene
 „belangstelling meer in het vervullen der heilige
 „pligten, die op den Geneesheer rusten? zegt het
 „niets, voor het leven en de gezondheid van den
 „mensch, onzen broeder, onder God te mogen zor-
 „gen, en geroepen te zijn, om als zijne herauten
 „genezing, troost en verademing te brengen? Heeft
 „dan de menschlievendheid, die edele, en, den
 „Geneesheer zoo bij uitstek noodzakelijke deugd,
 „zoo dikwerf een der krachtigste middelen ter ge-
 „nezing, voor de gevloekte geldzucht moeten wij-
 „ken? en denkt men niet eenmaal rekenschap te
 „moeten doen van al die baldadige proefnemingen
 „en helse kunstenaarijen, waaraan men zich niet
 „schaamt, kracht en leven van onzen medemensch,
 „van onze teederste betrekkingen prijs te geven?”
 Hoe zacht, hoe menschlievend, hoe geheel over-
 eenkomstig met den aard der Christelijke liefde, laat
 de jeugdige schrijver zich hier uit over zijne kunst-
 broeders, waaronder mannen, in wier schaduw de
 jongeling niet staan kan!!!. Zou dan niet ieder
 een, dit geschrift zonder zaakkennis lezende, natuur-
 lijk in den waan moeten komen, dat in de negen-
 tien-

tiende Eeuw, in het zoo beschaafd *Europa*, de Geneeskunst wordt uitgeoefend door eene bende van bedriegers en schurken, zonder eenig bezef van zedelijke of godsdienstige pligten, en welke met het leven en de gezondheid hunner medemenschen naar hunne grilligheden speelden? te meer, daar dit alles zonder het minste bewijs op zulk een beslissenden toon door den schrijver is ter nedergefteld, als of het eene algemeen erkende en bewezene daadzaak was. Wanneer de *paroxysmus* zijner ijlene koorts zal bedaard zijn, zal de heer CAPADOSE, zijne voorrede inziende, over dit zijn geschrift zelf moeten blozen, vurig deszelfs vernietiging wenschen, en het als een zeer groote weldaad beschouwen, dat zijne zoo diep door hem gehoonde kunstgenooten uit Christelijke liefde dit zijn geschrift der vergetelheid toewijden.

Wanneer hij wijders de Geneeskunde dezer droevige negentiende Eeuw durft verklaren, verre beneden die tijden, wanneer domheid en vooroordeel, zoo het heten moet, haar in kluisters hielden vastgeklonken, gevallen, diep gevallen te zijn, gelijk de mensch zelve bij schijnbare vordering en verlichting, en herhaalt, dat, welke groote vorderingen er ook in deze Eeuw in de ontleed- natuur- schei- en kruidkunde gemaakt zijn, het praktische gedeelte, waarvan de schrijver het *magnetismus*, door hem eene verfoeijelijke en duivelsche kunst genoemd, en de *Vaccine*, als de twee onderscheidende karakterteekenen beschouwd, is achteruit gegaan en gevallen, uit oorzaak dat men God vergeten heeft, en alle midde-

en, hoe wonderbaarlijk ook in uitwerking, gemeend heeft te mogen aannemen, zonder ze vooraf aan de beginselen van den godsdienst te toetsen, — dan staat men verbaasd over des schrijvers verregaande onbeschaamdheid, en durft, zoodanig een onzin lezende, naauwlijks zijne oogen gelooven. — Dat de Heilige Schriftuur een schatkamer van geneesmiddelen voor de ziel bevat, en dat men dezelve als de hoofdbron, waaruit alle zedelijke pligten haren oorsprong nemen, te beschouwen hebbe, stemmen wij met den schrijver volkomen toe, doch dat de Heilige Schrift, zoo als de heer CAPADOSE ons wil wijs maken, insgelijks zou dienen om met betrekking tot de Geneeskunst, hetgeen ons voorheen, zoo al niet onmogelijk, althans onwaarschijnlijk is voorgekomen, duidelijk te maken, en omgekeerd, is loutere onzin, welke door de gezonde rede en ondervinding ten volle gelogenstraft wordt. — Immers is het wereldkundig, dat de Vader der Geneeskunst, HIPPOCRATES, en de overige *Artis medicæ Principes*, welke het voor dien tijd in de beoefening der Geneeskunst toch al vrij verre gebragt hadden, alle Heidenen waren, en dus hunne geneeskundige kennis bij geene mogelijkheid konden ontleenen van die eenige waarachtige waarheid, van waar alle andere als uit eene levende bron afstroomen, om den dorstenden te laven, den behoeftigen te verzadigen. Het strijdt voorts tegen het oogmerk der Heilige Schrift, welke ons gegeven is, niet zoo zeer om de menschen wijzer, als om ze beter en deugdzamer te maken: zegt niet de heilige PAULUS duidelijk tot die van *Corinthe*:

„ Gij

„ Gij ziet uwe roeping, broeders! dat gij zijt niet
„ vele wijze naar den vleesche, niet vele magtige, niet
„ vele edele, maar het dwaze en het zwakke der
„ wereld heeft God uitverkoren” (1). Het strijdt
eindelijk tegen de dagelijksche ervaring, welke ons
dikwerf sprekende bewijst, dat men een zeer eerlijk
braaf mensch, ja zelfs een gemoedelijk Christen, en
echter een zeer sober Geneesheer wezen kan, en
omgekeerd, dat met de uitstekendste talenten in de
Geneeskunst, juist niet altoos braafheid en gods-
vrucht gepaard gaan; — en de broeder CAPADOSE
houde het ons ten goede, wanneer wij hem met
onze gewone rondborstigheid verklaren, dat, niet
tegenstaande 's mans stellige verzekering, van door
de verkiezing der genade onder vele zoo rijk gezegend
te zijn, en zijnen door het geheele werkje heerschen-
den, beslissenden toon van eenen Godsgezant, wij
nogtans, *casu quo*, het aardfche huis onzes taberna-
kels veel liever aan zijnen achtingwaardigen Oom,
den kundigen arts CAPADOSE, hoezeer wij van zij-
nen overgang tot het Christendom nog niets gehoord
hebben, dan aan diens Neef zouden toevertrouwen.
Een gezond oordeel, een geoefend praktisch oog,
en langdurige ondervinding aan het ziekbed, doen
bij ons, ten opzichte van de keuze eens geneesheers,
zeer veel af, en het belijden van den Christelijken
godsdienst komt hieromtrent, onzes erachtens, in
het geheel in geene aanmerking, dan alleen in zoo
ver-

(1) 1 Cor. 1: 12.

verre, als zij diegenen, welke haar belijden, niet slechts met den mond, maar in geest en waarheid, zeer naauw gezet maakt in het vervullen hunner pligten jegens God en hunne medemenschen. De door den schrijver zonder het minste bewijs, in eenen *didactischen* toon ter nedergestelde *declamatiën* gaan wij met diep stilzwijgen voorbij, daar dezelve alleenlijk steunen op den voorgewenden, door den Allerhoogsten aan hem verleenden profetischen geest, welken wij in het vervolg nader onderzoeken zullen. Echter kunnen wij er niet af, van in het voorbijgaan aan te merken, dat de uitroeping des schrijvers, als of de, den Geneesheer zoo betamende menschlievendheid voor de gevloekte geldzucht zou hebben moeten wijken, ten minste ten opzichte der *Vaccine*, van alle waarheid ontbloot is, dewijl het eene bewezene daadzaak is, dat de Geneeskundigen, sedert de invoering der koepok-inënting, een aanmerkelijk verlies en nadeel, ten opzichte van het financiële, geleden hebben, daar te voren de praktijk der natuurlijke, telkens wederkomende kinderpok-epidemiën, en naderhand de inënting der kinderpokken, hun ongelijk meer geld opbragten, en veel ruimer betaald werden dan de tegenwoordige inënting met koepokken, welke veel minder beloond, en daarenboven, uit hoofde van de ligtheid der ziekte, voor een groot gedeelte door de Heel- en Vroedmeesters verrigt wordt, zoo dat geene gevloekte geldzucht, maar de zuiverste belangloosheid en edele menschenmin, en de innige overtuiging van nuttig te zijn ter bevordering van de gezondheid en het leven

ven van zijnen evennaasten, den Geneesheer genoopt hebben, om met opoffering van eigenbelang, ten nutte van het algemeen, werkzaam te zijn. Wanneer wijders de jeugdige, eerst sedert vijf jaren *gegradueerde Arts*, en dus nog een aanvanger in de beoefening onzer kunst, op den hem eigen beslissenden toon beweert, dat de praktijk der Geneeskunde in een Eeuw, welke ons een **BUSSERIUS**, **SCHARPA**, **PORTAL**, **CABANIS**, **TISSOT**, **QUARIN**, **FRANK**, **MUR SINNA**, **LODER**, **KAUSCH**, **HUFELAND**, **FORMEY**, **SELLE**, **REIL**, **LENTIN**, **HORN**, **RICHTER**, **CAMPER**, **VAN DOEVEREN**, **VAN GEUNS**, **OOSTERDYK**, **THUESSINCK** en **BRUGMANS**, benevens nog een aantal andere, door hunne schriften teregt vereeuwigde Geneeskundigen, heeft opgeleverd, is achteruit gegaan, gevallen, ja diep gevallen! dan waarlijk weten wij niet, wat meer onze verbazing moet opwekken, of 's mans diepe onkunde in de Geneeskundige litteratuur, of, zijne verregaande onbeschaamdheid, en, of men hem meer te beklagen dan te verachten hebbe. Immers, dat men in de negentiende Eeuw, gelijk dit, helaas! altoos bij de menschen het geval geweest is, soms van de verlichting misbruik gemaakt heeft, en dat dit ook bij het *Magnetismus* vaak het geval was, willen wij den schrijver niet betwisten; of intusfchen het *Magnetismus*, zoo als het door **CAPADOSE** genoemd wordt, eene verfoeijelijke en duivelsche kunst is, daaraan twifelen wij zeer; de Duivel is immers, volgens de Heilige Schrift, een zeer oud personaadje, en het hoofd der afgevallen Engelen, terwijl het

Magnetismus slechts eene ontdekking of uitvinding is van het laatst der achttiende Eeuw. Wij voor ons hebben met het *Magnetismus*, ten minste wat deszelfs aanwending in de geneeskundige praktijk betreft, juist niet veel op, daar de ondervinding ons geleerd heeft, dat hetzelfde, uit hoofde van het veelvuldig misbruik dat er van gemaakt wordt, het lijdend menschedom veel meer kwaad dan goed gedaan heeft, zonder nogtans te willen beweren, dat het middel, onder eene behoorlijke geneeskundige leiding, in sommige zenuwziekten niet van nut zou kunnen zijn; doch in alle gevallen is het *Magnetismus* slechts eene der menigvuldige ontdekkingen onzer Eeuw, maar geenszins derzelver karakterizerend kenteeken; het heeft voorts niets gemeens met de *Vaccine*, waartegen des schrijvers bestrijding gerigt is, en beflist eindelijk volstrekt niets ten aanzien der geneeskundige praktijk in het algemeen, daar hetzelfde slechts door weinige Geneesheeren wordt uitgeoefend. Dus, Doctor CAPADOSE! indien wij den staat der praktijk van de Geneeskunst, in onze droevige negentiende Eeuw, uit de schriften dezer beroemde Geneeskundigen opmaken, dan bekomen wij een allezins geruststellend en zeer voldoende resultaat van de buitengewone vorderingen onzer edele kunst, vooral met opzigt tot derzelver praktisch gedeelte, doch nemen wij uw voor ons liggend werkje ten maatstaf, ja, dan stemmen wij met deszelfs schrijver volkomen in, dat de praktijk der Geneeskunst is achteruit gegaan, gevallen, diep gevallen,

len, ja, veel lager gezonken dan in die tijden, waarin domheid en vooroordeel haar in kluisters hielden vastgeklonken: immers hebben dezelve in het vak der Geneeskunst nimmer zoodanig iets voortgebracht. Men behoeft juist geen OEDIPUS te zijn, om uit deze Voorrede des schrijvers te ontwaren, dat de Heer CAPADOSE een *adept* is van de *Bilderdijsche* secte: 's mans geschrijf draagt er in alles den echten stempel van; deze menschen, veinzende, of ten minste voorgevende, door den onbedriegelijken Geest van God geleid te zijn, drijven de onbeschaamdheid tot het uiterste, en beschouwen alle andere menschen, die door geen *Bilderdijsche* bril zien, als zulken, die door den geest der duisternisse worden voortgezweept, zoodat, indien men hun slechts gelooven wil, er geen licht bestaat dan bij hunne kleine secte, onder welke Vader BILDERDIJK, en de twee profeten die van hem uitgegaan zijn, de Doctors DACOSTA en CAPADOSE, dan natuurlijk uitblinken als flonkerende starren onder het verbasterd geslacht dezer droevige negentiende Eeuw. Daar echter deze lieden van geen buitengewoon *credentiaal* voorzien zijn (want van de gaaf om wonderen te kunnen verrigten, hebben wij tot dus verre van de *Bilderdijkianen* nog niets vernomen), zoo zal het broeder CAPADOSE ons zekerlijk ten goede duiden, dat wij, indachtig aan de vermaning van den Heiligen JOHANNES: *geliefde! gelooft niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten of zij uit God zijn: want vele valsche profeten zijn* uit-

uitgegaan in de wereld (1), 's mans voorgeven, van door den Geest van God in zijne onderzoekingen geleid te zijn geweest, of zijne profetische zending aan het onbedriegelijk Bijbelwoort toetsen. Wij zullen dus den schrijver op het voetspoor volgen, en onderzoeken of de *Vaccine*, volgens zijn voorgeven, in der daad met de gezonde rede, de beginfelen der ware Geneeskunst, en den godsdienst strijdig is. In dit ons onderzoek zullen wij met de grootste onpartijdigheid en waarheidsliefde te werk gaan, en om alle verdraaijing van 's mans woorden voor te komen, zoo zullen wij eerst des schrijvers argumenten, zoo als dezelve door hem worden voorgesteld, zoo veel wij kunnen, woordelijk opgeven, en daarna derzelver wederlegging laten volgen. Daar ik den heer CAPADOSE nooit gezien heb, zoo kan men mij ook onmogelijk verdenken van iets personeels tegen hem te hebben; indien dus mijn stijl en schrijfwijze soms, mijns ondanks, hier en daar een weinig te scherp mogt zijn uitgevallen, zoo dragen er de menigvuldige onbewezene declamatiën, en hevige, hoogst onbescheidene uitvallen de schuld van, welke de schrijver zich jegens zijne kunstbroeders in het algemeen, en in het bijzonder jegens de meest be-roemde en algemeen hoogst geachte Geneeskundigen, zoo in dit Land als elders, veroorloofd heeft. Voor het overige zullen wij, in deze onze wederlegging, zoo veel de menschelijke zwakheid toelaat, dien geest

van

(1) Eerste Zendbrief, Hoofst. IV: 1.

van zachtmoedigheid en verdraagzaamheid trachten te bewaren, welke den waren Christen kenschetst, indachtig aan de vermaning van den Heiligen PAULUS: *met zachtmoedigheid onderwijzende diegenen, die tegenstaan, of hun God te eeniger tijd bekering gawe tot erkenenis der waarheid* (1).

(1) 1 TIMOTH., Hoofdst. II: 25.

EERSTE HOOFDSTUK.

(Getiteld: *De Vaccine met de beginselen der ware Geneeskunde strijdende.*)

De Heer CAPADOSE begint zijne bestrijding der *Vaccine* zeer zedig en nederig, met een overzigt der praktische Geneeskunst, hij verdeelt derzelver beoefenaars in vier hoofdklassen:

1.° Volflagene *theoristen* of *systematici*, die hunne rede en hun verstand als den maatstaf van alle waarheid aannemen, en dit beginsel als de proefsteen van het geen men in de Geneeskunst al of niet gelooven moet, beschouwen;

2.° Algeheele *empyrici*, alleen de ondervinding, zonder beredenering, samenhang, of achtgeving op omstandigheden raadplegende;

3.° De talrijkste klasse, die der zoogenoemde middeelhouders tuschenbeide, *routiniers* (*esprits forts*), die slechts gelooven wat zij zien, en al wat buiten hun bereik is voor kwakzalverij houden;

En eindelijk, eene 4.° klasse van zoodanige Geneesheeren, de eenige, welke dien voortreffelijken naam waardig zijn, welke de *empyria rationalis* toegedaan zijn, en de rede met de ondervinding vereenigen. „Zoodanig een Geneesheer,” zegt den Heer

CAPADOSE, „beschouwt den mensch als éen zoowel „ lichamelijk als zedelijk vervallen schepsel, niet alleen vatbaar voor, maar zelfs onderworpen aan alle „ invloeden, hetzij geestelijke hetzij stoffelijke; geen „ van deze fluit hij uit, maar onderzoekt ze alle naauwkeurig. Zoodanig een Geneesheer is ook niet van „ meening, ziekten te moeten behandelen, maar alleen „ zieken. Hij werkt niet op de teering, waterzucht „ of borstontsteking, maar op dezen of genen teeringachtigen, waterzuchtigen, of aan borstontsteking krankliggenden. Eindelijk, zoodanig een „ Geneesheer tracht nimmer de natuur te dwingen, „ maar in ieder ziekteverschijnsel eene poging tot „ herstel van het verbroken evenwigt als grondoorzaak erkennende, zal hij den kring zijner werkzaamheden bepalen bij het zoo veel mogelijk wegruimen der hinderpalen, welke de weldadige pogingen belemmeren, en alle vrije ongestoorde werking der natuur tegengaan; in één woord, gelijk „ het hem betaamt zich in den godsdienst als dienstknecht van zijn Almagtigen Meester te erkennen, „ zoo beschouwt hij zich ook in de Geneeskunst als dienaar van die inwendige geneeskracht, die wij „ uit genade ontvangen hebben, en gewoon zijn de „ *werking der natuur* te noemen.” Uit deze voorloopige bepalingen gevoelt men reeds, dat de heer CAPADOSE zich met zijne theorie onder deze vierde hoofdklasse rangschikt, en dat dezelve dus tot eenen maatstaf ter toetsing der *Vaccine* moet verstrekken.

Natuurlijk vraagt ieder onpartijdige, 1.º waartoe dit begin? *cui bono* deze rangschikking in een werke,

je, hetwelk immers niet ten doel heeft de Geneeskundigen te klassificeren, maar de *Vaccine* te bestrijden? 2.º Is de heer CAPADOSE, een jonge Arts, welke slechts sedert vijf jaren gegradueerd zijnde, niet geacht kan worden eene volledige kennis in het praktische gedeelte eener kunst te bezitten, waarvan de Vader der Geneeskunst zelve zegt: *brevi vita, ars longa*, — wel een bevoegd kunstregter, om al zijne kunstbroeders zoo maar voetstoots te rangschikken, en over dezelve zulk eene beslissende uitspraak te doen? Ten opzichte van het eerste, merkt de schrijver der *Voorloopige aanmerkingen* op deze bestrijding der *Vaccine*, wiens woorden wij hier de onze maken, zeer juist op: „dat, wanneer iemand „ dergelijk eene voorstelling van middelen of begrip- „ pen doet, hij dan natuurlijk wel zorgt, datgene, „ waarop hij zal te huis komen, daartoe gepastelijk „ uit te rusten, maar dat men niet behoort te ver- „ geten, dat het bij deze uitrusting niet zoo zeer „ om deszelfs voortreffelijkheid, noch volkomene „ waarheid te doen is, maar wel bijzonder om ge- „ schiktheid tot het voorgestelde oogmerk; dat is, „ men maakt *a priori* het vonnis op, dat men *a pos- „ teriori* denkt te vellen; gelukkig echter, voelt de „ Lezer dit ligt bij de toepassing, en besluit dan „ nog, het vroeger gestelde nader te toetsen” (1). Ten aanzien van het tweede, is de bloote lezing genoegzaam om een ieder te overtuigen, dat de

schrij-

(1) l. l. bladz. 10 en 11.

schrijver voor deze taak niet berekend is, en deze verdeeling van de beoefenaars der Geneeskunst, in vier hoofdklassen, alleen ter liefde van zijn stelsel zoodanig geplooid en gewrongen heeft. Volslagene *theoristen*, in den zin zoo als de schrijver dezelve in zijne eerste klasse beschrijft, hebben wij onder de praktiserende Artsen nooit aangetroffen, en vermeenen uit den aard der zake, aan hun aanwezen te mogen twijfelen; maar wel *systematici*, dat is, menschen, die door den bril van hun geliefkoosd *systema* de zaak beschouwen, en al de bij het ziekbed voorkomende verschijnselen volgens hetzelfde trachten te verklaren.

Eveneens is het gelegen met opzigt tot des schrijvers tweede hoofdklasse, van algeheele *empyrici*, welke niet dan ondervinding, zonder beredenering, Zusammenhang of achtgeving op omstandigheden, zouden raadplegen: zoodanige praktische Artsen bestaan er niet, dan in de verbeelding van den schrijver, maar wel bestaat de talrijkste klasse der Geneeskundigen uit de zoogenoemde middenhouders of *routiniers*; doch, schoon wij erkennen, dat zoodanigen in den volsten zin, den voortreffelijken naam van *Geneesheer* niet verdienen, zoo is echter, ten gelukke van het lijdend menschdom, de stelling van den heer CAPADOSE, dat deze zoo talrijke klasse van Kunstgenooten in het geheel geen acht zoude geven op de verschillende omstandigheden, waarin zich de kranke bevindt, noch op het geslacht, den ouderdom, levenswijze, temperament, enz., geheel bezijden de waarheid: wij zijn dikwerf aan het ziekbed van het tegendeel oog- en oorgetuigen geweest, en dur-

ven onzen jongen Kunstgenoot gerustelijk verzekeren, onder deze klasfe een aantal goede bruikbare *practici*, voor gewone gevallen, te hebben aangetroffen.

De natuurlijke, op de ondervinding gegronde verdeeling des Kunstoefenaars, is in drie hoofdklassen, *systematici* of *theoristen*, *empyrici* of *routiniers*, en eindelijk, in de zodanigen, welke de rede met de ervaring vereenigen, en dus eene rationale *empyrie* uitoefenen; doch deze verdeeling kwam den heer CAPADOSE, in zijne bestrijding der *Vaccine*, niet te ftade, hij zag zich dus genoodzaakt, de *empyrici* in twee foorten te splitsen, en zijne *empyria rationalis* alleen te laten uitoefenen door bescheidene vrome mannen, die zinnelijke waarneming met geloof aan vele onzichtbare krachten onder het bestuur der rede vereenigende, het eenig veilig midden houden. Doch de heer CAPADOSE zal met ons moeten toestemmen, dat zijne ter stav-
ving van een geliefdkoosd stelsel uitgedachte klassificering der Geneeskundigen, bij nader onderzoek, geen steek kan houden, want onder welke klasfe, vragen wij hem, moeten dan de beroemdste Geneeskundigen onzer Eeuw, welke alle, geen uitgezonderd, de *Vaccine* uitoefenen, en ijverige voorstanders dier kunstbewerking zijn, gerangschikt worden? In de derde hoofdklasfe, onder de *esprits forts*, welke, volgens den schrijver, de nadeelige strekking der beide eerste klassen in zich vereenigen, zal wel de heer CAPADOSE hen niet willen plaatsen; zij behooren dus onbetwistbaar tot de vierde klasfe, dat is, zij beoefenen eene *empyria rationalis*, en
dus

dus vervalt de geheele rangschikking van den heer CAPADOSE. Het is zoo, de Doctor heeft, met oogmerk om deze Geneeskundigen uit zijne vierde klasse te weren, zekere kenmerken voor dezelve vastgesteld, welke op de meest beroemde Artsen dezer Eeuw welligt niet *applicabel* zijn zouden, doch ongelukkig zijn deze kenmerken op een zandgrond gebouwd, zoodat het uitoefenen eener *empyria rationalis* zeer wel gepaard kan gaan met het in twijfel trekken van deszelfs gegrondheid: want het zal wel geen betoog behoeven, dat men eene *empyria rationalis* uitoefenen kan, zonder daarom met den schrijver den mensch als een, zoowel ligchamelijk als zedelijk vervallen schepsel, onderworpen aan alle invloeden, hetzij geestelijke, hetzij stoffelijke, te beschouwen; immers bij den, van gezonde ouders geboren landman, wiens lichaamskrachten door zijne matigheid en kuischheid onderhouden en vermeerderd worden, is de mensch, niet in een geestelijken, maar in een geneeskundigen zin beschouwd, toch zulk een ligchamelijk vervallen schepsel niet, en als hij maar volgens de vermaning van den Heiligen PAULUS, in deze Eeuw *matig, regtvaardig, en godzalig* leeft, dan kunnen immers de geestelijke invloeden toch zoo veel kwaad niet; wij ten minste, zijn veel meer beducht voor de nadeelige strekking van *Venus* en *Bacchus*, en voor de rampzalige gevolgen, welke derzelver *exces* dikwerf voor het ligchaam en de ziel des lijders na zich slepen, dan voor den vereenigden invloed van alle onzichtbare krachten te zamen. Dat men voorts de *empyria rationalis* uitoefe-

nende, geene *ziekten*, maar alleen *zieken* genezen zoude, en dat men de Natuur nimmer dwingen moet, maar in ieder ziekteverschijnsel eene poging ter herstelling van het verbroken evenwigt, als grondoorzaak zoude moeten erkennen, zijn beide dwalingen, welker aanwending aan het ziekbed van den lijder veel nadeel zoude te weeg brengen, ja, niet zelden den dood veroorzaken. Is niet de *therapeia generalis* de grondslag aller rigtige uitoefening der Geneeskunst, en kan men wel ooit op de benaming van een regtschapen Arts aanspraak maken, zonder dezelve grondig te verstaan? Komt het wezen der ziekte en derzelver grondvorm niet altoos in de eerste plaats bij den Geneesheer in aanmerking? En is het dus wel juist, om dat de behandelingswijze naar de omstandigheden des lijders, waarin dezelve valt, natuurlijk moet gewijzigd worden, te zeggen dat men geene *ziekten* geneest, maar alleen *zieken*? — Neen, jeugdige Kunstgenoot! de Geneesheer geneest niet alleen zieken, maar ook ziekten, en de grootste voorstanders der *vires naturæ medicatrices* hebben nimmer in ieder ziekteverschijnsel eene poging ter herstelling van het verbroken evenwigt, als grondoorzaak erkend. Wij raden onzen Kunstbroeder, hierover de *Pathologie* van den onsterfelijken GAUBIUS, a § 81 ad 97, eens na te lezen, ten einde hem van zijne doling in dezen te overtuigen; ja, wij durven gerustelijk verzekeren, dat de Geneesheer, die zich in een aantal van ziekten, en onder anderen in de rot- en zenuwkoortsen, en bij kwaadaardige intermitterende koort-

koortfen, waarvan, indien dezelve niet onverwijd door de kunst op de krachtdadigfte wijze gestuit worden, een enkel *accès* soms dodelijk is, vooral bij den (om des fchrijvers geliefkoosde uitdrukking te bezigen), zoo wel ligchamelijk als zedelijk vervallen ftedeling, alleen als een dienaar van die inwendige geneeskracht der Natuur zou willen befchouwen, vaak door den meester ellendig zou te leur gefield worden, de dood des lijders zou niet zelden het gevolg van zoodanig eene handelwijze zijn, en onze kunstbroeder Dr. CAPADOSE zal in het vervolg van tijd, bij meerdere ondervinding aan het ziekbed, met ons moeten toeftemmen, dat het *in medio tutifime ibis*, ook te dezen opzigte voor den waren Arts de veiligfte weg is, en dat, even als er bij het ziekbed gevallen zijn, waarin men, vooral bij jonge lijders, veilig alles aan de genezende krachten der Natuur kan overlaten, en de Geneesheer zich dus alleen behoort te bepalen tot het zoo veel mogelijk wegnemen der hinderpalen, welke de weldadige pogingen der Natuur belemmeren, er andere beftaan, waarin deze *virès naturæ medicatrices*, door derzelver onftuimige werking, den lijder ten grave zouden doen dalen, bijaldien deze krachten door de wijze leiding des Geneesheers niet behoorlijk beftuurd, en in derzelver loop beteugeld wierden; ja, dat de Geneesheer in vele gevallen van dezelve *per fe* niets te hopen heeft, en verre van derzelver dienaar te zijn, in tegendeel verpligt is, de meestvermogende vlugtige en vaste prikkels te bezigen, om de bijna uitgedoofde levenskracht weder

op te wekken, en hierdoor ook niet zelden slaagt, om den reeds verloren gerekenden lijder nog uit de kaken des doods te rukken. Het blijkt dus klaar, dat des schrijvers klasificatie der beoefenende Geneeskunst geenszins dienen kan, noch ten onderzoek van het stelsel des *Vaccinatores*, noch ter toetsing van de gronden, waarop de kunstbewerking steunt. Doch daar, gelijk zulks door den kundigen schrijver der *Aanmerkingen op de Vaccine* zeer juist is aangemerkt, het toch, in weerwil van alle stelsels, op de bijzondere, vooral buitengewone gevallen, en derzelver beoordeeling aankomt (1), zoo zullen wij ons bij deze voorloopige bepalingen des schrijvers thans niet verder ophouden, maar op zijne plaats toezien, of het door hem beredeneerde wezenlijk steek houden kan.

De Heer CAPADOSE gaat vervolgens over tot het onderzoek der gronden voor de *Vaccine*, en brengt dezelve tot twee soorten: zij zijn namelijk, of zoodanige, die uit eene vergelijking der *Vaccine* of inënting met de gewone pokstof bestaan, door den schrijver *negative bewijzen* genoemd; of, zij betogen het stellig voordeel van dier kunstbewerking, en zijn dus *positive* argumenten; en hij behandelt daarna ieder derzelve afzonderlijk. Zeer juist zegt de schrandere schrijver der *Aanmerkingen* hieromtrent: „Indien het louter om de waarheid, om onderzoek „naar het nuttige of schadelijke der *Vaccinatie* te „doen

(1) l. l.

„doen is, dan begrijpen wij niet, waartoe dit gan-
 „sche gedeelte dient. Want, de schrijver is zoo
 „wel tegen de eene als tegen de andere, en hij
 „noemt de bewijzen, welke uit deze vergelijking
 „ooit zouden kunnen worden afgeleid, *negative*,
 „dat namelijk de koepok-inënting in alle gevallen
 „nog beter zou zijn dan de *inoculatie*, en dit zelfs
 „ontkent hij. Maar, is het te doen om de *para-*
 „*doxe* leer der *Bilderdijsche* school in dit opzicht
 „te doen zegepralen, dan is het geheel wat anders.
 „Hoe meer schijnbewijzen dan, hoe beter! Hoe
 „meer blijk dat de voorstanders der eerste uitvin-
 „ding, bij het opkomen van de tweede, hun best
 „gedaan hebben, om het eerst omhelsde in de
 „schaduw te plaatsen, en met velerlei zwarigheden
 „te drukken, hoe meer zulk schijnbewijs van de
 „voorbarigheid, wispelturigheid en onwaardigheid
 „dezer lieden getuigt, om er nooit zijn vertrouwen
 „op te stellen! Hoe meer gereede aanleiding, om
 „het natuurlijke en de waarschijnlijkheid van
 „de oude boven de tegenwoordige voorbehoeding
 „te doen uitkomen, hoe meer gelegenheid om de
 „*Vaccine* te havenen en ten toon te stellen” (1).
 Intusschen leveren dergelijke wapenen schier altoos
 een onfeilbaar kenmerk op van de zwakte der partij,
 waardoor zij gebezigd worden, en van gebrek aan
 meer afdoende bewijsredenen, en de waarheid, welker
 nasporing toch het doel van ieder onpartijdig onder-
 zoek

(1) *l. l.* bladz. 11 en 12.

zoek behoort te zijn, verre van door zulk eene schrijfwijze bevorderd te worden, wordt er doorgaans door benadeeld; het eenige goed dat er uit voortspuit, is, dat zij ieder onbevooroordeelden reeds voorloopig het onvoldoende, ja zelfs het onbeduidende van 'smans bezwaren doet inzien. Immers is het niet twijfelachtig, of bijna alle Geneeskundigen, en het verlichte gedeelte van het menschdom in het algemeen, die alle de inënting met de kinderpokken waren toegedaan, zouden ook altoos voorstanders van de *inoculatie* gebleven zijn, bijaldien de ontdekking der *Vaccine* er niet ware tusfchenbeiden gekomen, en indien niet de zwarigheden, tegen de *inoculatie* met de kinderpokken geopperd, dat namelijk, door deze kustbewerking, het gevaar van te sterven of geschonden te worden, wel is waar, grootendeels verminderd, maar niet geheel weggenomen, en dat de besmetting der kinderpokken op deze wijze soms overgebracht en voortgeplant wierd, dáár, waar zij in het geheel niet bestond: bezwaren, welke uit den aard der zaak, waarschijnlijk voor altoos zouden belet hebben, dat dezelve algemeen wierd, — voornamelijk de Geneeskundigen genoopt hadden, om de *inoculatie* der kinderpokken met die der *Vaccine* te verwisfelen. Doch genomen, de fchrijver ware in staat in der daad aan te toonen, dat sommige voorstanders der *Vaccine* de gewone inënting te fterk in de fchaduw geplaatst, en door een te grooten ijver vervoerd, de *Vaccine* te hoog hadden opgevijseld, dit moge hem dan bekwaame gelegenheid verfchaffen, om zijne gal uit te braken,

ken, zijne driften bot te vieren, en zoodanige geneeskundigen eens ter deeg aan de kaak te stellen, doch de goede zaak, het onderzoek der waarheid, zal er zekerlijk niets bij winnen, neen, geene personaliteiten, geene afgetrokkene *theoretische* bespiegelingen, geene uit haar verband gerukte heilige schriftuurplaatsen, maar een onpartijdig onderzoek, wat de ervaring van het vierde gedeelte eener Eeuw, ons te dezen opzichte geleerd hebbe, een bedaard wikken en wegen der praktische gronden, waarop deze kunstbewerking rust, kunnen ons hieromtrent alleen tot een veilige gids verstrekken, en tot een beslissend resultaat geleiden. Doch, offchoon deze zoogenoemde *negative* argumenten ter beslissing van de zaak in verschil eigenlijk niets afdoen, zoo zullen wij echter, te meer, daar de schrijver uit de vergelijking der *Vaccine* met de *inoculatie* eenige grieven tegen de *Vaccinatie* tracht te berde te brengen, en ook in het vervolg bij zijne zoogenoemde wederlegging der *positive* gronden voor de *Vaccine* telkens hierop terug komt, deze zijne bewijsgronden een voor een naauwkeurig overwegen.

Alvorens de schrijver de bestrijding der *Vaccine* aanvangt, merkt hij in het voorbijgaan in eene noot aan: dat VOLTAIRE, die groote apostel van het ongeloof, tevens een groot voorstander der *inoculatie* geweest is; de kracht van dit bewijs, en wat de heer CAPADOSE hieruit wil afgeleid hebben, betuigen wij intusschen niet te begrijpen; immers is het hier de questie niet omtrent den persoon van den *defendens*, of hij namelijk een braaf of slecht zedelijk karakter bezit, maar of de

zaak, welke hij beweert, waarachtig of valsch is. Nu was VOLTAIRE, buiten tegenspraak, een der grootste vernuften zijner Eeuw, en die in zijn tijd door zijne uitstekende talenten de bewondering van allen, welke als lezende of schrijvende leden tot het letterkundig publiek behoorden, wegdroeg, en bij gevolg een zeer bevoegd persoon, om over de waarde of onwaarde der *inoculatie* te oordeelen; dat overigens VOLTAIRE vaak van zijne uitstekende bekwaamheden misbruik gemaakt heeft, en onderscheidene zijner schriften niets dan een samenweeffel van logens, van lasteringen en drogredenen tegen de Heilige Schriftuur behelzen, is helaas! een dier menigvuldige bewijzen, dat de mensch, zonder zedelijke of godsdienstige beginselen, vaak van de hem door de Goddelijke Voorzienigheid zoo mildelijk geschonkene verstandelijke vermogens, het schromelijkst misbruik maakt, — doch zijn daarom zijne zoo fraaije treurspelen, zijne mannelijke verdediging van den ongelukkigen CALAS, zijne *Henriade*, zijne Geschiedenis van KAREL *den twaalfden*, geen blijvende meesterstukken van vernuft en smaak, en was het niet juist zijn schrander vernuft, hetwelk hem tot zulk een gevaarlijken verleider voor de ligtzinnige jeugd gemaakt heeft? Dat dus een man, met zulke buitengewone talenten begaafd, een ijverig voorstander der *inoculatie* geweest is, levert waarlijk geen bewijs tegen deze kunstbewerking op.

Voorts vindt Doctor CAPADOSE het onbegrijpelijk, dat zoo vele geleerde en kundige mannen tot de naauwelijks geloofbare dwaling gekomen zijn, om de inënting
der

der kinderziekte als een voorbehoedmiddel derzelve aan te merken, en noemt vervolgens onder de verdedigers dezer dwaling den grooten CAMPER en TISSOT! Indien hier het oogmerk van den heer CAPADOSE is, om deze beroemde Geneeskundigen, nog eens, zoo vele jaren na hun dood, als voorstanders van een ongerijmde dwaling, bij het Geneeskundig Publiek ten toon te stellen, dan is de man het spoor zeer bijster, want deze beroemde Geneeskundigen wisten zeer wel, hetgeen trouwens aan een ieder, die zijne vijf gezonde zinnen heeft, bekend is, dat in den door den schrijver bedoelden zin, de *inoculatie* geen voorbehoedmiddel derzelve is, en er ook, voor zoo veel wij weten, geen Geneeskundige bestaat, die dit ooit beweerd heeft; maar de jeugdige schrijver wete, gelijk dit aan allen, die geene vreemdelingen zijn in de Geneeskundige literatuur, bekend is, dat het onder de Geneeskundige schrijvers een aangenomen spreekwijs is, om, wanneer men door de inënting eene anders doorgaans hoogst gevaarlijke, vaak dodelijke ziekte zoodanig modificeert, dat zij meestal zonder gevaar afloopt, dit een voorbehoedmiddel tegen de ziekte in verschil te noemen. Van daar, dat sommige *Engelsche* Geneeskundigen de inënting der mazelen als een voorbehoedmiddel tegen deze ziekte hebben getracht in zwangte brengen; en dat SAMOILOWITZ, en andere *Russische* Artsen, de inënting der pest als een behoedmiddel tegen deze ziekte hebben aangeprezen. Dan, ter zake:

In

In de eerste plaats, bestrijdt de heer CAPPADOSE het denkbeeld, dat de *Vaccine*, of het gevolg der inënting met koepokstof, eene ligte en geringe ziekte is; hij stemt, wel is waar, toe, dat dezelve dadelijk weinige ziekteverschijnselen oplevert, doch beweert, dat zij in de gevolgen des te gevaarlijker, ja, verderfelijker is, hoe minder men zulks op het oogenblik van haar vermoeden zoude. De schrijver poogt deze zijne stelling hierdoor te staven: 1.º dat het gevaarlijke eens middels, in de omgekeerde reden staat met zijne hoeveelheid; 2.º die zelfde verhouding plaats heeft tusschen de geringe zichtbare uitwerkselen en de inwendige doordringende werking; 4.º (het derde bewijs is ons de heer CAPADOSE schuldig gebleven) dat men, namelijk, volgens den beroemden HOFFMAN, geene ziekte kan uitroeijen zonder een zwaren worstelsrijd der Natuur, welke niet blijkende, juist van het gevaar getuigt; en eindelijk, dat hij, volgens art. 5, 6 en 7, historisch vermeent te kunnen bewijzen, dat er somtijds aan de gevolgen der koepok-inënting gestorven zijn. — Maar wij nemen de vrijheid, onzen jeugdigen Collega onder het oog te brengen, dat vooreerst zijne stelling niet algemeen doorgaat, daar zij niet eens van alle geneesmiddelen waar is; zoogenezen, b. v., kleine giften der *Cinchonine*, en der *Sulphas kininæ*, dikwerf zeer spoedig de kwaadaardigste afgaande koortsen; en geen Geneeskundige echter zal beweren willen, dat deze middelen eenigzins gevaarlijk zijn, en, alhoewel wij de gegrondheid zijner eerste aanmerking, volgens welke elk geneesmiddel te gevaarlij-

lij-

lijker is, naar mate men er minder van noodig heeft, als eene op goede *Pathologische* gronden steunende daadzaak, voor een oogenblik gelden lieten, en, bij gevolg ook volkomen met hem instemden, dat men in de praktijk der Geneeskunde, bij het inwendig gebruik der vergiften, altoos met de uiterste omzigtigheid behoort te werk te gaan, te meer, dewijl niet altoos des lijders vatbaarheid voor den gebezigten prikkel *a priori* met zekerheid te berekenen is, en een zeer gering onderscheid der *dosis* vaak beslissende is, of het aangewendde middel als een gif, of wel als een krachtdadig middel werken zal, — zien wij echter nog, met opzigt tot de *Vaccine*, de geldigheid van zijn bewijs niet in, want men loopt immers geen gevaar, om door middel van het *lancet* te veel koepokstof in het menschelijk ligchaam te brengen; ja, zelfs de betrekkelijke mindere of meerdere hoeveelheid der gebezigde *Vaccine*-stof schijnt hier van geen belang te wezen (1), daar, al *vaccineert* men

(1) De heer CAPADOSE heeft hier, gelijk doorgaans in zijn werkje, de begrippen van vergiften en smetstoffen ellendig onder elkander verward, want eigenlijk gesproken, is de *Vaccine* geen vergif, maar even als de menschenpokken, de mazelen, het venusmet, enz., eene eigenaardige smetstof, welke door eene eigendommelijke werking, van een ziek dierlijk ligchaam geboren, de geschiktheid heeft, om zich door mededeeling aan een gezond, daarvoor vatbaar ligchaam, voort te planten, in hetzelfde een gelijksoortige ziekte te weeg brengende, als die waardoor de smetstof gevormd werd, en bij welke eene betrekkelijke mindere of meerdere hoeveelheid der aangebragte smetstof, ten aanzien van deszelfs mindere of meerdere uitwerkselen, voltrekt niets afdoet.

men ook op twee, vier, acht of meerdere plaatsen, de ziekteverschijnselen echter daardoor niet vermeerderd worden; en dit laat zich ook reeds duidelijk begrijpen, wanneer men in aanmerking neemt, dat de uitwerking hier niet alleen afhangt van de gebezigde hoeveelheid koepokstof, maar in de zamengestelde reden staat van de aangewende specifieke prikkel en de eigendommelijke terugwerking van het hier door geprikkeld menschelijk ligchaam op dezelve. Zoo lang dus de heer CAPADOSE niet in staat is, om ons door behoorlijk gestaafde waarnemingen te overtuigen, dat de door de *Vaccine* veroorzaakte, eigenaardige stemming en bijzondere wijziging des menschelijken ligchaams, ten gevolge van welke de vatbaarheid voor de kinderpokken wordt weggenomen en vernietigd, tot gevaarlijke ziekten van een anderen aard bijzondere voorbeschikking geeft, of wel dezelve dadelijk bewerkstelligt (en deze bewijzen hebben wij in dit geschrift vergeefs gezocht), zoo houden wij ook, en alle Kunstgenooten met ons, 's mans voorgeven en gewaande vrees voor de toekomst voor hersenspoken en voor kasteelen in de lucht, en dus in de praktijk van nul en geener waarde.

2.º Dat er insgelijks eene omgekeerde evenredigheid bestaan zou tusschen de zichtbare uitwerkwels en de inwendig doordringende werking, is eene stelling des schrijvers, waarvan de *theorie* in het algemeen door de ervaring wordt gelogenstraft, ten minste, wat de vergiften en smetstoffen betreft: de vergiftiging door het rottenkruid, door de bijtende kwik, door vergiftige pijlen en het slangenver-

vergif, strekt hiervan tot zoo vele sprekende bewijzen. Wij voelen intuschen zeer wel, wat des schrijvers bedoeling is: het koepokgif moet heten, onbemerkt aan het levensbeginfel te knagen, en alles tot verderf voor te bereiden; doch ongelukkig ontbreken den schrijver bewijzen tot staving zijner meening; daarenboven is de werking der vergiften van dierlijken oorsprong doorgaans vrij snel. Het slan- genvergif wordt evenzeer als de *Vaccine*, plaatselijk aangebragt, zijne gevolgen nogtans zijn zoo plotselij- k, dat de dood en de toegebragte wonde elkan- ker binnen weinige minuten vervangen, en zelden gaat er een enkel jaar voorbij, dat niet hier of daar sommige menschen, ten gevolge van de dollenhonds- beet, het slagtoffer van de zoo geduchte water- vrees worden. Het denkbeeld derhalve van een dierlijk vergif, dat meer dan een vierde eener Eeuw zou noodig hebben, ter voorbereiding van deszelfs nadeelige uitwerkselen op het menschelijk ligchaam, is eene *absurditeit*, en wederlegt zich zelve.

4.º Des schrijvers vierde argument, zijnde eene la- tijnsche vertaling van den beroemden HOFFMAN, dat men geene ziekte kan uitroeijen zonder een zwaren worstelstrijd der natuur, welke niet blijkende, juist van het gevaar getuigt, is ééne van die ellendige uitvlugten, waartoe men bij gebrek van betere bewijzen, uit nood zijne toevlugt neemt; immers is het louter onzin, en de ongerijmdheid zel- ve, om den beroemden HOFFMAN, die de koepok- ken niet kende, en die zeer waarschijnlijk naar 's mans helderen blik in de Geneeskunde af te me- ten,

ten, indien hij dezelve gekend had, een groot voorstander der *Vaccine* zou geweest zijn, nog zoo vele jaren na zijn dood tegen de koepokken te velde te laten trekken; daarenboven komt deze geheele aanhaling hier in het geheel niet te pasfe, want de zaak in verschil is immers niet de uitroeijing eener reeds aanwezig zijnde ziekte te bewerkstelligen, maar alleen, de vatbaarheid voor de kinderziekte, door de *Vaccine*, uit te roeijen en weg te nemen.

Eindelijk, met opzigt tot de onder n.º 5, 6 en 7, bijgebragte historische bewijzen, dat namelijk, de *Vaccine* geenszins eene ligte en geringe ziekte is, omdat er fomtijds aan de gevolgen der *Vaccine* gestorven zijn, deze zijn van dien aard, dat zij zichzelve wederleggende, eigenlijk geene wederlegging behoeven, want op zijn hoogst genomen, is er van de vijftig duizend gevaccineerden na de *Vaccinatie* ÉÉN gestorven; wie nu, die in aanmerking neemt den leeftijd der gevaccineerde voorwerpen, en het *post hoc, ergo propter hoc*, van elkanderen heeft leeren onderscheiden, zal hieraan eenig gewigt hechten? Niemand van gezonde herfenen zal toch van de *Vaccine* willen vorderen, dat zij de ingeënte voorwerpen *invulnerabel* make, of onvatbaar om daarna door andere ziekten ten grave te kunnen dalen!

Ten tweeden, beweert de heer CAPADOSE, dat de *Vaccine* fomtijds zichtbare kwade gevolgen heeft, daar volgens het rapport van het Koninklijk Heelkundig Genootschap te Londen, er van de 164,381 gevaccineerden, 66 huiduitslag, en 24 ontsteking aan den arm hebben ondervonden. Wij antwoorden, dat
dit

dit bewijs behoort gerangschikt te worden onder die soort van schijnbewijzen, welke nimmer, dan door Advocaten van kwade zaken, bij gebrek van betere gronden worden opgenomen, en waarvan dus ieder regtschappen Geneesheer zich zekerlijk zou geschaamd hebben gebruik te maken, want het wederlegt zich zelve, en ieder onpartijdige zal met ons dadelijk instemmen, dat slechts 90 gevallen onder een getal van 164,381 *gevaccineerden*, juist het tegendeel bewijzen van hetgeen de schrijver wil betogen, en dat zij ten duidlijkste aantoonen, dat de *Vaccine per se* geenerlei kwade uitwerkselen oplevert, en dat die enkele gevallen, waarin dezelve na de *Vaccine* zijn waargenomen, als uitzonderingen van den algemeenen regel zijn aan te merken, en dus, daar men zekerlijk van het *post hoc* tot het *ergo propter hoc* niet besluiten kan, deze toevallen ook niet aan de koepokken, maar aan bijzondere, in het ligchaam der ingeënte voorwerpen te dien tijde aanwezig zijnde, ziekteoorzaken moeten worden toegeschreven. — De waarheid hiervan is zoo blijkbaar, dat de heer CAPADOSE, hoe vooringenomen ook tegen de *Vaccine*, dit zelf schijnt gevoeld te hebben, want na zich in verschillende bogten te hebben gewrongen, vindt de schrijver zich eindelijk verplicht zijne toevlugt te nemen tot een ander bewijs, dat, naar zijn voorgeven, van belang is, de stem namelijk des Volks, en het vooroordeel van het Gemeen, tegen de *Vaccine*. Wij willen niet ontveizen, dat ons dit bewijs bevreemd heeft, bijzonder in den mond van een Geneesheer, en van een onlangs tot

het Christendom bekeerd *Israëliet*: immers behoorde het hem als Geneesheer niet onbekend te zijn, dat het dom gemeen zich altoos tegen alle, ook het meeste nut aan het lijdend menschedom toebrenkende uitvindingen verzet hebbe; het gebruik der heilzame koortsbast, in de tusschenpozende koortsen, heeft daarvan langen tijd een doorflaand bewijs opgeleverd; en als Christen kon het hem immers uit de lijdensgeschiedenis van den Heiland niet onbekend zijn, dat hetzelfde *Joodsche* Gemeen, hetwelk nog onlangs *Hozanna!* geroepen had, korten tijd daarna met een dolle drift van den *Romeinschen* Landvoogd den kruisdood van den Zaligmaker begeerde, en als het ware afdwong. Dit schijnbewijs tegen de *Vaccine* dient dus alleen, om de zwakheid harer bestrijders in een helder daglicht te stellen, en ons daardoor meer en meer van derzelve nuttigheid te overtuigen.

Ten derden. Dit is eigenlijk een aanval des schrijvers, tegen eene verhandeling van den in de beoefening der Geneeskunde grijs geworden Arts, den beroemden A ROY; deze Geneeskundige namelijk, heeft in eene voortreffelijke verhandeling over de voorbehoedmiddelen tegen de kinderziekte, gehouden als Voorzitter van het *Amsterdamsche* Genootschap, ter bevordering der koepok-inënting voor minvermogenen, beweerd, en zoo wij vermeenen, ook grondig betoogd: „ dat de ingeënte kinderpokken soms de „ natuurlijke besmetting konden doen geboren worden, en men dus door de inënting der kinderpokken de verspreiding der ziekte, welker uitroei-
jing

„ jing men bedoeld had , veeleer alomme bevorder-
 „ de ; dat wel is waar , door eene algemeene inën-
 „ ting , het gevaar der besmetting als van zelf zou
 „ worden weggenomen , doch dat aan het in werking
 „ brengen van dezen maatregel zeer vele en bijna
 „ onoverkomelijke hinderpalen in den weg staan ,
 „ ja , dat deze maatregel hem zelve eenigermate
 „ ongeoorloofd en onuitvoerlijk toefcheen , omdat
 „ men niemand zou kunnen dwingen , zich door de
 „ inënting voor de natuurlijke ziekte te laten bevei-
 „ ligen , daar men niet verzekeren kan , dat hem het
 „ ongeluk niet zou kunnen treffen , van door dezel-
 „ ve zijn leven te verliezen , en niemand ons de
 „ vrijheid geeft om over het leven en de gezondheid
 „ van een eenigen , ten beste van duizend anderen ,
 „ naar welgevallen te beschikken , zijnde dit een
 „ regt , hetwelk alle goddelijke en menschelijke wet-
 „ ten verbieden . ” Vervolgens worden hier nog door
 den heer A ROY , de woorden van Profesfor
 REMER aangehaald , „ dat namelijk eene geweldige ,
 „ op bevel der Overigheid ingevoerde , algemeene
 „ inënting der kinderpokken onuitvoerlijk is , en als
 „ eene despotische wreedheid zou moeten worden
 „ beschouwd . ” Uit dit beredeneerde nu , trekt de
 heer CAPADOSE de gevolgtrekking , dat de *Vaccina-*
teurs , die te voren ijverige voorstanders der inën-
 ting met de kinderpokken geweest zijn , hierin vol-
 gens hun eigen getuigenis , onbedacht zijn te werk
 ge-

(1) l. l. Bladz. 50, 51 en 70.

gegaan; en zij dus nu ook, even als te voren, ten nadeele van des menschen leven en gezondheid, voor wier behoud zij geroepen zijn te zorgen, hunne nieuwe kunstbewerking zouden kunnen aanwenden en doordrijven; vindende de heer CAPADOSE het voorts onverklaarbaar, dat die zoo geachte Geneesheer eenige bladzijden verder zegt: „O! dat eenmaal
 „alle Koningen en Vorsten zich genegen toonen,
 „om tot het groote doelwit eener algemeene koe-
 „pok-inënting gezamenlijk mede te werken, op-
 „dat deze verschrikkelijke plaag, zoo als weleer de
 „pest, verbannen worde!” (1). Hoezeer het ons gemakkelijk zou vallen, deze grondstelling des schrijvers met stilzwijgen voorbij te gaan, omdat het geen betoog behoeft, dat de *Vaccinatores* in het algemeen niet kunnen gehouden worden verantwoordelijk te zijn voor alle gevolgen, welke meer of min regtstreeks zouden kunnen afgeleid worden uit hetgeen de een of ander voorstander der *Vaccine*, bij zekere gelegenheid gesteld of beweerd heeft, zoo aarzelen wij echter geen oogenblik, om de woorden van onzen hooggeachten Kunstbroeder, A ROY, de onze te maken, en het ongerijmde van des schrijvers gevolgtrekking uit dezelve staande te houden; wij beiden, de heer A ROY en ik, waren voorstanders der inënting met de kinderziekte, en beschouwden deze uitvinding als een gezegend middel in den weg der Voorzienigheid, om de ijsfelijke slagtingen, door
 de

(1) L. L. Bladz. 73.

de kinderpest vaak aangerigt, eenigermate te leenigen, en voor hen, die van dit gezegend middel gebruik wilden maken, de kinderpokken doorgaans tot eene zachte, zelden tot eene gevaarlijke, en zeer zeldzaam tot eene dodelijke ziekte te maken, doch met dat alles was en bleef deze uitvinding altoos met zeer vele moeilijkheden gepaard, vooreerst, omdat men deze inënting niet in het werk konde stellen, dan in tijden van besmetting, wilde men geen gevaar loopen van door dezelve eene kinderpok-epidemie te weeg te brengen, en dus door de kinderziekte verder te verspreiden, in plaats van groot nut te doen, integendeel onheil te stichten; men kon, wel is waar, door het afzonderen van het *geïnoculeerde* voorwerp van alle personen, die de kinderziekte nog niet gehad hadden, en door de oppassers striktelijk allen omgang met andere personen te laten vermijden, alle besmetting voorkomen, doch, met hoe vele moeilijkheden van allerlei aard had de Geneeskundige dan niet te kampen! Daarenboven strekte zich de weldaad der *inoculatie* doorgaans alleen tot den beschaafden stand uit; de meest talrijke klasse der armen, offchoon dezelve *gratis* konden *geïnoculeerd* worden, maakte slechts zeldzaam van dit middel gebruik; enkele sterfgevallen, welke soms door de *inoculatie* veroorzaakt wierden, schrikten er vele menschen van af, en de Overheden vonden geene vrijheid, om de arme menschen, aan welke toch in enkele gevallen het ongeluk zou kunnen bejegenen, van hierdoor hun kroost te verliezen, er toe te noodzaken, gelijk ook deze maatregel uit dien

hoofde, door onzen Kunstbroeder A ROY als onregtmatig en onchristelijk verworpen wordt; dat echter vervolgens dezelfde Geneesheer zijn wensch uit, omtrent het in het werk stellen eener algemeene koepok-inënting, ter volkomen uitroeiing der kinderziekte, bewijst in geenen deele, zoo als de heer CAPADOSE verkeerdelijk waant, de ijdelheid en onbetamelijkheid van dezen wensch, veel min, dat de Geneeskundigen te voren onbedachtzaam, en ten nadeele van des menschen leven en gezondheid zouden zijn te werk gegaan; de koepokken waren hun toenmaals onbekend, en dus gebruikten zij, niet ten nadeele, maar ten behoud van de aan hen toevertrouwde evenmenschen, het beste hun bekende middel, de inënting namelijk der kinderpokken. Voorts spreekt het van zelve, dat, offchoon het Gouvernement het regt niet heeft om eene algemeene kinderpok-inënting te bevelen, immers niet doorgaans (want als er geene koepokken bekend waren, zouden wij in het bangste gevaar eener ijsfelijke pokëpidemie, dat juist zoo stellig niet durven verzekeren), om dat men geene vrijheid heeft om over het leven en de gezondheid van één eenigen, ten beste van duizend anderen, naar welgevallen te beschikken, deze tegenwerping natuurlijk ophoudt te bestaan met opzigt tot de *Vaccine*, wijl daaraan geen mensch sterft, en dat dus een braaf, gemoedelijk en Christelijk Geneesheer, — en als zoodanig hebben wij uit verschillende consultatiën, welke wij in onze praktijk van tijd tot tijd met hem gehad hebben, den heer A ROY leeren kennen, — zeer wel eerst een voorstander der ge-

gewone inënting kon zijn, en echter naderhand de *Vaccine* verre boven deze kon verheffen, vloeit uit den aard der zaak, en bewijst volstrekt geene de minste onbedachtzaamheid of ligtzinnigheid. Intusschen draaft de heer CAPADOSE hierop wakker door, en de aangehaalde woorden van Profesfor REMER op de *Vaccine* toepasfende, roept hij uit. „De „maatregelen, die nu reeds beginnen in het werk „gesteld te worden, met aandacht overdenkende, de „afschuwelijke middelen overwegende, die een el- „lendeling de onbeschaamdheid heeft voor te stellen, „om ieder van Gouvernementswege te dwingen, „zijne kinderen te laten *vaccineren*, de gansche ge- „schiedenis der *Vaccine* van haren oorsprong tot „den huidigen dag overziende, zoo kunnen wij ons „REMER's juiste aanmerking niet zonder huivering „voor den geest brengen. Ja, despotieke wreedheid „staat ons hier te wachten, en o dat ik mij bedriege! „wie weet, tot welke uitersten deze zal worden „gebragt, en hoe menige baldadige verguizing van „pligt en geweten, die zich tegen het werk des „boozen geests verklaren zullen, met het bloed „van onnozele slachtoffers moet bezegeld worden! „Doch Hij leeft, die ook deze plaag verhoeden „kan!” — Daar de heer CAPADOSE in het vervolg weder op dezelfde stelling terug komt, en deze dus niets oplevert, waarvan de wederlegging niet later meer geschikt hare plaats vindt, zoo zouden wij, om alle nuttelooze herhalingen te vermijden, het bij de afwering van des schrijvers onregtmatigen aanval tegen den heer A ROY hebben laten berusten, ware

het niet, dat wij het bij nadere overweging raadzaam geoordeeld hadden, deze uitdrukkingen des schrijvers over te nemen, zoo omdat 's mans declamatiën een doorslaand bewijs opleveren, door welk een geest de heer CAPADOSE in deze zijne onderzoekingen is geleid geworden, en hoe weinig 's mans geschrijf strookt met den zachten en nederigen geest van het Evangelium des Vredes, als om den jongen Arts onze diepe verontwaardiging te betuigen over de onhebbelijke en onheufche wijze, waarop hij de meest geachte en beroemdste Geneeskundigen behandelt. Het is zoo, de schrijver zegt in zijn geschrift, dat hij vermeend heeft de namen der personen, welker woorden hij aanhaalt, welvoegelijkheidshalve te moeten verzwijgen, omdat zijn doel is, de *Vaccine* te bestrijden, en geenszins de bijzondere personen, die over dezelve geschreven hebben, waarvan er velen zijn die de achting van ieder regtschapen man waardig zijn; in hoe verre intusfchen dit verzwijgen van den naam, bij zulk eene klaarblijkelijke uitduiding, een bewijs van achting kan opleveren, betuigen wij niet te verstaan; of zou de schrijver welligt eenige vrees gekoesterd hebben, dat de heeren A ROY en VAN DER BREGGE, door zijn geschrift in hunne achting bij het Publiek zouden benadeeld geweest zijn, indien hij openlijk hunne namen genoemd had? Nog veel meer gaat het ons begrip te boven, hoe personen, welke door den geest der duisternisse voortgezweept, alle menschlievendheid, ja, hunne teederste betrekkingen, aan de gevloekte geldzucht ten prijs geven, en welke eene allerverderfelijste kwakzalverij uit-

uitoefenen, bij mogelijkheid de achting van ieder regtschapen mensch waardig zijn kunnen; dat dit intuschen slechts *verba et voces* zijn, blijkt onder anderen uit des schrijvers onbeschaamdheid, om den Hoogleeraar VAN DER BREGGE met den titel van *ellendeling* te durven bestempelen, omdat deze in zijne Verhandeling ter feestviering van JENNER geoordeeld heeft, als het beste middel ter uitroeijing der kinderziekte, de algemeene inënting der koepokken door de Wet aan te bevelen (1). Wat eindelijk de schrijver droomt van aanstaande Despotieke wreedheid, van baldadige verguizing van pligt en geweten, welke met het bloed van onnoozele slachtoffers moet bezegeld worden, hieraan betuigen wij geen zin ter wereld te kunnen hechten, daar het een ieder bekend is, dat wel verre dat er volstrekte dwangmiddelen, ten aanzien der *Vaccine*, door het Gouvernement zouden zijn ingevoerd, integendeel het verwaarloozen van de onder de voormalige *Fransche* regering ook hier te Lande ingevoerde verplichting, om geene andere dan *gevaccineerde* kinderen op eenige school of instituut toe te laten, een der hoofdoorzaken geweest is, waarom er in het jaar 1822, volgens des schrijvers eigene opgave, negen honderd slagtoffers der kinderpokken te *Amsterdam* zijn ten grave gedaald, wier aller leven men intuschen door de inënting met de *Vaccine* had kunnen behouden. Welligt voorziet onze *Vates* in de toekomst,

(1) l. l. bladz. 34.

komst, dat er vroeg of laat in *Neêrlands Israël* een andere HERODES zal opstaan, welke onnoozele kinderen, wier ouders hen niet willen laten *vaccineeren*, zal doen slagten. Hoe intusfchen deze uitroeping des fchrijvers ftrookt met den eerbied, welken men aan den Monarch verfchuldigd is, en hoe dezelve rijmt met den zoo duidelijken letter der Heilige Schrift: *alle ziele zij der magten, over haar gefield, onderworpen* (1); *vreest God, eert den Koning* (2)! moge de heer CAPADOSE zelve verantwoorden.

Ten vierden. Onze geachte Kunstgenoot A ROY, heeft in zijne Verhandeling over de voortreffelijkheid der *Vaccine* boven de oude inënting met kinderpokken, onder andere beweerd: „Dat men insgelijks „niet aan alle menfchen in alle tijdperken van „hun leven, de kinderziekte door inënting durft „mededeelen, maar dat er fommige omftandigheden kunnen plaats hebben, die de inënting voor „eenigen tijd doen uitftellen, terwijl ondertusfchen „zoodanige perfonen op het onverwachtst kunnen „befmet worden, vooral, wanneer de ziekte algemeen heerschende is; doch dat deze bedenkelijkheden bij de koepokken geen plaats hebbende, men „dezelve aan alle voorwerpen kan mededeelen: en „geen leeftijd, geene faifoenen, geene natuurlijke „ongesteldheden iemand van de koepokken weerhoude-

(1) PAULUS, Rom. XII: 1.

(2) PETRUS, eerste Zendbrief, Hoofdst. II: 17.

„den moeten, vooral wanneer het gevaar van de
 „besmetting der kinderpokken daar is” (1). Dit nu
 houdt de heer CAPADOSE „voor eene *absurditeit*,
 „en de wijze, waarop de koepok-inënting werkelijk
 „plaats heeft, voor eene der schadelijkste kwakzalve-
 „rijen, voor den Geneesheer beschamende, en
 „vernederende voor de wetenschap zelve.” Zie
 daar dus een LETTSOM, WOODVILLE, ODIER, LEN-
 TIN, HUFELAND, HORN, THEMME, A ROY,
 THUESSINK, VAN STIPRIAAN LUISCIUS, VROLIJK,
 VAN DER BREGGE, met één woord, ons allen
Vaccinatoren, als met één enkelen slag zijner wichel-
 roede, door onzen *Vates* uit den rang der Genees-
 kundigen in het gilde der meest schadelijke kwakzal-
 vers verplaatst! Dit zal mogelijk wat hard klinken
 (zeer zacht klinkt het zeker niet), dus vervolgt de
 heer CAPADOSE, doch stil! de Doctor zal het bewij-
 zen; de *Vaccine*, zegt de man, is de groffte *empy-
 rie* of kwakzalverij, lijnrecht strijdig tegen alle wet-
 ten van zuivere Natuurkunde, Ziektekunde, en Ge-
 neeskundige ervaring, en bij gevolg zijn alle de
Vaccinatoren menschen, die eene der schadelijkste
 kwakzalverijen uitoefenen, welke de wetenschap ont-
 eert, en waarover de ware Geneesheer, Doctor
 CAPADOSE, zich schaamt. Het komt er nu alleen
 maar op aan, dat de Doctor ons de bewijzen levere,
 dat deze zijne beslissende uitspraak ten opzichte der
 VACCINE, op vaste zuilen van *Physiologische*, *Pa-
 tho-*

(1) l. l. bladz. 71.

thologische en *Therapeutische* kennis gegrond is. Wenden wij ons dus met den schrijver tot de bewijzen zelve: de *Physiologie* leert, zegt de Doctor, dat er geen twee personen gevonden worden, die elkander in der daad volkomen gelijk zijn, en dat dit verschil te aanmerkelijker is, naar mate van de verschillende omstandigheden, waarin ieder hunner verkeert; voorts tot staving van deze zijne stelling de § 12 van de *Pathologie* van GAUBIUS aanvoerende, waarin die beroemde man zegt, dat de algemeene kennis (*therapeia generalis*) niet voldoende is, maar dat dezelve moet toegepast worden op ieder mensch, in zoo verre zij in ouderdom, levenswijze, geslachten, enz., van elkander verschillen, en dat, gelijk de *Physiologie* ons leert, dat ieder mensch eene hem eigene gezondheid bezit, zoo ook de *Pathologie*, dat ieder zieke eene hem eigene ziekte heeft; en eindelijk, dat ook de ware *therapie* op dezelfde gronden rust, daar zij ons leert, dat ieder middel, hetwelk ter bestrijding eener bepaalde ziekte nuttig is, niet onverschillig op alle *individu's* op dezelfde wijze kan of mag aangewend worden, dat zij daarom teregt alle zoogenaamde *specificae* verwerpt, en dat bij gevolg, evenmin als men eenig geloof zou hechten aan een Geneesheer, welke voorgaf de vatbaarheid voor de koorts te vernietigen door eene bepaalde *dosis*, b. v., vier of vijf drachma's kina-extract's morgens te doen gebruiken, en dit middel aan alle personen zonder eenig onderscheid wilde toegediend hebben, maar wij ons veeleer schamen zouden, den kwakzalver, die ons deze methode aanpreekt, met den

den naam van Collega te vereeren, — JENNER, de onvoorzigtige en roekeloze JENNER, zulks even weinig verdient ten aanzien van zijn voorgeven, dat een enkele druppel van de *Vaccine* genoegzaam is, om de vatbaarheid voor de kinderziekte bij alle voorwerpen zonder onderscheid uit te roeijen; en hij besluit uit dit beredeneerde, dat uit hoofde van de specifieke, individuele gesteldheid, er geen algemeen genees- of voorbehoedmiddel bestaan kan, hetwelk veilig op alle voorwerpen kan aangewend worden, en dat dus de echte geneeswijze, dat is te zeggen, die van Doctor CAPADOSE, beide inëntingswijzen voor hoogst-verderfelijke kwakzalverij verklaart; eindigende de Doctor deze zijne stelling met een paar *Latijnsche* aanhalingen van den grooten HOFFMAN, waarin die beroemde Geneeskundige teregt betoogt, dat er geene universele of algemeene geneeswijzen bestaan kunnen. — Zie daar, lieve Lezer, 'smans bewijzen, welke wij, om allen schijn van partijdigheid of verdraaijing voor te komen, zoo veel mogelijk met zijne eigene woorden geleverd hebben. Hetzij ons nu geoorloofd, om met alle bescheidenheid tegen den hoogwijzen en buitengewoon verlichten heer Collega eenige aanmerkingen in het midden te brengen, en het door hem beredeneerde aan de gezonde rede en ervaring te toetsen.

De gronden van den Doctor zijn, dat er geene twee personen gevonden worden, die in alles elkander volkomen gelijk zijn, en dat daarom de groote GAUBIUS ons leert, dat eene algemeene kennis niet voldoende is, maar dat dezelve moet toegepast worden op ieder mensch, in zoo ver

zij

zij in ouderdom, geslacht en levenswijze, enz., van elkander verschillen. Volkomen toegestaan, *sed quid inde?* Doch hetgeen de heer CAPADOSE ons vervolgens zegt, dat ieder mensch eene hem eigene gezondheid, en dat iedere zieke eene hem eigene ziekte heeft, strijdt tegen de gezonde rede en ervaring, als welke ons leert, dat er maar ééne standaardgezondheid, één *normaal-staat* bestaat, dat dezelve, wel is waar, in ieder voorwerp voortelijk gewijzigd is, doch dat alle deze wijzigingen echter altoos de algemeene karakterteekenen van den normaalstaat of van gezondheid bezitten moeten, wijl anders de normaal-staat zou ophouden, en door een *abnormalen* staat of door ziekte vervangen worden. Voorts verkeert Doctor CAPADOSE in een verkeerd denkbeeld (de jeugdige Collega heeft waarschijnlijk nog niet zeer vele zieken gezien), indien hij zich verbeeldt, dat ieder zieke eene hem eigene ziekte heeft; neen, heer CAPADOSE! ook de zieke natuur heeft hare vaste wetten; er zijn vaste bepaalde ziektenvormen, welke, wel is waar, door de individuele omstandigheden der lijders gewijzigd zijn, en daarom ook niet in alle gevallen op dezelfde wijze moeten behandeld worden; doch nimmer kunnen de individuele gesteldheden het wezen der ziekte of derzelve grondvorm veranderen: ware dit het geval, kon de individuele gesteldheid van den patient het wezen der ziekte veranderen, dan zou het er voorwaar met de kunst allerellendigst uitzien, want dan zou er geene zekerheid meer in de Geneeskunde zijn; immers bestaat, volgens den beroemden GAUBIUS, de

zekerheid in de Geneeskunde hierin, dat de menschelijke natuur, onder dezelfde of gelijke omstandigheden geplaatst, ook altoos op dezelfde of gelijke wijze werkt en lijdt (1). In hetgeen wijders de schrijver zegt ten aanzien der *therapeia*, met opzigt tot de zoogenaamde *specifica* of universele geneesmiddelen, zijn wij het met hem volkomen eens, wat den tekst betreft; doch de toepassing is valsch: voor eerst, omdat de koorts zeer verschillende oorzaken hebben kan, waaronder sommige, waartegen het aanwenden der kina schadelijk zijn zou; ten tweeden, omdat een Geneesheer, die al zijne zieken, welke in de termen vielen van kina noodig te hebben, dezelfde hoeveelheid van dit geneesmiddel wilde voorschrijven, zekerlijk tegen alle regels der echte geneeskunst zondigen zou, vermits de gezonde rede en ervaring hem leeren, dat de gifte moet geëvenredigd zijn naar de verschillende individuele gesteldheid des lijders, en dat de uitwerkfelen van een geneesmiddel altoos staan in de zamengestelde rede van de aangewende soortelijke prikkel, en de specifieke vatbaarheid des lijders voor hetzelfde. Doch hoe het iemand van gezonde hersenen, die eenige aanspraak op den naam van een beoefenaar der echte Geneeskunde maken wil, indien hij inderdaad ter goedertrouw te werk gaat, in het hoofd kunne komen, om zulks op de inënting der kinderpokken of der *Vaccine* te willen toepassen, betuigen wij nauwelijks te kun-

(1) L. I. § 20.

kunnen begrijpen. Immers moet het uit den aard der zaak, volgens den bovenaangehaalden, in de praktische ervaring gegronde regel van den grooten GAUBIUS, dat de menschelijke natuur onder gelijke omstandigheden geplaatst, ook altoos gelijke resultaten oplevert, noodwendig volgen, dat de aanwending van het *miasma variolosum*, of van dat der *Vaccine*, of van eenige andere smetstof, op het menschelijk ligchaam geapliceerd, — onverschillig of het *individu*, waarop hetzelfde wordt aangewend, oud of jong, sterk of zwak, gezond of ziek zij, indien er slechts bij het aanwendende voorwerp de vereischte vatbaarheid aanwezig zij (want anders werkt het *miasma* niet, en de uitwerking is nul), — altoos eigenaardige verschijnsels oplevert. Leeren daarenboven beide de gezonde rede en ervaring den wijsgeerigen Arts niet, dat geene vooraf gemaakte beschouwingen, geene theoretische bespiegelingen, maar alleen voortgezette naauwkeurige waarnemingen, hem den waren aard en de werking der smetstoffen op het menschelijk ligchaam doen kennen, en dat er in de Natuur veel, onbeschrijfelijk veel is, hetgeen wel niet tegen het gezond verstand strijdt, maar toch des menschen beperkt vernuft oneindig te boven gaat, en hetgeen wij echter op het klaar en duidelijk getuigenis onzer zinnen als bewezene waarheid moeten aannemen, ja, hetgeen door de dagelijksche ondervinding als zoodanig erkend wordt, hoezeer wij niet altoos in staat zijn het waarom, en de wijze hoe, duidelijk uit elkander te zetten? Wel nu, dat zelfde klaar en duidelijke getuigenis onzer zinnen, de onder-

ondervinding, de beste leermeesteresfe in het ondermaanfche, heeft ons geleerd, dat eene federt verſcheidene Eeuwen het menſchdom teiſterende beſmetting dat eigenaardige heeft, dat zij, zeer enkele gevallen uitgezonderd, denzelfden perſoon maar éénmaal aantast. Na jaren zoekens en overdenkens, om dit kwaad te ſluiten of te verzachten, bragt eindelijk in het jaar 1721, MEVROUW MARIA WORTHLY MONTAGUE de in *Circasſië* uitgevonden inënting, om de ſchoonheid der vrouwen voor het *Serail* te bewaren, naar *Engeland* over, en ſpoedig leerde de algemeene ervaring, dat, wanneer men, met inachtne-
 ming van de vereiſchte omſtandigheden en hulpmiddelen, de ſmetſtof inëntte, of dezelve door middel van het lancet in eenig uitwendig deel des ligchaams wierd aangebragt, de ziekte doorgaans goedaardig was, er zeldzaam zamenvloeiende pokjes opvolgden, en deze bewerking zeer zelden dodelijke gevolgen had. „ Doch federt onheugelijke tijden had men „ niet alleen in ſommige deelen van *Engeland*, „ maar ook in *Jutland* en andere gewesten onder- „ vonden, dat er onder de melkkoeijen eene zekere „ ziekte aan de tepels en uijers in bijzondere jaar- „ getijden heerschte, waardoor de melkers, die geene „ kinderziekte gehad hadden, op verſcheidene plaat- „ ſen der handen zekere zweeren kregen, die een „ geregelden loop hadden, en eindelijk op een vas- „ ten tijd opdroogden; deze zweeren aan de tepels „ der koeijen werden door de landlieden de *koepok- „ ken* genoemd, en men had door de ondervinding „ geleerd, dat de melkers, die deze zweeren eens

D

„ ge-

„ gehad hadden, daarvoor verder niet vatbaar wa-
 „ ren, en nimmer door de kinderziekte wierden aan-
 „ getast; zelfs is het, volgens het getuigenis van
 „ den heer DE KONING, sedert meer dan honderd
 „ jaren bij de *Futsche* boerinnen de gewoonte ge-
 „ weest, om met hunne jonge meisjes de koeijen,
 „ aan deze zweeren zukkelende, te gaan bezoeken,
 „ om haar door dezelve te laten besmetten, en daar-
 „ door, zoo als zij zeiden, mooie dochters te heb-
 „ ben, en voor te komen, dat zij door geene kinder-
 „ ziekte misvormd of geschonden konden worden” (1).
 En deze daadzaken, welke eene zekere overeenkomst
 of *analogie* tusschen beide de smetstoffen schenen aan
 te duiden, bragten den scherpzienden JENNER op het
 laatst der achttiende Eeuw op den voor het mensch-
 dom gelukkigen inval, om met deze stof inteënten; en
 de heilzame *Vaccine*, hoe dikwijls het menschelijk
 ligchaam doorgestaan, wordt echter bevonden hare
 kracht en eigendommelijke werking te behouden, en
 verzekert haren daardoor beroemden ontdekker eenen
 onsterfelijken naam. — Wat toch vermogen de bo-
 ven wederlegde, door Doctor CAPADOSE zoo verkeer-
 delijk bijgebragte *theoretische* bespiegelingen tegen
 deze beslissende daadzaken? Immers niets. — De
Vaccine werkt op eene specifieke, op eene aan hare
 eigendommelijke smetstof eigene wijze op het inge-
 ente voorwerp, en, het zij mij geoorloofd, mij hier
 van de woorden van mijn waarden ouden Academie-
 vriend,

(1) P. H. TEMMEN, *Inleiding der verhandeling*, 1 Nov. 1804, bl. 13.

vriend, den Hoogleraar VROLIJK te bedienen,
 „ geeft aan het gansche ligchaam die bijzondere stem-
 „ ming, welke het ongeschikt maakt ter opneming
 „ van eene andere smetstof, de vatbaarheid bene-
 „ mende, om door dezelve te worden aangetast.
 „ Daar toch tot het ontwaren van eenen prikkel niet
 „ alleen een levend bewerktuigd deel, maar ook
 „ eene bijzondere stemming in dat deel vereischt
 „ wordt, kan het niet meer vreemd schijnen, dat
 „ door het ligchaam anders te wijzigen, de vatbaar-
 „ heid voor tegenwerking op bepaalde prikkels ver-
 „ loren gaat; zulk een prikkel, wiens vermogen op
 „ het menschelijk ligchaam, na de werking van het
 „ koepokgif, geheel vernietigd raakt, is de smet-
 „ stoffe der kinderziekte” (1). Dat nu deze uit-
 werking, zoo als zulks door den grooten REIL zeer
 juist is aangemerkt, en wij boven reeds bewezen
 hebben, dezelfde is bij jonge en oude, sterke en
 zwakke, gezonde en zieke voorwerpen, sluit niet
 alleen niets ongerijms in, maar is overeenkomstig de
 algemeene natuurwetten, want volgens den specifiek
 verscheidenden aard van het aangewend *miasma*, wordt
 er in alle gestellen een eigendommelijk foortelijk pro-
 duct voortgebracht; de prikkel der pokken brengt
 daarom altoos pokken, die der mazelen altoos maze-
 len voort, offchoon de uitwerkselen van het aange-
 wend *miasma* echter, blijkens de ervaring, door den
 individuelen toestand en de specifieke *irritabiliteit*
 van

(1) VROLIJK, *Redevoering*, 1806, bladz. 7.

van het besmette voorwerp eenigermate gewijzigd worden; van daar de pijnlijke aandoeningen in de okselklieren, als kenmerk der vreemde stof, welke het vaatgestel prikkelt, bij sommige gevaccineerden; bij anderen eene vrij aanmerkelijke koorts; bij een derden eene algemeene uitbotting van een schielijk verdrogenden uitslag, terwijl bij een vierden een lastige uitslag op de huid, welke somwijlen als gevolg der koepokinënting nog eenigen tijd voortduurt, en eindelijk bij een vijfden bijna geene koorts wordt waargenomen; wordende er echter tot derzelver wezenlijkheid altoos meer of min eene prikkeling van het zenuwgestel en koortsachtige bewegingen vereischt, daar plaatselijke pokken, zonder voortelijke koepokkoorts, niet voor de kinderpokken behoeven (1). Is er echter bij de kinderen nog geene vatbaarheid voor deze smetstof voorhanden, dan ontstaat er ook geene *reactie*, en de *Vaccine* vat niet; en is de *reactie* van het gevaccineerde voorwerp te zwak, of wel, wordt de werking der *Vaccine* door eene andere in het ligchaam plaats hebbende ziekelijke stemming in derzelver loop gestremd, dan is dezelve soms niet voldoende ter altoosdurende vernietiging, of ter geheele wegneming van de vatbaarheid voor de smetstof der kinderpokken, en dan ontstaan er of valsche koepokken, of wel de koepokstof werkt niet uit, zij vormt als het ware eene middensoort tusfchen valsche en echte koepokken, en
het

(1) *Proeven en waarnemingen over de Inënting der Koepokken*, door R. DIBBETZ en C. G. ONTYD; 's Hage, 1800.

het zijn, volgens onze vrij uitgebreide ervaring in dit opzigt, gedurende een tijdvak van ruim drie en twintig jaren, juist die voorwerpen, bij welke, — de vatbaarheid voor de kinderziekte wel voor een tijd uitgedoofd, maar niet geheel uitgeroeid zijnde, in het vervolg bij hevige *epidemien* der kinderpokken, de zoogenaamde *mitigated smallpox* ontstaan, waarom het wenschelijk ware, dat de inënting met de *Vaccine* alleen aan Geneeskundigen wierd toevertrouwd, en dat men tevens bij alle gevaccineerde voorwerpen zorgvuldig oplette, of bij hen in de daad al de vereischte teekenen van ware koepokken plaats hebben, en of het beloop der *Vaccine* regelmatig is.

Wij vertrouwen, dat deze teregtwijzing genoegzaam zal zijn, om den jeugdigen Collega het onberadene en roekeloze van zijne hoogst onbescheidene uitvallen tegen de *Vaccine* en derzelver Beoefenaars levendig te doen beseffen; omgekeerd zouden wij thans ten volle gerechtigd zijn, om hem zijn onheusch gedrag, zijne diepe onkunde in het praktisch gedeelte van het door hem behandeld *thema*, en zijne drieste onbeschaamdheid te verwijten, maar op deze wijze zouden wij ons tot zekere hoogte met den schrijver gelijk stellen; daarenboven is het in het geheel ons oogmerk niet te schelden en te lasteren, maar alleen, om de zaak der waarheid tegen onbeschaamden laster en logentaal te handhaven. Wij zullen dus deze aanmerkingen besluiten met onzen jeugdigen Kunstgenoot, ten einde in het vervolg het begaan van dergelijke ongerijmdheden te vermijden, te

raden, de *Institutiones pathologicae* van den beroemden GAUBIUS vlijtig te bestuderen, hem vooral opmerkzaam makende op § 20, als welke eene volkomene wederlegging van de door hem in deze vierde grondstelling aangevoerde schijnbewijzen bevat. „*Natura humana, statis a creatore legibus finita, per similia individua sese multiplicans, omni tempore eadem, sub iisdem conditionibus, eodem semper modo agit ac patitur. Quidquid ergo de ejus oeconomia integra vel afflicta, prudenti sensuum ministerio clare cognoscitur, id firmum ratumque censendum, nec quidquam eo certius in Physicis. Par ratio est illorum, quæ de potestatibus rerum externarum in hominem agentium fideli observatione comperta habemus. Quæcunque porro ex observatis, ad congrua demonstrationis principia applicatis, casti operatiocinii legitime deducta sunt, quamquam per se in sensus non cadunt, non minorem profecto fidem merentur.*”

Ten vijfden, beweert de heer CAPADOSE, dat de sterflijsten federt de invoering der *Vaccine* eer vermeerdering dan vermindering zouden ondergaan hebben; ter staving hiervan, haalt hij er drie van groote steden aan: in *Weenen*, zegt de schrijver, bedroeg de sterfte van 1789 tot 1807, en dus in achttien jaren, 271,008, of jaarlijks 15,056. In *Parijs*, van 1723 tot 1763, en dus in veertig jaren, 755,052, of jaarlijks 18,876. In *Montpellier*, van het jaar 1771 tot 1792, en dus in een en twintig jaren, 23,566, of jaarlijks 1122. Deze lijsten nu, dus vervolgt onze schrijver, zijn gemaakt in die tijdperken, toen de *Vaccine* in de opgenoemde steden

nog

nog niet in gebruik was; terwijl de latere lijsten, sedert de invoering der *Vaccine*, juist een *plus* van gestorvenen opleveren; daar er in *Weenen*, van het jaar 1807 tot 1812, en dus in vijf jaren, 82,353, of jaarlijks 16,470; in *Parijs*, van het jaar 1807 tot 1817, en dus in tien jaren, 214,914, of jaarlijks 21,491; en eindelijk in *Montpellier*, van het jaar 1792 tot 1806, en dus in veertien jaren, 21,372, of jaarlijks 1526 gestorven zijn. Wij merken hierop aan, dat de schrijver, ten opzichte van een dier groote steden, *Weenen* namelijk, deerlijk den bal mis slaat, terwijl de *Vaccine* daar niet eerst in het jaar 1807, maar reeds in het jaar 1800 is ingevoerd; maar ook die der twee overige steden doen, bij rijpere overweging, niets af ten nadeele der *Vaccine*, dewijl men er met geene mogelijkheid eenig gegrond resultaat uit trekken kan, indien niet te gelijk met de sterflieden, tevens die der geborenen, alsmede een naauwkeurige staat der bevolking dier steden in beide voornoemde tijdperken, en van den aard der sterfgevallen, ter onderlinge vergelijking worden overgelegd; de Doctor zelf schijnt dit gevoeld te hebben, want hij geeft toe, dat hieruit geen naauwkeurig noch stellig bewijs kan worden afgeleid, en men ontwaart zeer duidelijk, dat het hem alleen te doen is om de schrijvers, die zich met het vervaardigen van burgerlijken lijsten hebben onledig gehouden, ten einde daardoor den invloed der *Vaccine* te bewijzen, of van onkunde, of van kwade trouw hieromtrent te beschuldigen, want dat er volgens BREMER, vóór het invoeren der *Vaccine*, jaarlijks in

ropa 400,000 zielen aan de natuurlijke kinderpokken stierven, terwijl Doctor LETTSOM dit getal op 210,000 brengt, en beweert, dat de *Vaccine* jaarlijks 800,000 personen het leven behoudt, hetgeen, volgens de uitspraak van Doctor CAPADOSE, het toppunt van dwaasheid is. Deze beslissende toon, deze honende uitdrukking, door een jong Geneesheer gebezigd jegens een man, die gedurende mijn verblijf in *Londen*, in de jaren 1797 en 1798, voor de voornaamste Geneesheer van de Hoofdstad van *Groot-Brittanie* gehouden werd, en de meest mogelijke algemeene achting genoot, is zekerlijk beneden alle kritiek, en ieder ander Geneeskundige zou zich wel gewacht hebben, om een Geneesheer van zoo vele jaren en *reputatie* op die wijze te behandelen, doch Doctor CAPADOSE is het declameren en schenden jegens zijne Kunstbroeders zoo gewoon, dat voortgelijke uitdrukkingen bij hem als het ware onbemerkt uit de pen vloeijen, en doorgaans de plaats van bondige bewijsredenen vervangen.

Dat wijders berekeningen van dien aard zeer moeilijk zijn, en terwijl ieder een dezelve volgens zijne eigene denkbeelden vervaardigt, de opgegeven getallen natuurlijk dikwerf zeer uiteen loopen, en uiteen moeten loopen, is eene door de ondervinding geïstaafe waarheid; doch dat derzelve opstellers hieromtrent ter kwader trouw zouden zijn te werk gegaan, is louter laster van den heer CAPADOSE, en offchoon dezelve eenigzins overdreven zijn mogen, hetgeen wij zeer gaarne gelooven willen, zal niemand echter, gelijk de heer CAPADOSE, onbeschaamd genoeg

noeg zijn, om dezelve het *toppunt van dwaasheid* te noemen, daar het toch uit beide berekeningen, hoezeer uiteen loopende, ontegenzeggelijk blijkt, dat de *Vaccine* een zeer weldadigen invloed heeft uitgeoefend op het verminderen van de door de kinderpokken in de eerste levensjaren veroorzaakte sterfte onder de kinderen; en heeft niet daarenboven de Hoogleeraar vrolijk, uit de naauwkeurigst mogelijke bronnen overtuigend betoogd den weldadigen invloed der koepok op de sterfte der kinderen te Londen, te Genève, te Weenen, en eindelijk ook te Amsterdam, des schrijvers verblijfplaats (1)? De waarheid hiervan is zoo baarblijkkelijk, dat de heer CAPADOSE zelve niet durft ontkennen, dat er thans minder kinderen sterven dan vóór de *Vaccine*, doch hij vreest voor de uitwerksels in lateren tijd; daar de schrijver evenwel als grond voor deze vrees geene bewijzen te berde brengt, zoo zal wel niemand van een dagelijksch verstand en eenige algemeene kundigheden zich door vrees voor hersenspoken laten afschrikken, om zijn teedergeliefd kroost voor een dreigend wezenlijk gevaar te behoeden. Immers zal wel geen Geneeskundige met den schrijver de verbazende sterfte, die er doorgaans in de vondelingshuizen der groote steden plaats heeft, bij de onder de lagere klasse schier algemeen heerschende bedorvenheid en zedeloosheid, aan de invoering der *Vaccine* willen toeschrijven, of beweren, dat dezelve daarmede in

ver-

(1) l. l. bladz. 15 tot 21.

verband zoude staan; te minder, daar het tegendeel proefondervindelijk kan bewezen worden, want volgens het getuigenis van den Doctor zelve, op bladzijde 139 en 140, moet de aanvang van het jaar 1804 als het tijdstip gerekend worden, dat de *Vaccine* in de stad *Dublin* werd ingevoerd, en ten bewijze van den snellen voortgang dier kunstbewerking geeft de Geneeskundige Commissie een getal op van 2966, die in de drie eerste jaren van 1804 tot 1807 reeds *gevaccineerd* waren; (in *Moscow* was insgelijks voor twintig jaren nog geene *Vaccine* bekend). De beroemde GIRTANNER leert ons, dat van de 101,000 kinderen, die sedert het jaar 1774 in het Vondelingshuis te *Parijs* opgenomen wierden, er in het jaar 1800 slechts 15,000 overig waren; voorts kan men bij dien schrijver de buitengewone sterfte, welke er niet alleen te *Weenen*, maar ook te *Casfel*, *Hannover* en te *Perpignan* in de vondelingshuizen plaats gehad heeft, nalezen, en tevens de hoofdoorzaken daarvan opgeteekend zien (1); zoodat, indien men resultaten uit deze buitengewone sterfte in de vondelingshuizen zoude willen afleiden, dezelve dan ten voordeele der *Vaccine* zouden moeten uitvallen, daar al deze daadzaken gebeurd zijn, alvorens de *Vaccine* bekend was. — Waarlijk, zoodanige stelling doet des schrijvers praktische talenten in de Geneeskunst weinig eer aan, en verraadt of onkunde of kwaadwillig-

(1) GIRTANNER, *Abhandlung uber die Krankheiten der Kinder*, Berlin 1794. Eilftes Kap. von den Findelhausern, f. 78—81.

ligheid. De verdere stelling des schrijvers, dat het der Geneeskunde nimmer is te beurt gevallen, op het menschdom in het algemeen te werken, en dat zij even min de bevolking van het aardrijk als hare ontvolking of sterfte vermeederen of verminderen kan; dat dit alles Gods werk is, en dat daarom de sterfte, wel is waar, met betrekking tot de zieken verminderd is, b. v., van 25 tot 37 a 38 (hoe strookt dit intuschen met den gevallen, diep gevallen staat der Geneeskunst in de negentiende Eeuw?), doch dat de sterfte met betrekking tot de bevolking standvastig dezelfde blijft; dat geene menschelijke beschikkingen in staat zijn, op het begin of op het einde van 's menschen leeftijd eenigen invloed te hebben, en dus de mensch niets vermag, hetzij ter vermeerdering der bevolking van den éénen, hetzij ter vermindering der sterfte van den anderen kant; dat dit alleen Gods werk is, en dat hij CAPADOSE, ook uit dat oogpunt, in den onbegrijpelijk snellen voortgang en de ongeëvenredigde vermeerdering der bevolking, die thans in alle oorden der wereld plaats heeft, de zaden vermeent te ontdekken van eene aanstaande hevige *epidemie*, of ander algemeen onheil, hetwelk het evenwigt in de groote omwentelingen van Gods regering herstellen zal. Tot dat einde nu werken, volgens den schrijver, het toeneemend zedenbederf, door het tegenwoordig geslacht al meer en meer kracht en gezondheid te ontnemen; het Godtergend *Magnetisme*, en eindelijk ook de zoo algemeen gewordene *Vaccine*, als middelen, waardoor het ligchaam en de ziel voorbereid worden

voor

voor dat noodlottig tijdstip. *Nihil tam absurdum, quod non aliquando fuit dictum ab aliquo Philosophorum.* Inderdaad, zoodanig eene ongerijmde en de Godheid beleedigende taal ergerde ons in den mond van een Geneesheer, en van iemand, die onlangs tot de Christelijke kerk is overgegaan, en bij wien men dus natuurlijk meer verlichte denkbeelden van het Opperwezen zoude moeten vooronderstellen. Dat wij niets zonder de Goddelijke hulp vermogen, en dat zonder Gods bijstand alle menschelijke hulp ijdelheid is, daarvan zijn wij, daarvan zijn alle Christenen, ja zelfs de oude geloofsgenooten van den schrijver, de *Joden* (want ook het Oude Testament leert dit allerduidelijkst), ten vollen overtuigd; maar hieruit vloeit geenszins voort, dat onder Gods bestuur de Natuur- en Geneeskundigen niet ten nutte van het algemeen kunnen, ja behooren werkzaam te zijn: in tegendeel bedient zich de Opperste Wijsheid dikwijls van hen, en gebruikt hen in den weg zijner aanbiddelijke Voorzienigheid, als werktuigen in zijne hand, ter redding van het menschdom, en ter leening der rampen hunner natuurgenoeten. — Is niet dit leven eene proef- en oefenschool voor het toekomstige? Bestaat niet het hoofddoel van den Christelijken Godsdienst, in God boven alles lief te hebben, en onze evennaasten, onze medemenschen als ons zelve te beminnen? en doen wij dan niet een Godverheerlijkend werk, wanneer wij onze talenten, die gaven, welke het den Almagtigen in zijne wijsheid behaagd heeft ons te schenken, ten nutte van het menschdom in het algemeen aanwenden? Kan men,
zon-

zonder eene onbegrijpelijke blindheid, en zonder allen invloed aan de rede en het gezond verstand te ontzeggen, wel staande houden, dat wij menschen onder de Goddelijke toelating geen invloed op de meerdere of minde sterfte, en op de daaruit voortvloeiende mindere of meerdere bevolking, kunnen uitoefenen? — Wordt niet door de Geschiedenis van alle Eeuwen des schrijvers gevoelen, dat deze bevolking op den aarbodem altoos en bestendig dezelfde zoude blijven, volkomen gelogenstraft? Ja, wij voor ons, verre van met den schrijver te vreezen, dat de aarde niet groot genoeg zoude zijn om nog meer menschen te bevatten en te voeden, zijn veel eer van gevoelen dat de bevolking der wereld sedert eenige Eeuwen aanmerkelijk is achteruit gegaan. Wat toch is de bevolking van het tegenwoordig *Italië*, van *Sicilië*, waar men ten tijde der *Romeinen* alleen vier millioenen menschen telde? wat die van *Spanje* en *Portugal*, toenmaal met veertig millioenen menschen bevolkt? Wat die van *Griekenland*, waarin het eiland *Creta*, thans *Candia*, alleen honderd steden telde? Wat die van het *Noorden*, waaruit in oude tijden zoo meenigvuldige en talrijke horden van barbaren het zuiden van *Europa* overstroomden, in vergelijking met die, welke deze Landen ten tijde der *Romeinen* bevatteden? Wat, het tegenwoordig *Europeesch Turkijen*, in vergelijking van de weleer zoo bloeiende hoofdprovincie van het *Oostersche Keizerrijk*? Het is zoo, sommige streken van *Duitschland*, *Groot-Brittanje*, en voornamelijk de Noordelijke provinciën van *dit Rijk*, hebben daarentegen aanmerke-

kelijk in bevolking gewonnen, doch dat deze aanwinst echter in geen en deele tegen het aanmerkelijk verlies der bevolking in *Europa* in het algemeen kan opwegen, zal wel geen betoog behoeven. — Stappen wij naar *Azië* over, het weleer zoo volkrijk *Klein-Azië*, de zetel der zeven eerste Christelijke Gemeenten, biedt thans, *Smirna* alleen uitgezonderd, aan het verbijsterd oog schier niets dan uitgestrekte wildernissen, en menigvuldige puinhoopen van verwoeste en vervallene steden aan? Wat is *Syrië*? Wat is *Palestina*? Wat is het hooge *Azië*? Wat eindelijk het tegenwoordige *Perzië*, in vergelijking van de voormalige zoo talrijke bevolking dier Landen, onder de aloude *Asyrische*, *Babylonische* en *Perzische* alleenheerschingen? — Begeven wij ons van daar naar het binnenlands nog zoo weinig bekende *Afrika*; het van ouds bekende gedeelte daarvan levert geen gunstiger resultaat op. *Egypte* bezat ten tijde der *Ptolemeïsen* zeven millioenen inwoners; thans telt men er slechts drie millioenen. Wat zijn de *Barbarische* Staten, in tegenoverstelling van de *Carthaagse* Republiek, en het magtig *Numidisch* Rijk? Het is zoo, *Amerika* schijnt thans, als het ware, uit zijne asch herboren te zullen worden; echter zullen er nog zeer vele jaren verlopen moeten, alvorens zijne bevolking denzelfden trap zal bereikt hebben, waarop zij zich ten tijde van de ontdekking van dit werelddeel door de *Spanjaarden* bevond.

Dit kort overzicht van de wereld zal, vertrouwen wij, genoegzaam zijn ter volkomene geruststelling van

van Doctor CAPADOSE, *cum suis*, dat de Geneeskundigen nog Eeuwen lang met succes kunnen *vaccineren*, alvorens er eene hevige epidemie, ter voorkoming van hongersnood door de al te groote bevolking, om het evenwigt te herstellen, zal noodig zijn; daarenboven zoude het volgens de meening van zeer geoefende Natuur- en Staatshuishoudkundigen, op beredeneerde gronden bewijsbaar zijn, dat, indien al de nog woestliggende gronden over den geheelen aardbodem behoorlijk ontgonnen en ter kultuur gebragt wierden, deze vruchtbare moeder nog een tweede menschdom zoude kunnen voeden. — Des schrijvers verdere stelling, dat de Geneeskunde geen invloed heeft of ook hebben kan op de bevolking en de sterfte, omdat, hetzij de oorlog, hetzij algemeene verwoestingen of ziekten de sterfte veroorzaken, het voorbestemd getal dooden ongestoord in een bepaalden tijdsomloop den weg van alle vleesch zal moeten inslaan, is louter onzin, en zoo ongerijmd, dat men zich verbazen moet over zoodanige verregaande onkunde bij iemand, die zich Geneesheer noemen durft. Immers weten wij Gods besluit niet, maar dit weten wij, dat wij als redelijke, verstandige schepselen vermogen, en zelfs verplicht zijn, om al die middelen, welke ons God naar zijne Vaderlijke barmhartigheid geschonken heeft, aan te wenden, om ons en de onzen zoo veel mogelijk voor allerlei rampen en onheilen te behoeden, en hiertoe geeft ons dat gedeelte der Geneeskunst, hetwelk wij gewoon zijn de *Medicina Politica* te noemen, doorgaans de noodige middelen aan de hand; en oefende niet reeds

Va-

Vader HIPPOCRATES te zijnen tijde, bij het ontstaan der pest te *Athene* eenigermate de Geneeskundige Politie uit? Leert ons niet de ervaring, dat men de Rijken door *quarantaines*, *lazareths* en *militaire cordons* voor pest, geele koorts, en soortgelijke geesels kan vrijwaren, en dat men zich en anderen, door het in het werk stellen van minerale berokingen, voor de besmetting kan beveiligen? Hoe vele doelmatige, en met het algemeene welzijn in het allernaauwste verband staande maatregelen en inrigtingen bevat niet het onschatbaar werk van den terecht beroemden FRANK nopens de Geneeskundige Politie? En zoude men dus uit dit alles niet veilig mogen besluiten, dat de Almagtige zelve naar zijne Vaderlijke barmhartigheid, het verstand dezer menschen verlicht, en hunne ontdekkingen en werkzaamheden bestuurd heeft, ter leeniging van de rampen hunner evenmenschen? —

De bestrijding der negative argumenten van Doctor CAPADOSE dus ten voordeele der *Vaccine* geheel en al ontzenuwd, en derzelve ongegrondheid en nietigheid hebbende leeren kennen, gaan wij thans over tot de beschouwing zijner positive argumenten, of liever tot de toetsing der tegenwerpingen, door den heer CAPADOSE tegen dezelve te berde gebragt. Het resultaat van de stellige bewijzen der *Vaccinatores*, zegt de heer CAPADOSE de volgende volzin te zijn: „De
 „ koepokstof is een veilig en schuldeloos vergift,
 „ dat ingeënt zijnde, aan de *inoculatie* verdient voor-
 „ getrokken te worden, en eene altijd plaatselijke,
 „ nooit gevaarlijke uitbotting veroorzaakt, welke
 „ voor

„ voor alle *individus* zonder onderscheid niet alleen
 „ een zeker altoosdurend en onfeilbaar middel is te-
 „ gen de kinderziekte, doordien zij de vatbaarheid
 „ voor deze ziekte uitroeit, maar ook, blijkens de
 „ vermindering der sterfte in het algemeen, eenen
 „ krachtigen invloed heeft op de gezondheid van
 „ geheel het menschelijk geslacht.” In deze stelling
 nu, neemt hij aan te betogen, dat er geen enkele
 zin gevonden wordt, die niet of eene onmogelijk-
 heid, of eene valsheid, of wel beide gezamenlijk
 bevat. — Intusschen behoort het buiten kijf onder
 de zonderlinge verschijnsels dezer zoo *excentricke*
 Eeuw, dat een jong Geneesheer, blijkens 's mans
 werk zonder eenige ervaring in dat vak, het heeft
 durven ondernemen, om de *Vaccine* te bestrijden,
 welke, zoo als zulks door mijn hooggeachten vriend,
 Doctor VAN STIPRIAAN LUISCIUS, teregt is opge-
 merkt, men toch niet gelijk kan stellen met die
 voortbrengfels van het menschelijk vernuft, die te
 voren uitgedacht, hierna beproefd, een gestreng on-
 derzoek verdienen, te weten, of zij werkelijk het
 vermogen heeft om die werking in het gestel te
 veroorzaken, welke noodig is, om het voor de
 kinderpokken onvatbaar te maken; maar die zich
 zelve als eene waarheid, op de ondervinding rustende,
 van den eersten aanvang heeft doen kennen, zijnde
 het te *Glochestershire*, eene landstreek waarin de koe-
 pokken meer dan elders heerschten, sedert zeer lang
 een volkspreekwoord geworden: *die koeladders ge-
 had heeft, krijgt geen pokken*, en waar dus de on-
 dervinding is voorafgegaan en de rede achteraan ge-

komen (1). En zonder van eenige praktische bewijzen voorzien te zijn, als had hij den steen der wijzen gevonden, zulk een beslissend vonnis te vellen over eene op millioenenmalige ervaring gegronde daadzaak, — daarover zal men zich te meer verbazen, wanneer wij des schrijvers bewijsgronden analyseren, en aan de gezonde rede en ondervinding toetsen. Dat de koepokken geen veilig schuldeloos gift zijn, en de inënting der koepokken niet verdient boven die der natuurlijke pokken gesteld te worden, vermeent hij reeds boven bij de zoogenaamde *argumenta negativa* voldongen te hebben; dus wij den Lezer ook naar dezelve verwijzen moeten, terwijl wij het valsche en ongerijmde van deze stelling des schrijvers daar klaar en duidelijk hebben uit elkander gezet. — Dit zelfde heeft insgelijks plaats met opzigt tot de derde en vierde zinsneden: de koepok-inënting veroorzaakt eene altijd plaatselijke en nooit gevaarlijke uitbotting; en de koepok-inënting werkt op dezelfde wijze op alle *individu's* zonder onderscheid, — in welke beide wij insgelijks geen één enkelen bewijsgrond tegen de *Vaccine* hebben aange troffen, zoodat men, dit geschrijf met 's mans groot-schen ophef vergelijkende, hier in den volsten zin bewaarheid vindt de Latijnsche spreuk: „*Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.*” Waarschijnlijk heeft de heer CAPADOSE, zelf van de zwakheid zijner

(1) *De waarde der Koepok-inënting gehandhaafd*, bladz. 15 en 16. Delft, 1818.

ner zaak innig bewust, als een voorzigtig generaal, om zijne magt des te beter te kunnen gebruiken, het raadzaam gedacht eene geconcentreerde positie te nemen, want met de vijfde zinsnede: „de *Vaccine* „namelijk, is een zeker, altoosdurend en onfeilbaar „voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte,” vangt de schrijver eindelijk den strijd aan, en beweert, dat deze stelling uit haren aard in de woorden *altoosdurend* en *onfeilbaar*, reeds *a priori* eene *absurditeit* is: want dat het bestaan van zulk een middel nooit eenigen schijn van waarheid kan hebben, voor dat er eens menschen leeftijd is voorbijgegaan; dat de ondervinding nu reeds meermalen het tegendeel geleerd heeft, dat niet tegenstaande de *Vaccine* in alle Landen en oorden met eene buitengewone snelheid is doorgegaan, en niettegenstaande de geheele geneeskundige wereld haar sedert vele jaren met een onbepaald vertrouwen aankleeft, de kinderziekte echter nimmer opgehouden heeft, niet alleen *sporadice*, maar zelfs zeer dikwerf *epidemice* te woeden. — Doch wij antwoorden hem, dat er reeds acht en twintig jaren verlopen zijn, sedert dat Doctor JENNER op het denkbeeld kwam, om de waarheid van het te *Glochestershire* sedert langen tijd in zwang zijnde volkspreekwoord: „die koebladders „gehad heeft, krijgt geene pokken,” door het in het werk stellen der *Vaccinatie* proefondervindelijk te onderzoeken, en dat men dus gerustelijk kan vaststellen (van enkele uitzonderingen spreken wij niet), en als eene algemeene daadzaad aannemen, dat hij, die de ware *Vaccine* behoorlijk heeft door-

gestaan, voor altoos voor de kinderpokken beveiligd blijft; dat overigens, niet tegenstaande de *Vaccinatie* bij het verlicht Geneeskundig Publiek eenen algemeen bijval gevonden heeft, de kinderziekte echter nog niet opgehouden heeft niet alleen *sporadice*, maar zelfs dikwerf *epidemice* te heerschen, bewijst zekerlijk niets tegen de *Vaccine*, daar integendeel bij de hevige kinder-pokëpidemiën, welke te *Rotterdam*, te 's *Gravenhage*, te *Amsterdam* en elders gewoed hebben, de koepok derzelver waarde in den volsten zin gehandhaafd heeft, zoo zelfs, dat er onder de vijf honderd slagtoffers te *Rotterdam*, onder drie honderd vijf en dertig te 's *Gravenhage*, en onder de ruim negen honderd ongelukkigen, welke ten gevolge van domheid en vooroordeel in *Neêrlands* hoofdstad door de kinderpokken zijn weggesleept, zelfs niet één enkel *gevaccineerd* voorwerp gevonden wordt; duidelijker of stelliger bewijs voor het behoedend vermogen der koepokken kan men toch niet wel verlangen; en waarlijk, indien er te *Amsterdam* tijdens der thans afgeloopene epidemie, *gevaccineerde* voorwerpen door den algemeen geëfel der kinderpest waren weggesleept, offchoon die enkele uitzonderingen dan nog niets tegen de algemeene ervaring zouden bewijzen, zoo zoude de heer *CAPADOSE*, welke zich zoo veel moeite gegeven heeft, om uit de boeken allerlei oude argumenten tegen de *Vaccinatie* op te schommelen, zeker niet in gebreke gebleven zijn dezelve te berde te brengen; wij raden intuschen den schrijver, wiens Geneeskundige litteratuur, ten minste wat de inlandsche werken

ken betreft, in dit opzigt niet zeer *au courant* van de wetenschap schijnt te zijn, zeer ter lezing en herlezing aan de werkjes van onze voortreffelijke Geneeskundigen THOMASSEN, A. THUESSINK (1), VAN STIPRIAAN LUISCIUS (2), VAN DEN BOSCH (3), en GYSBERTI HODENPYL (4), waarin hij met alle onpartijdigheid en waarheidsliefde deze en foortgelijke bedenkingen geopperd en opgelost kan vinden. Intuschen levert deze aanmerking van den heer CAPADOSE, dat niet tegenstaande de *Vaccinatie*, de kinderpokken echter nog van tijd tot tijd epidemisch blijven grasferen, een sprekend bewijs op van de waarheid der door de heeren A ROY en VAN DER BREGGE verdedigde, en door den schrijver boven zoo ten onregte gewraakte stelling, dat namelijk het onmogelijk is de kinderziekte geheel te vernietigen, en dezen geduchten geefel van het menschedom uit te roeijen, zonder dat er op hoog gezag eene algemeene *Vaccinatie* worde in het [werk gesteld aan alle voorwerpen, die noch de kinderpokjes gehad hebben, noch te voren *gevaccineerd* zijn, en dat het dus voor het algemeen welzijn wenschelijk ware, dat

eén-

(1) *Over het beveiligend vermogen der Koepokken tegen de Kinderpokken.* Groningen, 1818.

(2) *l. l.*

(3) H. VAN DEN BOSCH, Med. Doct., *Over het voortdurend nut der Inënting met Koepokstof, in eenen brief aan Dr. J. B. CROL.* Rotterdam, 1817.

(4) J. GYSBERTI HODENPYL, *Waarnemingen der thans nog heerschende Kinderziekte.* Rotterdam, 1818.

éénmaal alle Koningen en Vorsten zich genegen toonden, om in navolging van den Koning van *Beijeren*, tot dit groote doel gezamenlijk mede te werken, opdat deze plaag, zoo als weleer de pest, uit *Europa*, — verbannen wierd. Onze schrijver schijnt zelve duidelijk het moeilijke zijner positie gevoeld te hebben, om zonder de minste ervaring nopens de zaak in questie, zonder in staat te zijn, om tegen het talloos heer van echte waarnemingen, waarop de *Vaccine*, als op den rotssteen der ervaring gegrond is, zelfs eenige weinige daadzaken te velde te brengen, alleen door schijnbewijzen zijne stelling vol te houden, en tracht dus, door den nood gedrongen, zich te redden door eene andere stelling te opperen: hij beweert namelijk de ongegrondheid, dat er eene ware en valsche *Vaccine* zou bestaan, en desgelijks valsche en ware kinderpokken, want dat het wezen en de aard der kinderpokken van de zamenloopende pokken tot op de lichtste foort van windpokjes één en dezelfde is, maar dat de verscheidenheden, de foorten zoo veelvuldig zijn, en in elkander als het ware in een smelten, dat het zich niet bepalen laat, waarin het kenmerk van ieder derzelve te vinden zij, en dat dit één en ander door de voorstanders der *Vaccinatie* slechts is bedacht om uitvlugten te hebben, zoo dikwijls een gevaccineerde desnietteenstaande door de kinderziekte werd aangetast. — Ongelukkig maar, dat 's mans bewijzen den toets aan den keursteen der gezonde rede en ervaring niet wel kunnen doorstaan. Dezelve zijn: — JAWAND heeft waargenomen, dat de

de ware *Vaccine* zoogenoemde valsche *Vaccine* heeft voortgebracht; JENNER en REIL zijn het niet eens omtrent de kenmerken tusfchen de echte en valsche *Vaccine*; er bestaat volgens een zeker Hoogleeraar geen kenteeken, waaruit men eenig zeker besluit aangaande de echtheid der *Vaccine* kan opmaken, ja die Hoogleeraar is van gedachten, dat de ziekte, welke men valsche koepokken noemt, niet bestaat, maar dat dezelve slechts ontaardingën zijn van de ware koepokstof, welke in geene twee gevallen gelijk zijn; en hieruit nu heeft 's mans zuivere logica het volgende besluit afgeleid. „ Daar het nu bewezen is, vooreerst, dat de ware *Vaccine* de valsche kan doen geboren worden; ten anderen, dat de zoogenaamde valsche koepokken geen beveiligend vermogen hebben tegen de kinderziekte; en, eindelijk ten derden, dat er geen waar kenmerk bestaat, waaraan beide van elkander behoorlijk kunnen onderscheiden worden, zoo moet hieruit ook volgen, dat de *Vaccine* geen zeker en onfeilbaar voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte kan genoemd worden.” Doch wij merken hierop aan, dat het van zelve spreekt, zoo als wij dit reeds boven onder de rubriek van des fchrijvers *negative argumenten* in het breede hebben uiteen gezet, dat wanneer het *gevaccineerde* voorwerp de vereischte vatbaarheid voor de *Vaccine* nog niet bezit, of wel, derzelver werking door eenen anderen, in het ligchaam der *gevaccineerden* aanwezig zijnden, ziekelijken prikkel in zijn loop gestuit wordt, er alsdan uit den aard der zaak geen ware, maar valsche koepokken geboren

ren worden, en daar het overigens thans uitgemaakt is, dat er ter uitroeijing der vatbaarheid voor de kinderpokken door de *Vaccine* tot zekere hoogte, eene algemeene aandoening van het geheele gestel van het *gevaccineerde* voorwerp vereischt wordt, zoo vervallen natuurlijk deze twee eerste argumenten des schrijvers, welke toch niets ten nadeele der *Vaccine* beslissen zouden, van zelve, en het derde argument bewijst alleenlijk 's mans kwade trouw, en hoe zorgvuldig men behoort op te letten, om zich te wachten voor des schrijvers *sophismen*, waarmede hij, bij gebrek van daadzaken en stellige bewijzen, dit zijn geschrift als het ware doorzult heeft. Immers, die Hoogleeraar zegt niet, zoo als de heer CAPADOSE de zaak ten onregte tracht te verdraaijen, dat er geene kenmerken bestaan, waardoor de echte en valsche koepokken van elkander kunnen onderscheiden worden, maar dat men in deze zaak met gepaste voorzigtigheid moet te werk gaan, en zich nooit op een enkel kenmerk alleen moet vertrouwen, want dat de valsche koepokken geene op zich zelve staande ziekte uitmaken, maar slechts ontaardingen zijn van de ware koepok, welke in geene twee gevallen gelijk zijn, dewijl dezelve natuurlijk verschillen moeten, naarmate van de verschillende oorzaken, waardoor zij teweeg gebragt zijn. Dus eens in het algemeen toegegeven, dat er geene valsche koepokken, maar slechts ontaardingen van de *Vaccine* bestaan, wat toch zoude hieruit volgen? Immers niets anders, dan dat alleen de ware of echte koepokken, en geenszins hare ontaardingen of de valsche koepok-

pokken, voor de kinderziekte beveiligen. Wel verre dus, dat 'smans argumenten iets zouden afdoen tegen de *Vaccine*, zoo bewijzen dezelve alleen, vooreerst, dat de schrijver ook in die zaak, welke hij bestrijden wil, niet *au courant* is van de wetenschap, en dat, indien hij de bovengemelde werkjes van onze Vaderlandsche Geneeskundigen had geraadpleegd, hij zich zekerlijk zoude geschaamd hebben met zoodanige ellendige, reeds zoo vaak en bondig wederlegde argumenten voor den dag te komen; ten tweeden, tot welk een uiterste een jonge Arts zonder ervaring vaak vervalt, wanneer hij, uit zucht om een naam te maken, of om bijzonder te schijnen, ééemaal de verdediging eener ongerijmde zaak op zich genomen heeft. Van voortgelijken stempel zijn insgelijks 'smans argumenten, dat er namelijk geen onderscheid bestaat tusschen de ware kinderziekte en de valsche, die men *wind-* of *steenpokjes* noemt. Er bestaan, zegt de schrijver, een aantal voorbeelden van personen, die in één en hetzelfde huis woonden, aan dezelfde besmetting waren blootgesteld, en waarvan de een kwaadaardige zamenvloeiende pokjes, de tweede *variolae discretae*, en de derde wind- of steenpokjes kreeg, hetgeen, zegt de schrijver, bewijst, dat er in het wezen van die in schijn verschillende ziekten geen onderscheid bestaat, maar alleen eene bijzondere wijziging in den vorm, waarin zij zich voordoen, daar alle drie, de *confluentes*, de *discretae*, en eindelijk de *varicellæ*, slechts verscheidenheden zijn, gegrond op het bijzonder gestel van ieder *individu*, en als zoo vele graden

van eene en dezelfde ziekte moeten beschouwd worden; ja, de verwaandheid van den heer CAPADOSE gaat zoo verre, van elk Geneeskundigen uit te dagen, om hem een enkel kenmerk op te geven, om in alle voorkomende gevallen met juistheid te bepalen, of men de ware of wel de valsche pokken voor zich heeft. Ter staving hiervan voert hij uit REIL een merkwaardig geval aan van THOMAS DAVIDSON. Een jongeling, die nog geene kinderziekte had doorgestaan, kreeg eene enkele plaatselijke en natuurlijke pok; met de stoffe hieruit werden er verscheidene *geinoculeerd*, waarop de ware, de echte pokken over het gansche ligchaam ontstonden, welke anderen voor eene nieuwe besmetting beveiligden, daar intusschen de jongeling zelve nog eenmaal aan de natuurlijke pokken op de gewone wijze moest lijden, waarop de Hoogleeraar REIL aanmerkt, dat de eerste pok echt was, in zoo verre zij de ware kinderziekte bij anderen deed geboren worden, valsch daarentegen met betrekking tot haar voorbehoedend vermogen in den jongeling zelve (1), hetgeen, zegt de heer CAPADOSE, een duidelijk voorbeeld oplevert, dat er geen wezenlijk, maar alleen een betrekkelijk verschil tusschen de echte en valsche pokken plaats heeft. Een ander bewijs vermeent de schrijver te vinden in de verwardheid en onbestemdheid van RICHTER. Op zulk een wijze ontziet zich de heer CAPADOSE niet, om van dien grooten man te

(1) REIL, *über die Erkenntniss und curder-Fiber*, I. B., f. 380

te ſpreken, in dit opzigt, omdat hij in zijn afdeeling van de koortſige huidziekten twee hoofdstukken afzonderlijk behandelt, het ééne over de ware, het andere over de valſche pokken, beiden als twee van aard onderſcheidene ziekten beſchouwende, en van de eerſte de volgende acht verſcheidenheden opgeeft, 1.º *variola discretæ*, 2.º *conſuentes*, 3.º *lymphaticæ ſeroſæ*, 4.º *depreſſæ umbilicoſæ*, 5.º *ſliquoſæ*, 6.º *verrucoſæ*, 7.º *ſanguineæ*, en 8.º *miliares*; terterwijl hij bij de valſche pokken de drie volgende ſoorten opgeeft: 1.º water- of windpokken, 2.º ſteenpokken of *verrucoſæ*, en 3.º varkenpokken of die eene ovale gedaante hebben (1). Op beide plaatſen, zegt de heer CAPADOSE, treffen wij hier de *lymphaticæ* en *ſeroſæ* aan; waarin zal dan het kenmerk van beide beſtaan? Wij vinden, dus vervolgt onze ſchrijver, het antwoord bij RICHTER zelve, wanneer hij zegt, dat wij bij de kinderpokken menigvuldige afwijkingen ontmoeten, naarmate van de bijzondere *individualiteit* van het beſmette voorwerp; naarmate van derzelve complicatiën met andere ziekten, en voornamelijk, naarmate van de modificatie van de dezelve vergezellende koortſen; en eindelijk naar de heerſchende luchtſgeſteldheid; en dat deze verſcheidenheden zich naar derzelve vorm in vele afdeelingen laten verdeelen, waaruit dan den heer CAPADOSE het gevolg trekt, dat ook RICHTER in den uiterlijken vorm het eenig onderſcheid

(1) RICHTER, *Die Speciële Therapie*, II. B., ſ. 284. und ſ. 343.

scheid moest stellen, en dus geene ware of valsche pokken aannemen. Eindelijk beweert de heer CAPADOSE, dat ook de vorm der valsche pokken niet altijd van die der ware kan onderscheiden worden, daar er, volgens den Hoogleeraar HEIM, soms eene valsche kinderziekte of *varicellæ* bestaan, die zich, wat haren duur, haar verloop en hare verschijnsels betreft, naauwelijks van de ware kinderpokken onderscheiden, waaruit het dus genoegzaam blijkt, zegt de heer CAPADOSE, dat ook de wijze, waarop beide ziekte-verscheidenheden zich voordoen, niet als een waar kenmerk kan aangemerkt worden, om de ware van de valsche pokken te onderscheiden, die niet alleen één in wezen zijn, maar somtijds één en denzelfden vorm aannemen. Wij moeten hierop aanmerken, vooreerst, dat het denkbeeld, dat de *variolaë verae* en *varicellæ* slechts twee verscheidenheden in den vorm van ééne en dezelfde ziekte zouden uitmaken, niet oorspronkelijk is van onzen jeugdigen Geneesheer; dat hetzelfde onder anderen door een van de grootste voorstanders der *Vaccine*, den beroemden REIL, is voorgestaan geworden, uit wiens geschriften onze schrijver deszelfs argumenten schijnt ontleend te hebben (1). Ja, dat zelfs, genomen het in der daad bewezen ware, dat de valsche pokken slechts wijzigingen van de ware kinderziekte uitmaakten, dit dan nog eer voordeelig dan nadeelig voor de *Vaccine* zoude zijn, de-

(1) f. 386—388, § 76.

dewijl dan alle de gevallen van de zoogenaamde *mitigated smallpox*, welke na de *Vaccinatie* zijn waargenomen, onder de *varicellae* zouden moeten worden gerangschikt, en het dus zekerlijk geen het minste nadeel aan de *Vaccine* zoude kunnen veroorzaken, dat in die zeldzame gevallen, waarin de lijders na de *Vaccine* weder door de kinderziekte werden aangetast, zij dan toch nimmer aan derzelver gevaarlijkste, maar alleen aanderzelver lichtste soort, de *varicellae*, onderworpen zijn. Doch daar het ons hier alleen om de waarheid te doen is, zoo moeten wij erkennen, dat wij voor ons niet aarzelen, om met RICHTER en STIEGLITZ (1), de kinderziekte en de *varicellae* voor twee in wezen verschillende ziekten te houden, die wel is waar, in sommige gevallen, wat den uitwendigen vorm betreft, zeer veel gelijkheid met elkander hebben, doch echter altoos in aard onderscheiden zijn; en dat overigens de bewering van den schrijver, dat men eerst ten tijde der *inoculatie*, en naderhand der *Vaccine*, zoo zorgvuldig bepaalde grenslijnen tusschen de *variola* en *varicellae* heeft trachten daar te stellen, om namelijk in alle voorkomende gevallen, waarin het beveiligend vermogen van een van beide inëntingswijzen zoude kunnen in twijfel getrokken worden, een uitvlucht of *échapatoir* te hebben, geheel van allen grond ontbloot en louter laster is, blijkt vooreerst uit

(1) RICHTER, l. l. f. 352, und HORN's *Archiv*, VIII. B., H. II., f. 230.

uit den aard der zaak, want daar het bewezen is, dat noch de *variolae* noch de *Vaccine* tegen de *varicellen* beveiligen, zoo zouden beide, de *inoculatores* en de *vaccinatores*, in plaats van zorgvuldig grensliënen tusfchen de ware en valsche kinderpokken te willen vaststellen, en daardoor naderhand in voorkomende gevallen hun eigen vonnis uit te fpreken, eerder belangshalve gepoogd hebben de zaak in het duister te houden, ten einde altoos den dekmantel van *varicellae* bij de hand te hebben; maar neen, zij gingen ter goeder trouw te werk, hun edel doel was, de uitbreiding hunner kunst tot nut hunner lijdende natuurgenooten en tot welzijn van het algemeen, gelijk het ten gevolge van het trekken van deze grensliënen tusfchen de ware en valsche kinderpokken, thans eene uitgemaakte daadzaak is, dat in verre de meeste gevallen van perfonen, die tweemaal de kinderpokken zouden hebben doorgeftaan, de verwarring der kinderpokken met de *varicellae* van dit verfchijfel de oorzaak geweest is, en men dus het zorgvuldig onderscheiden dezer beide ziekten als eene gewigtige bijdrage tot volmaking der Geneeskundige kennis te dezen opzigte te befchouwen hebbe; ten tweede, omdat men in praktifche Geneeskundige werken, welke lang vóór dat de *Vaccine* bekend was, gefchreven zijn, de *variolae* en de valsche pokken onderscheiden vindt, als twee van elkander verfchillende ziekten: ter ftaving van ons gezegde zullen wij uit vele fchrijvers, flechts drie algemeen als voortreffelijk erkende Geneeskundige Werken aanhalen. VAN SWIETEN zegt in zijne

Com-

Commentaria op de *aphorismen* van den grooten BOERHAVE: „het is eene bekende zaak, dat in de „praktijk soms zoodanige ziekten voorkomen, welke in den eersten opslag, aan de ware kinderziekte „niet zeer ongelijk, door onkundigen daarvoor gehouden worden, doch die de Geneeskundigen met „den naam van valsche pokken bestempelen, en in „steen-, water- en windpokken verdeeld worden,” waarvan vervolgens door hem de kenteekenen worden opgegeven; en hij voegt er ten slotte bij: „het „is dus niet te verwonderen, indien door onkundigen de valsche pokken voor de echte gehouden „worden” (1). BURSERIUS zegt: „van de ware „zoo natuurlijke als ingeënte kinderpokken, verschillen zeer veel de valsche pokken, welke dan „eens vóór, dan eens na de ware kinderziekte „heerschen, doch geenszins voor de ware kinderziekte beveiligen” (2). Eindelijk heeft de Hoogleeraar S. G. VÖGEL in zijn voortreffelijk *Standboek der praktische Geneeskunde*, een werk in het jaar 1794, en dus ook nog vóór de *Vaccine*, uitgekomen, klaar en bondig de noodzakelijkheid en het praktische nut betoogd, om deze beide ziekten behoorlijk van elkander te onderscheiden (3).

Indien wij nudes schrijvers bewijzen eens wat meer van

na-

(1) Tom. V., p. 10 en 11.

(2) *Institutiones Med. Practuae*, Vol. II., p. 324, § 305 en 306. Leipzig, 1787.

(3) *Dritter theil, erstes Kapitel* § V, Stendal, 1794.

nabij beschouwen, zoo zal het den onpartijdigen Lezer duidelijk blijken, wie van beiden, of de heer CAPADOSE, of de *Vaccinatores*, met meer grond kunnen beschuldigd worden van ter kwader trouw te werk te zijn gegaan. Wij zullen tot dat einde den schrijver voet voor voet volgen, en zijne aangevoerde bewijzen een voor een overwegen. Dat er een aantal voorbeelden zouden bestaan van drie personen in één huis, die aan dezelfde besmetting waren blootgesteld, en waarvan de een *variolae confluentes*, de tweede *variolae discretæ*, en de derde de windpokjes zoude bekomen hebben, is letterlijk onwaar, in dien zin namelijk, zoo als zulks door den heer CAPADOSE is beweerd, en wij dagen hem uit, om ons daarvan slechts een enkel voorbeeld ter staving zijner stelling op te geven; maar deze voorbeelden bestaan, en kunnen alleenlijk bestaan dan, wanneer, gelijk soms gebeurt, beide deze ziekten gelijktijdig heerschen, in welk geval het soms gebeurt, of ten minste gebeuren kan, dat van drie personen in één huis, twee de ware kinderpokken krijgen, terwijl de derde, bij welken de *praedispositie* voor de kinderziekte nog niet rijp of ontwikkeld is, echter door het veel vlugtiger en veel lichter aanstekende gift der valsche pokken of *varicellæ* wordt aangedaan, en dus de windpokken krijgt; de drie in één en hetzelfde huis wonende personen, worden dus in het gegeven geval wel te gelijker tijd, maar door twee onderscheiden *contagia* besmet: want buiten het toevallig gelijktijdig heerschen dier beide ziekten gebeurt dit nooit, en nog nimmer heeft

heeft men waargenomen, dat, wanneer kinderen middellijk of onmiddellijk in aanraking kwamen met een aan de kinderziekte laborerend voorwerp, sommige de echte, en andere de valsche pokken kregen; dus men des schrijvers stelling, dat namelijk de *confluentes*, *discretæ* en *varicellæ*, slechts verscheidenheden van ééne en dezelfde ziekte zouden uitmaken, als eene niet met de ervaring overeenstemmende theorie te beschouwen hebbe. Wat nu des schrijvers uitdaging betreft, van hem één enkel kenmerk op te geven, om in alle voorkomende gevallen met juistheid te bepalen, of men de ware of valsche kinderziekte voor zich heeft, — hierop antwoorden wij, dat, vooreerst, de gevallen waarin de valsche kinderziekte zoo veel *analogie* met de ware heeft, betrekkelijk zeldzaam voorkomen, en volgens onze ondervinding in dezelfde evenredigheid staan, als één tot vijftig; dat, ten tweede, ook in deze gevallen, zelfs bij eene groote menigte van pokken, nimmer de *febris secundaria* wordt waargenomen; en dat eindelijk, ten derde, offchoon wij niet ontveinzen willen, dat het welligt in die zeldzame gevallen eenigzins moeilijk zoude zijn, om de valsche pokken door een enkel kenmerk van de ware te onderscheiden, vooral voor den onge oefenden Geneeskundigen, het echter in geen geval voor den praktischen Arts, welke gelegenheid gehad heeft om de geschriften van VÖGEL, RICHTER, HEIM en STEIGLITZ, zich bij het ziekbed ten nutte te maken, moeilijk zal vallen, om zoo uit den vorm van het uitslag, als uit den loop der ziekte,

F

met

met juistheid te bepalen, of de patient de ware of valsche kinderpokken gehad heeft. Het uit REIL door den heer CAPADOSE bijgebragt voorbeeld van een jongeling, uit wiens ingeënte pok verscheidene personen met goed gevolg werden *geïnoculeerd*, terwijl hij zelve echter naderhand de kinderpokken kreeg, levert zekerlijk geen het minste bewijs op voor de *identiteit* der ware en valsche pokken, gelijk zulks onze schrijver verkeerdelijk waant: want, wanneer men een voorwerp, hetzij met stof van kinder- of van koepokken inënt, zoo heeft het ingeënte voorwerp al of niet de tot het welgelukken der inënting vereischte vatbaarheid: in het eerste geval worden er ware kinder- of koepokken geboren, in het tweede vat de inënting niet, de steekjes verdwijnen, en het effect is *nul*; er zijn echter uitzonderingen op dezen algemeenen regel: in enkele gevallen, zoo wel bij de inënting van kinder- als van koepokken, gebeurt het, dat de plaatselijke inënting behoorlijk werkt, en de plaatselijke kinder- of koepokken alle kenmerken van echtheid opleveren, zonder dat echter het geheele gestel des lijders in die plaatselijke stemming deelt; in dat geval, hetgeen nogtans zeldzaam plaats heeft, en van eene eigendommelijke onvatbaarheid van het gestel voor den gebezigten prikkel afhangt, kan men van de echte plaatselijke pok met vrucht inënten, doch de beveiligende kracht voor de kinderziekte, met opzigt tot het ingeënte voorwerp zelve, is *nul*, terwijl de bijzondere stemming der vaste en vloeibare deelen des menschelijken ligchaams, ten gevolge van welke de

de vatbaarheid voor de kinderpokken wordt uitgerooid, hier ontbreekt; zoodat de gevolgtrekking, door Doctor CAPADOSE hieruit afgeleid, als of er geen wezenlijk onderscheid tusfchen valsche en ware kinderpokken zoude plaats hebben, geheel valsch en van allen grond ontbloomt is. Ten opzigte van het bewijs, door den fchrijver ontleend uit zijne beschuldiging tegen RICHTER, welken grooten Geneeskundigen hij van verwardheid en onbestemdheid durft betichten, zoo behoeft men het fchatbaar werk van RICHTER slechts in te zien, om van de valscheheid en ongerijmdheid dier aantijging volkomen overtuigd te zijn. Die groote man zegt: „*Allerdings behaupten die Blättern ziemlich constant, und wohl mehr als irgend eine andre Ausschlagskrankheit, diese ihre grundvorm, in dessen finden doch auch bei ihnen nach der Individualiteit des ergriffenen subjectes, nach dem zusammentreffen mit andern krankheitszuständen, und ganz vorzüglich nach der modification des begleitenden Fiebers, daher nach der herrschenden Witterungs constitution, eine Menge abweichungen statt; diese verschiedenheiten nach der äusseren form lassen sich unter folgende theilungen bringen*” (1). Hierop volgt nu de opstelling der acht bovengemelde foorten der ware kinderpokken, terwijl hij in het hoofdstuk der valsche pokken, op het voetspoor van den Hoogleeaar

VO-

(1) l. l. f. 283 und 284.

VOGEL, dezelve in drie foorten verdeelt; het blijkt dus middagklaar, dat RICHTER, wel verre van volgens Doctor CAPADOSE, in den uiterlijken vorm het eenig onderscheid tusfchen valsche en ware pokken te stellen, in tegendeel hetzelfde in het wezen der ziekte gesteld heeft; doch dat hij tevens geleerd heeft, dat, offchoon het wezen der ziekte altoos hetzelfde blijft, echter verschillende omftandigheden derzelver uiterlijken vorm op eene zeer verschillende wijze kunnen wijzigen, en dat hij dus juist het tegendeel beweert, van hetgeen Doctor CAPADOSE verzekert: want indien de uiterlijke vorm hier het eenig onderscheid moest uitmaken, waarin zoude dan het *criterium* bestaan tusfchen de *lymphaticæ* en *verrucosæ*, welke benamingen wij beide onder de ware en valsche pokken aantreffen? Dit immers levert een duidelyk bewijs, dat volgens RICHTER, even als volgens VOGEL, het *criterium* tusfchen die beide niet van den uiterlijken vorm, maar van het wezen der ziekte en derzelver geheele beloop afhangt. Maar, vragen wij hier den heer CAPADOSE, is dit geheel uit het verband rukken van iemands gezegden, argelistelyk verdraaijen van 's mans woorden, en aan dezelve, door ze het achterste vóór te plaatsen, een geheel anderen zin te geven, volkomen ftrijdende met des fchrijvers kennelyk oogmerk, — „ is dit een in het ftrijdperk treden als ridders met „ open vizier? Heet dit ftrijden, gelijk het regtschapen mannen past, brandende voor de zaak die zij „ verdedigen, zonder haat of nijd in het hart te „ voe-

„voeden” ? (1). Is zulk eene handelwijze die van een braaf, en vooral van een christelijk schrijver? Neen, jeugdige Kunstgenoot! wij vinden ons gedrongen, het u ter dezer gelegenheid onder het oog te brengen, naauwkeurige waarnemingen, stellige bondige bewijsredenen, en een waarheidlievenden christelijken geest hebben wij in uw geschrift te vergeefs gezocht, doch daarentegen hebben wij hetzelfde doorzult gevonden met afgetrokkene *theoretische* bespiegelingen, schijnbewijzen en drogredenen, en doorgaans vervuld van een geest van bitteren haat, nijd en laster tegen de *Vaccine* of de *Vaccinatores*, of liever, tegen de Geneeskunst en derzelver Beoefenaars. — Van gelijken stempel is des schrijvers bewijs uit het getuigenis van den Hoogleeraar HEIM ontleend, dat er eene valsche kinderziekte bestaat, die naauwelijks van de ware kinderpokken, immers niet door ongeoeffende Artsen te onderscheiden is, want de heer HEIM heeft wel gezegd, dat deze valsche kinderpokken moeilijk, en niet dan door geoeffende Artsen van de ware kinderpokken te onderscheiden waren; maar niet, zoo als Doctor CAPADOSE alweder 's mans woorden verdraaid heeft, dat deze *varicellae*, wat haar duur, haar loop en hare verschijnselen betreft, zich naauwelijks van de ware kinderpokken onderscheiden (2); want ware
dit

(1) *Bijdrage tot de Bestrijding der Vaccine*, blad. 3.

(2) *HORN's Archif*, VII. B., II. Hoft. a, f. 183, bis 251.

dit het geval, dan zoude ons immers zijne voortreffelijke *Bijdrage tot de Diagnostik der Varicellae* van geene praktische nuttigheid zijn, daar dezelve in tegendeel ons thans zeer wel in staat stelt, om den loop der ziekte behoorlijk nagaande, dezelve in alle gevallen van de ware kinderpokken te kunnen onderscheiden; de uitmuntende *diagnostik* van den Hoogleeraar HEIM verschaft ons dus een duidelijk bewijs, dat offchoon de *varicellae* en ware kinderpokken soms, wat den uiterlijken vorm betreft, in den eersten opslag zeer gelijkvormig zijn kunnen, het naauwkeurig waarnemen van het geheele beloop der ziekte echter den praktischen Arts altoos in staat stelt, om met juistheid te kunnen beslissen, of in een gegeven geval de patient aan de ware kinderpokken, of wel aan de *varicellae* gelaboreerd heeft.

Nadat deze verhandeling reeds ter perse gegeven en zelfs tot hiertoe afgedrukt was, werd ons door een vriend uit *Amsterdam* het eenigzins moeilijk te bekomen werk van den Hoogleeraar THOMSON, toegezonden, waarin hij beweert, dat *varicellen* en kinderpokken uit eene en dezelfde bron voortspruiten, en aan een en hetzelfde *miasma* derzelver oorsprong verschuldigd zijn; dat *varicellen* slechts een milder en verzwakten vorm der kinderziekte uitmaken, en dat uit dien hoofde, gedurende deze zeer hevige en kwaadaardige *epidemie*, welke bij de *on-gevaccineerde* personen een zeer kwaadaardig soort van kinderpokken, bij de Geneeskundigen onder de benaming van *variolae crystallinae lymphaticae* se-

ferosae bekend, veroorzaakt heeft, zoodat er van de twee honderd en vijf *ongevaccineerden* vijftig, en dus bijna het vierde gedeelte, overleden zijn, — dezelve bij de *gevaccineerden*, en diegenen, welke te voren de kinderziekte gehad hebben, doorgaans onder de vorm van koepok-, steen- of zwijnspekken wierd waargenomen; grondende de Hoogleeraar deze zijne *hypothese* hierop, dat hij in deze *epidemie*, beide deze foorten van pokken te gelijk heeft zien heerschen, en *varicellen* bij niet *gevaccineerde* voorwerpen, uit de besmetting van kwaadaardige kinderziekte zien voortspruiten; dat personen, die deze *epidemie* onder den vorm van kinderziekte hadden doorgestaan, in het vervolg meestal vrij zijn gebleven van de windpokken; dat met stof, genomen van den zoon van Doctor HENNEN, bij wien de *eruptie* alle kenteekenen had van *varicellen*, zes andere kinderen zijn ingeënt, en bij vier derzelve de *ruptie*, welke eerst blaasachtig was, naderhand ligtelijk puistachtig wierd, doch van korter duur was, dan de ziekte, door de inënting met kinderpokken veroorzaakt, gewoonlijk is; dat hij heeft waargenomen, natuurlijke kinderziekte, gewijzigde kinderziekte, en *varicellen*, als te zamen bestaande, en in derzelver voortgang of verspreiding elkander onderling voortbrengende; dat hij *varicellen* heeft zien ontstaan van de besmetting met kwaadaardige kinderpokken; en eindelijk, dat hem geen enkel teeken bekend is, waardoor men de door de voorafgegane *vaccinatie* gewijzigde kinderziekte van de windpok-

ken onderscheiden kan (1). Thans bleek het ons middagklaar, uit welke bron Doctor CAPADOSE zijne bewijzen voor de *identiteit* der ware en valsche pokken geput heeft, en hoe hij, nog eenigermate een aanvanger in de praktijk der Geneeskunst, steunende op de waarnemingen van den voornoemden Hoogleeraar, zich zulk eene beslissende uitspraak heeft durven veroorlooven, ja, zelfs de onbeschaamdheid zoo verre gedreven heeft, van elk Geneeskundigen uit te dagen, om hem één enkel kenmerk op te geven, om in alle voorkomende gevallen met juistheid te bepalen, of men de ware of valsche pokken voor zich heeft. Daar intuschen de Hoogleeraar THOMSON ter goeder trouw te werk gaat, en met de grootste onpartijdigheid en waarheidsliefde ons alle de gevallen, zoo als die zich toegedragen hebben, heeft medegedeeld, als ook de met zijne stelling strijdige gevoelens van onderscheidene, door hem over deze zaak geraadpleegde beroemde Geneeskundigen, zoo zijn wij hierdoor in staat gesteld, om over derzelver waarde met juistheid te kunnen oordeelen, en zelfs, om door bewijsgronden, uit het werk zelve ontleend, de ongegrondheid van deze zijne stelling te betogen, en middagklaar te bewijzen, dat dezelve tegen de gezonde rede en ervaring beiden strijdt.

Raad-

(1) *An Account of the Varioloid Epidemic, which has lately prevailed in Edinburgh, and others parts of Scotland, with observations on the identity of chicken-pox with modified small-pox.* London and Edinburgh, 1820.

Raadplegen wij dus het werk zelve, zoo vinden wij, dat onder de vijf honderd zes en vijftig, door deze *epidemie* aangetaste voorwerpen, welke door den Hoogleeraar zijn waargenomen, er twee honderd en vijf waren, die nooit, noch de kinderziekte, noch de koepokken hadden gehad; een en veertig personen, die reeds te voren de kinderziekte hadden doorgestaan, en drie honderd en tien personen, welke te voren waren *gevaccineerd* geweest; en in een nader, door hem in het jaar 1822 over deze ziekte uitgegeven werk, geeft die Hoogleeraar op acht honderd zes en dertig door hem waargenomen gevallen, waaronder twee honderd een en tachtig, bij welke geene *vaccine* noch natuurlijke kinderpokken waren voorafgegaan; een en zeventig, die de gewone pokken te voren gehad hadden; en eindelijk, vier honderd vier en tachtig *gevaccineerden*, die bij deze vreesfelijke *epidemie* met de kinderziekte, in een meer of min ligteren graad waren besmet geworden (1). Zonder nu tot een tegengesteld uiterste te vervallen, en met HEIM en CURT SPRENGELS te beweren, dat men nooit meer dan éénmaal in zijn leven de kinderziekte krijgen kan, en de echtheid van de door de grootste Medicinale Autoriteiten ge-

(1) *Historical Sketch of the Opinions entertained by medical men respecting the varieties and the secondary occurrence of small-pox, with observations on the Nature and extent of the security afforded by Vaccination against attacks of that disease, in a letter to Sir JAMES MR. GREGOR. London and Edinburgh, 1822.*

geconstateerde gevallen, dat men tweemaal de kinderziekte ondergaan kan, te willen in twijfel trekken (1), zoo is het echter buiten kijf (de beroemde VAN SWIETEN heeft dit ten klaarste betoogd), dat de meeste bij de oude schrijvers voorkomende gevallen van personen, die tweemaal de kinderziekte zouden ondergaan hebben, derzelver oorsprong verschuldigd zijn aan de verwarring der *varicellen* met de ware kinderpokken, en het onloochenbaar bewijs, dat deze ziekte zeer zelden tweemaal bij denzelfden persoon voorkomt, is, dat de vermaarde WERLHOF, in zijne veertig jarige, en de Baron DIMSDALE in zijne zes en veertig jarige praktijk, even min als BOERHAVE, MEAD, ROZENSTEIN, MURRAY, BERGIUS, WATSON en VOGEL, deze echte *secondaire* kinderpokken ooit hebben waargenomen (2); ook aan VAN SWIETEN noch aan RICHTER, schijnen insgelijks geene *recidiven* van echte kinderpokken in hunne zoo geëxtendeerde praktijk te zijn voorgekomen, en in mijne zeven en twintigjarige, vrij uitgebreide praktijk, heb ik wel éénmaal een zeer geconstateerd voorbeeld van tweemaalige mazelen, na een tusschentijd van vier jaren, en beide de keren in een zeer hevigen graad, met levensgevaar verzeld, waargenomen, doch eene *recidief* van echte kinderpokken is mij tot dus verre nog niet voorge-

(1) HORN's *Archif*, VII. B., 2 H., f. 241, 242.

(2) G. J. VOGEL, *Handbuch der Praktischen Arzneiwissenschaft*, III. Theil, 1 Capitel, § V.

gekomen; de echtheid dus der waarnemingen van tweemaalige kinderpokken toetfemmende, zullen echter de door ons aangehaalde voorbeelden meer dan voldoende zijn ter volkomen overtuiging, dat gemelde gevallen immers zeer zeldzaam zijn, en dus moet het ongehoord getal van een en zeventig personen, die reeds te voren aan de kinderziekte gelaboreerd hebbende, in deze *epidemie* op nieuws daardoor zouden zijn aangetast geworden, bij elk denkend Geneeskundigen reeds *a priori* het vermoeden doen geboren worden, of deze personen niet wel, in plaats van aan de ware kinderziekte, aan het door den beroemden HEIM zoo *grafisch* beschreven foort van *varicellen*, steen-, of zwijnpokken genaamd, gelaboreerd hebben; in dat vermoeden nu worden wij des te meer gesterkt, wanneer wij uit dit werk vernemen, dat gedurende dien tijd de *varicellen* insgelijks te *Edinburgh* gegrasfeerd hebben, en dit vermoeden wordt ten volle bevestigd, wanneer wij de door den Hoogleeraar *grafisch* beschrevene toevallen, met welke de ziekte bij personen, die te voren of de natuurlijke pokken gehad hadden, of *gevaccineerd* geweest waren, verzeld ging, met aandacht nalezen (1), dan toch kan het voor den Geneeskundigen wel niet twijfelachtig zijn, of de meeste hunner hebben niet aan ware kinderziekte, maar aan steenpokken gelaboreerd: wij zeggen, de meeste hunner, want bij eenigen waren het geene steen- of zwijnpok-

(1) I. I. bladz. 30 tot 38.

pokken, maar ware, door voorafgegane *inoculatie* of *vaccinatie* gewijzigde kinderziekte; ja, zoodanig is de kracht der waarheid, dat niet tegenstaande 's mans vooringenomenheid met zijn geliefkoosd denkbeeld, dat alle pokziekten, van de meest kwaad-aardige soort van kinderpokken, tot de zachste waterpokken toe, slechts *variëteiten* zijn van ééne en dezelfde ziekte, hij echter zich verplicht vindt te erkennen, dat bij de meeste dezer lijders de *varioloid-disease*, den vorm en loop had van *varicellen*. Immers hij zegt: „*It is remarkable, how much the appearances of the eruption on this class resembled those, which have been described by the older authors as SPURIOUS small-pox, under the names of the chicken-pox, sloop-pox, swine-pox, wind-pox, siliquose-pox, bladder-pox, etc.*” (1). Geen wonder derhalve, dat de beroemde BRYCE deze pokziekte bij de ingeënte en gevaccineerde personen voor steenpokken houdt, en zegt: „*Secondary smallpox is the disease that was formerly denominated the horn-pox*” (2), en dat de Hoogleeraar zelve getuigt, dat een groot aantal dezer waarnemingen door de Geneeskundigen voor valsche pokken verklaard zijn; en ten overtuigend bewijs, tot welk eene verregaande hoogte de vooringenomenheid met eene éénmaal aangenomen *hypothese*, zelfs een kundig en waarheidlievend Geneesheer (als zoodanig toch beschouwen

(1) l. l. bladz. 31.

(2) l. l. *Appendix*, bladz. 48.

wen wij den Hoogleeraar) brengen kan, zullen wij hier 's mans eigene woorden bezigen: „*That an eruptive disease, resembling in-its symptoms the descriptions, which have usually been given of chicken-pox has formed a large portion of the present varioloid epidemic among the vaccinated in Edinburgh and other parts of Scotland, is a fact, which does not admit of doubt, and that this supposed chicken-pox has in every situation accompanied small-pox, wherever they have made their appearances, is equally indubitable. Sir BRYCE states, that he has seen this disease in 2 unvaccinated, and in 20 vaccinated persons, during the course of the last ten months. I had seen this form of the disease in eighteen unvaccinated persons, before I drew up my description, of the epidemic, and I have seen it in three others since that time. I have kept no account of the number of the vaccinated affected with the disease in the vesicular or in the vesiculotular forms, because these seemed to me to be the most common forms, in which modified small-pox occur. But taking the ratio given by Sir BRYCE, as the ground of my calculation 2 being to 20 as 21 to 210, I must have seen this last number of cases of the varioloid disease in the vesicular form in the vaccinated, and I know that a great number of these cases have been declared to be chicken-pox by those, who have seen them. — From this calculation also it is obvious, that of the 310 cases, which I have conceived to be, and have described as cases of modified small-pox, not more* „ *than*

„ 100 cases have been truly such: wy have had
 „ then, it would seem, two contagious epidemics in
 „ Edinburgh, one varicellous, the other variolous,
 „ prevailing together at the same time, and always
 „ in the same places, each, preferring a different
 „ class of persons as the object of its attack, yet
 „ each seizing upon, and occasionally destroying,
 „ whether from necessity or choice does not appear,
 „ those, who ought to have been the victims of its rival
 „ contagion (1)”

Indien wij nu hier nog bijvoegen, dat volgens de waarnemingen van den naauwkeurigen BRYCE, deze blaasachtige ziekte volkomen overeenkomt met de windpokken, en in derzelver aard en loop geheel verschilt van de kinderziekte; dat zij beide bij de *gevaccineerden* en niet *gevaccineerden* dezelfde eigenschappen behoudt; dat kinderen, welke deze ziekte ondergaan hebben, eene maand daarna met het beste gevolg *gevaccineerd* zijn; dat de voortplanting dezer ziekte door de inënting, zoo niet onmogelijk, ten minste zeer moeilijk is; en eindelijk, dat deze ziekte nooit de natuurlijke kinderziekte voortbrengt, of *vice versa* door dezelve voortgebracht wordt (2), dan zal wel geen Geneeskundige de minste zwaarigheid maken, om met ons in te stemmen, dat een groot aantal der in dit werk beschrevene gevallen, steen- of zwijnpokken, en geene echte kinderpokken

(1) l. l. p. 115, 116.

(2) THOMSON, l. l. p. 75.

ken geweest zijn; en waarlijk, indien dit niet het geval ware, zoo zoude men tot het ongerijmde besluit moeten komen, dat het in deze *epidemie* besmette aantal van personen, die voor de tweede maal door de natuurlijke kinderziekte zouden zijn aangestast geworden, alleen grooter geweest is, dan in alle vorige bekende *epidemiën* te zamen genomen; doch indien het uit alle omstandigheden ten duidelijkste blijkt, dat de *epidemiën* van *variolae*, *verae* en *spuriae*, en wel beide in den hevigsten graad, te gelijk te *Edinburgh* en elders gegrasfeerd hebben, dan laat het zich zeer gemakkelijk begrijpen, hoe de Hoogleeraar in deze pok-epidemie alle *variëteiten* van de meest kwaadaardige foort van ware kinderziekte, tot de zachtaardigste waterpokken toe, heeft kunnen waarnemen, en op wat wijze bij de alom heerschende *epidemie* dezer beide poksoorten, dezelve schijnbaar elkander bij opvolging schenen voort te planten: *schijnbaar*, zeggen wij, omdat het onder zulke omstandigheden zeer mogelijk is, dat drie personen in één en hetzelfde huis, door *variolae*, *confluentes*, *discretae* en *steenpokken* worden aangestast, dewijl het onmogelijk is, om bij zulk eene dubbel heerschende *epidemie*, derzelver oorsprong en voortgang behoorlijk van elkander te onderscheiden; derzelver onderlinge voortplanting is echter slecht schijnbaar, nooit wezenlijk, ja, zij kan uit hoofde van den verschillenden aard dezer beide *contagia* nooit in der daad bestaan. — Het geval van den zoon van Doctor HENNEN was geen ware kinderziekte, maar behoorde tot de klasse der valsche

fche pokken van Doctor HEIM (1), welke zeer befmettelijk zijn, en welke welligt uit dien hoofde, de eenigfte valsche pokken zijn, die zich door inënting laten voortplanten; zij brengen nogtans nimmer ware, maar altoos valsche pokken voort, men hebbe de beschrijving der ziekte van beide de zoons van Doctor HENNEN, en van de zes met stof van den oudsten zoon ingeënte kinderen, slechts met aandacht te lezen, om hiervan ten vollen overtuigd te worden, en opdat hieromtrent geen de minste twijfel overblijven, zoo moeten wij opmerken, dat van de zeven personen, welke hoogstwaarschijnlijk door deze kinderen zijn besmet geworden, niet minder dan vier te voren de natuurlijke kinderpokken doorgestaan hadden, en dat de ziekte bij drie derzelve juist het hevigste geweest is. Hooren wij hier den Hoogleraar zelve: „*Of the seven persons, who first caught the disease, from sleeping in the same rooms with these inoculated children, not fewer than four had previously passed through small-pox, the disease in three of the four men, who caught the infection, and who had previously passed through small-pox, was, as may be seen by Dr. HENNEN's report, uncommonly severe; but in the fourth, it was as slight, and of as short duration, as the mildest variety ever described of chicken-pox. The twee others infected were children, two of whom were unvaccinated; and in one of these, also, the varioloid* di-

(1) Zie Voorrede, bladz. 7 en 8; en Appendix van bladz. 16—40.

„ *disease exhibited the charakteristic symptoms, and ran through the usual short course of chicken-pox* (1).”

Is er wel één Geneeskundige, die na dit alles den minsten twijfel zal koesteren, of de ziekte van de bovengemelde gevallen is geene ware kinderziekte, maar de, echter soms zeer gelijkende valsche pok van D. HEIM geweest?

Het is zoo, de ziekte was zeer ernstig bij drie der vier volwasfene personen, doch 19 of 20 jaren geleden hebben wij op een tijd, waarin, wel is waar, de *varicellen epidemisch* heerschten, doch overigens geene ware kinderziekte aanwezig was, in onze praktijk een foortgelijk geval gehad bij een zwak en teeder meisje, welker moeder aan eene *phtisis scrofulosa* gestorven was, en die haar, daar men de ziekte zeer verkeerd voor eene maaghoest had aangezien, tot voor weinige weken vóór haar dood gezoogd had. Na den dood van hare moeder fukkelde zij zeer lang aan huidziekten, hetgeen veroorzaakte, dat de *Vaccinatie* van tijd tot tijd door mij en hare tante, Mevrouw B., bij welke zij na het overlijden van haar moeder werd opgevoed, werd uitgesteld; eindelijk circa twee jaren oud zijnde, scheen zij vrij welvarende, ik besloot dus haar thans te *vaccineren*, dan te dien einde aan huis komende, bevond ik de kleine koorfig en ongesteld, ik stelde dus de *Vaccine* uit; en op den derden dag na de ongesteldheid kwam er eene vrij aanzienlijke bezending van steenpokken te

(1) Zie *Voorrede*, bladz. 8.

te voorschijn, welke grootendeels een paarlachtig vocht bevatteden; hierop liet de koorts na, en thans schenen alle de toevallen te hebben opgehouden; doch op den avond van den achtsten dag werd de patient door een nieuw *accès* van koorts aangetast, en hierop volgde op den negenden dag eene tweede even zoo menigvuldige bezending van valsche pokken, en de ziekte duurde over de drie weken, alvorens het meisje geheel hersteld was; eenige weken daarna entte ik haar met het beste gevolg de *Vaccine* in, en dezelve had alle karakteristieke teekenen van echtheid; ook is zij gedurende de vreeselijke, alhier in de jaren 1820 en 21 geheerscht hebbende *epidemie* der kinderziekte van alle besmetting bevrijd gebleven. Overigens was deze *epidemie* der *varicellen* in andere kinderen, zoo als doorgaans, zeer zacht en van korten duur: maar indien de valsche pokken door bijzondere individuele omstandigheden in eene anderzins goedaardige *epidemie*, zulk eene ernstige ziekte kunnen veroorzaken, behoeft men zich dan wel te verwonderen, dat vele voortgelijke gevallen hebben plaats gehad in eene *epidemie*, waar tevens een zeer kwaadaardig foort van kinderziekte regeerde, zoo dat er van 205, door dezelve aangetaste, ongevaccineerde personen 50, en dus ten naastenbij een vierde gedeelte gestorven zijn? hetgeen dan ook de reden geweest is, dat er volgens het getuigenis van den Hoogleeraar, niet minder dan 100 gevallen van gewijzigde kinderziekte hebben plaats gehad, want ofschoon de beide *contagia* in aard en natuur verschillen, zoo schijnt echter, en hierin bestaat onzes oor-

oordeels de voornaamste verdienste van dit werk, de zoo hevig heerschende *anomale* kinderpok-*epidemie* ook op de *epidemie* der valsche pokken eenigen invloed uitgeoefend, en dezelve een meer ernstigen aard en langer duur bezorgd te hebben, even zoo als het waarschijnlijk is, dat ook bij de kwaadaardige kinderpokken derzelver meestal *vesiculare* vorm door den invloed der valsche pokken eenigzins is gewijzigd geworden, zijnde dit de eerste *epidemie*, waarin men, voor zoo verre ons bekend is, waargenomen heeft, dat deze twee *contagia* op elkander wederkeerig eenigen invloed schijnen te hebben uitgeoefend.

Dat overigens in deze zoo zeer gecompliceerde, en zoo *anomalische* *epidemie* het voor den Geneeskundigen niet altoos even gemakkelijk geweest is, om deze gewijzigde kinderziekte van de naar echte pokken zoo zeer gelijkende valsche pokken te onderscheiden, hieraan twijfelen wij geenszins; minder echter kunnen wij onze toestemming geven aan het gezegde van den Hoogleeraar, dat er geene uitwendige teekenen bestaan, waardoor men deze beide ziekten van elkander onderscheiden kan, want offchoon deze twee ziekten, uit hoofde dat er bij geen van beiden ooit eene *febris secundaria* wordt waargenomen, wel is waar, in den eersten opslag zeer veel overeenkomst hebben, zoo is men echter, volgens onze ervaring acht gevende op de volgende omstandigheden, altoos instaat, om dezelve van elkander te onderscheiden:

1.º Bij de door voorafgegane *inoculatie* of *Vaccinatie* gewijzigde kinderziekte heeft, even eens als bij

de natuurlijke kinderpokken, de ziekte derzelver bekende vaste tijdperken, welke zij regelmatig doorloopt; zoo houdt bij voorbeeld de uitbotting, al komen er ook nog zoo vele pokken te voorschijn, op het einde van den derden dag van de *eruptie* volkomen op; bij de valsche pokken daarentegen komen er na den derden dag nog altoos hier en daar nieuwe pokken te voorschijn; zelfs in hevige gevallen hebben wij herhaalde reizen op den vijfden, zesden, ja zelfs op den negenden dag, na een plotseling ontstaan koorts-aanval, eene vrij talrijke, soms de eerste overtreffende uitbotting van nieuwe pokken waargenomen, zoo dat vaak sommige pokken uitbotten, terwijl anderen zich vullen, en anderen eindelijk reeds beginnen optedrogen.

2.° Bij de gewijzigde kinderziekte heeft, even als bij de natuurlijke kinderziekte, meer of min de zoo karakteristieke eigenaardige pokreuk-plaats; bij de valsche pokken daarentegen bespeurt men of geen reuk, of wel anders een eigendommelijken, van dien der echte pokken hemelsbreed verschillende.

3.° Bij de gewijzigde kinderziekte, offchoon de meeste pokjes na eenige dagen gestaan te hebben, niet tot verettering komen, maar allengs inkrimpen, verdoven en eindelijk geheel verdwijnen, bevatten deze pokken echter waren etter; bij de valsche daarentegen is de in de pokken bevatte vloeistof nooit ware etter, maar altoos slechts een dun melkachtig vocht.

4.° Bij de gewijzigde kinderziekte komen de pokken het eerst in het gezigt, vervolgens aan de handen,

den, en voorts *succesfeyelijk* aan alle de overige deelen des ligchaams te voorschijn; bij de valsche pokken daarentegen is de uitbotting altoos minder regelmatig, en de pokken komen doorgaans op alle plaatsen van het ligchaam te gelijk voor den dag; in 't bijzonder echter hebben de valsche pokken het op het met haar voorzien zijnde gedeelte van het hoofd gemunt, hetwelk, zelfs bij de zachte soorten van *Varicellen*, met pokken als bezaaid is, waarom ook dezelve in de steenpokken soms zweren op het hoofd achterlaten, en *tinea capitis* veroorzaken.

Voorts is de uitbotting bij de valsche pokken verzeld van eene meerdere of mindere zwelling van het aangezicht, en van roodheid der oogen, geen van welke teekenen wij ooit bij de gewijzigde kinderziekte hebben waargenomen. Indien men nu hier nog bijvoegt, dat bij de gewijzigde kinderziekte de ongesteldheid van 9 tot 14 dagen geheel is afgelopen, en daarentegen bij de valsche naar de echte pokken gelijkende, de ziekte doorgaans van twee tot drie, ja zelfs tot vier weken duurt, en dat HEIM gevallen heeft waargenomen, waar het zoogenaamde *stadium suppurationis* op den elfden dag na de *eruptie* nog niet opgehouden had (1), dan zullen, vertrouwen wij, deze opgegevene kenteekenen in alle gevallen voldoende zijn ter onderscheiding van de valsche, naar echte gelijkende pokken, want de andere *varicellen* onderscheiden zich van zelve, van de door

voor-

(1) l. l. f. 204.

voorafgegane *inoculatie* of *Vaccinatie* gewijzigde kinderziekte.

Wij hebben dus alle bedenkingen omtrent de *identiteit* der valsche pokken en gewijzigde kinderziekte, door den Hoogleeraar THOMSON in het midden gebracht, onderzocht, en zoo wij vermeenen, volkomen opgelost en aangetoond, dat de dwaling van den Hoogleeraar voornamelijk is voortgevloeid, zoo uit 's mans vooringenomenheid met zijne geliefkoosde *hypothese*, dat namelijk alle *varioloid diseases* of pok-ziekten, *variëteiten* van één en hetzelfde *contagium* zijn, waarom hij, offchoon bewust, dat de valsche pokken bevorens en gedurende deze kwaadaardige kinderpok-*epidemie* te *Edinburgh* en elders gegrasfeerd hebben, echter bestendig allen bijzonderen invloed dezer laatste in de door hem beschrevene *epidemie* hardnekkig ontkend heeft; als daaruit, dat deze Hoogleeraar de twee onderscheiden begrippen van *modified-small-pox*, en van *secondary small-pox* bestendig met elkander verward heeft. Men behoort namelijk wel te onderscheiden die gevallen, waarin personen, die éénmaal de ware kinderziekte in alle derzelve kenmerkende echtheid, hetzij dan natuurlijk, hetzij door de *inoculatie*, reeds hadden doorgegaan, wederom voor de tweedemaal door de kinderpokjes zijn aangetast geworden, (deze gevallen bestaan, wij zouden anders alle historisch geloof in de Geneeskunde moeten vaarwel zeggen, doch zij zijn zeer zeldzaam) van dezulke, welke oneindig meer voorkomen, en waar de ingeënte smetstof, hetzij der kinder- of koepokken, slechts eene plaatselijke ziekte, doch

doch geene algemeene ongesteldheid veroorzaakt hebbende, het ingeënte voorwerp hierdoor in het vervolg bij hevig heerschende pok-epidemien niet volkomen beveiligd is tegen de kinderziekte, en de zoogenaamde, na voorafgegane *inoculatie* of *Vaccinatie* ontstane, gewijzigde kinderziekte is hieraan alleen derzelver oorsprong verschuldigd.

Het gevoelen van mijnen waardigen ouden Akademievriend, den kundigen *Utrechtschen* Hoogleeraar DE FREMERY, dat namelijk: „de stemming in het lig-
„chaam, door de *Vaccine* voortgebracht, waardoor
„dit voor het poksmet onvatbaar wordt, door den
„tijd vermindert, en mogelijk eindelijk verdwijnt;
„dat het derhalve van belang wordt, menschen, die
„voor 15 of 20 jaren gevaccineerd zijn, bij eene der
„ontstaande Epidemiën van kinderziekte, nog eens te
„vaccineren, ten einde, indien de vorige inënting hare
„beveiligende kracht mogt verloren hebben, deze door
„de nieuwe enting wederom voort te brengen” (1) is, hetzij met alle eerbied voor zijne door mij hooggeschatte medicinale talenten gezegd, van allen grond ontbloomt, en wordt onder anderen door zijne eigen ervaring wederlegd, want tot op dezen dag is er nog niemand der 720, door den Hoogleeraar gevaccineerden door de kinderziekte, hetzij dan ware, hetzij dan zoogenaamde gewijzigde, aangetast; en wij durven gerustelijk met die waarheidsliefde, welke

(1) Zie 'smans allezins voortreffelijke verhandeling over de *Vaccine*, geplaatst in de *Alg. Vaderl. Letteroef. Voor Maart 1824* No. 3, *Mengelwerk*, bl. 129 en 130.

den eerlijken Geneesheer en den beminnaar zijner medemenschen betaamt, stellig uit ervaring verze-
ren, dat behoorlijk doorgestane koepokziekte, mits
dezelve niet slechts eene *locale*, maar ook eene ligte
constitutionele ongesteldheid veroorzaakt heeft, niet
slechts voor 15 of 20 jaren, maar ook voor het ge-
heele leven tegen de kinderziekte beveiligt, en dat
dus in het laatste geval de herinënting na verloop van
15 of 20 jaren overbodig en nutteloos zijn zoude;
en dat ook, bij zulke voorwerpen, bij welke de
uitwerkfelen der *vaccinatie* slechts lokaal geweest
zijn, de *revaccinatie* ons insgelijks weinig baten
zoude: want de zoodanigen zijn, blijkens de erva-
ring, niet slechts na een tijdsverloop van 15 of 20
jaren, maar dadelijk na de *vaccinatie* weder vatbaar
voor het krijgen der kinderpokken, en volgens de
waarnemingen van den Hoogleeraar THOMSON had er
een verschil plaats in het tijdperk, waarin de gevac-
cineerden door de gewijzigde kinderziekte wierden
aangetast van eenige weinige dagen, tot op 15 jaren
na de gedane vaccinatie (1), een alleraardigst be-
wijs, dat zoodanige, alle 15 of 20 jaren in het werk
te stellen, *revaccinatiën* niets zouden afdoen ter be-
reiking van het gewenschte doel.

Daar dus de bewijzen van den Hoogleeraar THOM-
SON, voor de *identiteit* der valsche pokken en gewijzigde
kinderziekte, aan den toetssteen der gezonde rede en
ervaring de proef niet kunnen doorstaan, en zijn ge-

(1) l. l. p. 34.

gevoelen, dat valsche pokken en de gewijzigde kinderziekte een zachteren graad der kinderpokken zouden zijn bij hen, die deze ziekte reeds éénmaal door de *inoculatie* of *vaccinatie* ondergaan hebben, van allen grond ontbloot is, en door de dagelijksche ondervinding wederlegd wordt: dewijl wij bij, door de onverschilligheid of halfstarrigheid der ouderen ongevaccineerde kinderen vaak tot tweemalen toe valsche pokken hebben waargenomen; en HEIM ons zelfs verzekert, in twee gevallen de valsche pokken drie-maal bij één en hetzelfde voorwerp te hebben aange-troffen; (en hetgeen daarenboven, met opzigt tot het punt in questie, zeer veel afdoet, is, dat een dier twee voorwerpen daarna op zijn negende jaar aan de kinderpokjes gestorven is (1). Immers, duidelijker bewijs, dat de *hypothese* van den Hoogleer-aar THOMSON, *cum suis*, niet met de waarheid overeenstemt, kan men toch niet wel verlangen; daarenboven laat zich de zoo besmettelijke aard der valsche pokken, welke, uit hoofde dat derzelver *contagium* van een meer vluchtigen aard is, nog veel ligter dan de ware kinderpokjes de besmetting aan gezonde voorwerpen mededeelen, niet wel overeenbrengen met het denkbeeld, dat dezelve aan eene ont-aarding en verzwakking van het *contagium* der echte pokken haar aanwezen zouden verschuldigd zijn) — zoo houden wij met van SWIETEN, BURSE-RIUS, VOGEL, RICHTER, HUFELAND en STIEG-LITZ,

(1) HORN, *Archif*, l. l. f. 203.

LITZ, de kinderpokken en de *varicellae* voor twee onderscheidene *contagia* van eenen verschillenden oorsprong; dat de *varicellen* dikwerf als het ware de voorlopers der kinderpok-*epidemiën* zijn, ontkennen wij niet; dit echter bewijst geenszins, dat beide van denzelfden oorsprong zijn, doch waarvan het gift bij de laatste door ontaarding verzwakt zoude zijn, maar alleen, dat dezelfde epidemische dispositie ter ontwikkeling van beide gunstig is, en dat het *contagium* der *varicellae* zich, uit hoofde van de meerdere vlugtigheid en lichtere besmetting, spoediger en eerder ontwikkeld, dan het ongelijk vastere der kinderpokken, want was de *varicella* haar oorsprong aan de verzwakking en ontaarding der ware kinderpokken verschuldigd, dan zoude zij natuurlijk het gevolg moeten zijn van de besmetting der kinderpokjes, en dus dezelve niet voorafgaan maar volgen. Daarenboven leert de ervaring, dat ook *varicellae* dikwerf *epidemisch* gasfeeren, zonder dat er kinderpokken op volgen; sedert de *Vaccinatie* zijn de kinderpok-*epidemiën* ongelijk veel minder dan te voren, doch op de *varicellae* heeft de koe-pok geen den minsten invloed uitgeoefend, derzelver *epidemiën* zijn even menigvuldig als ooit; nimmer heeft men nog waargenomen, dat van kinderen, die in aanraking kwamen met poklijders, sommige de ware, andere de windpokken kregen; nooit brengen de *varicellen* de ware kinderpokken, of omgekeerd de laatste de eerste voort; de inënting met deszelfs kracht verloren hebbende pokstof, doet of in het geheel geene werking, of, indien zij dit soms doet,

doet, dan is het gevolg eene uitbotting van onvolkomen of ontaarde kinderpokken, doch welke van de valsche pokken altoos zeer wel te onderscheiden zijn: immers, dat de waarneming van Doctor FREYER, schoon met alle mogelijke scherpzinnigheid door REIL voorgesteld (1), hier volstrekt niets bewijst, heeft Doctor STIEGLITZ onwederlegbaar aangetoond (2). Doch de twee gewigtigste bewijzen van de verschillende natuur dezer beide *contagia* zijn, onzes oordeels:

1.º Dat niet alleen de *gevaccineerden* en *geinoculeerden*, maar ook zij, die de natuurlijke kinderpokken doorgestaan hebben, echter daardoor in het vervolg niet beveiligd zijn voor de *varicellae*, en dat wij in onze uitgestrekte praktijk onderscheidene gevallen hebben waargenomen, waar personen, na alvorens aan de *variolae confluentes* gelaboreerd te hebben, echter naderhand door de *varicellae* zijn aangetast;

2.º Dat, wanneer, hetzij kunstmatig, hetzij natuurlijk, beide de *contagia* der koe- en menschenpoken in een gegeven voorwerp zich zamentreffen, (en wij hebben dit herhaalde reizen te Londen waargenomen, onder anderen bij personen, die te gelijktijd op den éénen arm *gevaccineerd*, en op den anderen arm *geinoculeerd* werden), alsdan beide deze ziekte-procesfen hun gang gaan,

(1) *Disfertatio inauguralis medica, monstrans variolarum spuriarum ex verarum pure ortum*, auctore NEIDT, praefide REIL, Halæ 1792.

(2) HORN, *Archif*, VIII. B., II. Heft. f. 233 et seqq.

gaan, offchoon zij op elkander zeer veel invloed uitoefenen, en derzelver werking wederzijds modificeren: een niet onduidelijk bewijs van beider gelijk-aardige natuur; wanneer men daarentegen een reeds door de *varicellae* besmet voorwerp vaccineert, zoo wordt, even als bij de mazelen en het roodvonk, de werking der koepokken verhinderd, en derzelver loop onderdrukt en gestremd, tot zoo lang, dat de *varicellen* of de andere *miasma's* derzelver loop geëindigd hebben; een klaar bewijs, dat de windpokken van eenen anderen oorsprong zijn dan de ware kinder- of koepokken.

Het overige van des schrijvers zinsnede, of liever van zijne commentarie op dezelve, bevat getuigenissen van onderscheidene schrijvers van pok - epidemiën, waarin sommige der voormaals *gavaccineerden* door de kinderpokken zijn besmet geworden; doch dit alles doet niets ter zaak, en pleit geenszins tegen de *Vaccine*, nadat door een talrijke reeks van naauwkeurig voortgezette waarnemingen onwederlegbaar bewezen is, dat deze gevallen betrekkelijk zeldzaam zijn, dezelve bijna nooit dodelijk afloopen, en de lijders van deze herhaling doorgaans weinig nadeel ondergaan, daar de pokjes reeds doven en de ziekte verdwijnt, wanneer anders de jammeren en het gevaar eerst regt beginnen. Wij moeten te dezen opzigte de boven door ons aangehaalde werkjes van onze algemeen geachte *Nederlandsche* Geneeskundigen THOMASSEN A THUESSINK, VAN
STI-

STIPRIAAN LUISCIUS, VAN DEN BOSCH, en J. GIJSBERTI HODENPYL, onzen jeugdigen kunstbroeder op nieuws ter lezing en herlezing ernstig aanbevelen, en twijfelen geenszins of hij zal, immers indien hij nog eenigzins voor de overtuiging der waarheid vatbaar is, erkennen moeten, dat al de door hem aangevoerde schijnbewijzen en drogredenen in dezelve volkomen opgelost zijn; en dergelijke uitzonderingen bewijzen des te minder tegen den algemeenen regel, daar zeer enkele personen de kinderziekte tweemaal (ja zelfs leest men voorbeelden van driemaal) krijgen (1). Na dus ten klaarste te heb-

(1) Zie de uitmuntende Verhandeling van den beroemden *Leydschen* Hoogleeraar GUALTHERUS VAN DOEVEREN, over de ware kinderpokjes, die meer dan eenmaal denzelfden mensch aantasten, in de *Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem*, XII. Deel, bladz. 1029 en volg., waarin, behalven een aantal andere gevallen, door dien Hoogleeraar eene waarneming van zijne Echtgenooten wordt medegedeeld, welke na voor negen jaren, in het jaar 1759, vrij hevig door de kinderziekte te zijn aangetast geweest, in het jaar 1768 andermaal aan dezelve gelaboreerd heeft, zijnde deze waarneming gestaafd door de getuigenissen van de Hoogleeraren CAMPER en VAN GEUNS, en de Geneesheeren GOMMER, BRILL en SWYGHUIZEN, ten onloochenbaren bewijze, dat het geene *varicellæ*, maar echte menschenpokken geweest zijn. Wijlen mijn hoog geachte leermeester de Hoogleeraar E. SANDIFORT, heeft in het II. Deel van zijne *Natuur- en Geneeskundige Bibliotheek*, bladz. 547, eene waarneming opgeteekend van den *Leibziger* Hoogleeraar KRAUSE, van eene dienstmaagd, die de pokjes eens in hare jongheid, en naderhand voor de tweede reize zoo sterk ondergaan

hebben betoogd, dat men uit de, door den heer CAPADOSE gebezigde drogredenen en schijnbewijzen, welke wij ons de moeite getroost hebben van alle stuksgewijze één voor een te ontleden, en derzelver valsheid en ongerijmdheid aan te toonen, geen het minste nadeelig gevolg voor de *Vaccine* kan afleiden, zoo zullen wij de wederlegging dezer zinsnede met de volgende woorden van den grooten REIL besluiten, „*Dass die kuhpochen gegen die menschenpocken schützen, ist so gewiss, als irgend etwas in der Physik, und die einzelnen scheinbaren ausnahmen beweisen das gegentheil so wenig, als die aufsteigende seifenblasen das Gesetz der schwere aufheben. Die Thatsache, das bei eintretenden Pocken-epidemien alle Vaccinirten verschönt blieben, hingegen alle nicht Vaccinirten von den Naturlichen Pocken ergriffen wurden, sprach selbst den schlichten menschenverstand des gemeinen mannes so klar an, dasf er sich nicht durch das leere geschrei einzelner Queerköpfe irre machen liesf, so das die inoculation der kuhpocke sich mit ungläublicher snelligkeit nicht* al-

gaan hebbende, dat zij zeer geschonden was, en zelfs haar eene oog verloren had, echter thans (1762), voor weinig weken door dezelve voor de derde maal was aangetast geworden. Bij BURSERIUS vinden wij insgelijks onderscheidene geloofwaardige voorbeelden aangehaald van personen, welke twee en zelf drie malen aan de menschenpokken gelaboreerd hebben! *Inst. Pract.*, Vol. II., Cap. IX.. § 163 164. Alle deze voorbeelden zijn echter even gelijk de zogenaamde *mitigated small-pox* na de *Vaccine*, als zoo vele uitzonderingen op den algemeenen regel te beschouwen.

„ allein über ganz Europa, sondern über die ganze
 „ flache der erde, wo man dieses schutzmittel wider
 „ die pocken-bedurft ausbreitete, und es also mit gewis-
 „ heit vorauszusehen ist, dass jene grausame und
 „ verheerende seche, jene schreckliche geisfel des
 „ menschengeslaches, in kurzem völlig von der erde
 „ verschwunden seyn wird (1)“

VI. De koepokinënting vernietigt de vatbaarheid voor de kinderziekte.

Het is, zegt de heer CAPADOSE, onmogelijk de vatbaarheid voor eene ziekte te vernietigen, omdat de kinderziekte gezamenlijk met alle andere ziekten uit eene gemeenschappelijke bron ontspruit, namelijk, uit den afval van God door onzer aller stamvader ADAM; nu beschouwt de heer CAPADOSE iedere krankte als eene ontwikkeling eener sluimerende vatbaarheid, den mensch voor alle mogelijke ziekten aangeboren; zijnde het volgens den schrijver geene moeilijker zaak om aan te nemen, dat er vele eeuwen waren voorbij gegaan, eer zich de kinderziekte openbaarde, en dat de vatbaarheid voor dezelve echter van alle tijden bij den mensch heeft plaats gehad, dan het moeilijk is te stellen, dat iedere jongeling, hoewel eerst op zijn zestiende of achttiende jaar de manbare teekenen in het aangezicht dragende, echter de vatbaarheid hiertoe reeds in de wieg en vroeger moet gehad hebben, weshalve de heer CAPADOSE dan ook de vatbaarheid voor de kinderziekte als aan-
 ge-

(1) L. L. V. B., f. 349.

geboren en der menschelijke natuur eigen geworden beschouwt, en uit dien hoofde besluit, dat zoo lang de mensch zijne natuur behoudt, hij ook vatbaar zal blijven, om door de kinderziekte te worden aangetast, zijnde het daarom volgens hem eene verregaande dwaasheid, eene volstrekte onmogelijkheid, om de vatbaarheid voor de kinderziekte bij den mensch te vernietigen of uit te roeien. Hoezeer wij het anderzins min doelmatig achten, de gewijde Schriften in Geneeskundige schriften te berde te brengen, zoo zullen wij echter thans deze onze meening niet laten gelden, te meer, daar de heer CAPADOSE in zijne *Bestrijding der Vaccine* de gewijde bladeren zoo zeer gemengd heeft, dat het onzes oordeels onmogelijk is, eene volkomene wederlegging zijner bestrijding voor het Publiek te leveren, zonder van dezelfde bron, waaruit hij voornamelijk geput heeft, gebruik te maken. De heer CAPADOSE beweert dus, dat wij uit hoofde van ADAMS val geboren zijn met eene vatbaarheid voor alle ziekten, waarvan het eerste kiemtje zijne wording, zijne fluimerende vatbaarheid, reeds van dien eersten stamvader zoude ontleenen; dit 'smans gevoelen nu beweren wij openlijk strijdig te zijn, zoo wel met de gewijde bladeren als met de gezonde rede, en zullen dit door het geopenbaarde woord van God klaar en duidelijk betoogen, en tot dat einde den staat onzes eersten stamvaders ADAM vóór en na den val eens van nader bij beschouwen.

God

God schiep den mensch naar zijnen beelde, naar den beelde God schiep Hij 'hem, Gen. I: 28, dat wil zeggen: de mensch vertoonde in den staat der regtheid, in zijne verstandige vermogens, en in de neigingen van zijnen wil, eene flauwe afbeelding van het oneindig Goddelijk verstand, en van zijne zedelijke volmaaktheden; ja, zoo sterk was in den staat der regtheid deze neiging ten goede, dat, om het eerste menschenpaar te doen vallen, het niet genoegzaam was alleen de lust der zinnen gaande te maken, maar er werd daarenboven vereischt, dat de kwade geest hun zeer arglistiglijk de verboden vrucht aanprees, als een middel ter vermeerdering van kennis: ten dage als gij daar van eet, zoo zullen uwe oogen geopend worden, en gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad, Gen. II: 5.

Door ADAMS val werd de mensch zedelijk bedorven, en de zinnelijke mensch kreeg de overhand over den zedelijken, de gedachten van 's menschen hart zijn *boos van zijne jeugd af aan*, zegt God zelf, Gen. VI: 21, en dat deze zedelijke verdorvenheid van ADAM op zijn kroost overging, leert ons de Heilige Schrift duidelijk, met te zeggen: dat ADAM, 130 jaren na de schepping der wereld, een zoon gewan naar *zijne* gelijkenisse, naar *zijn* evenbeeld, hetgeen, mijns erachtens, wil zeggen: deze zoon had dezelfde geneigdheid tot zondigen, en was zijn vader ADAM in zedelijke verkeerdheid volkomen gelijk, Gen. V: 31. Dan, de mensch moreel gevallen zijnde, zoo moest zulks ook op zijn phijfiek een krachtdadigen invloed hebben, en in de gevolgen vroeger of later een onvermijde-

lijken dood te weeg te brengen, want zoude de mensch eeuwig leven, dan werd er ook natuurlijk vereischt, dat de *normaal*-menging en vorm zijner vaste en vloeibare deelen, en de hieruit voortspuitende harmonie tusschen de verschillende werktuigen, waaruit zijn ligchaam is zamengesteld, bestendig ongeschonden bewaard wierd, zijnde dit een noodwendig vereischte tot de voor de gezondheid noodzakelijke, eigendommelijke stemming der vaste deelen, en eigenaardige menging der vochten (1), of met andere woorden, om den tot het eeuwig leven voor den mensch vereischten *normaal*-staat der vaste en vloeibare deelen ongeschonden te bewaren, wierd er noodwendig een staat van regtheid bij den mensch vereischt; zoodra nu deze door het overtreden van het proefgebod verviel, zoodra het zinnelijke beginfel hierdoor de overhand verkreeg boven het zedelijke, en alzoo de mensch ter prooi werd van allerlei zondige hartstogten van angst, zorg en kommer, zoo moest ook hierdoor allengs en van lieverlede het *organisme* ondermijnd worden, en een natuurlijke dood vroeg of laat daarvan het onvermijdelijk gevolg zijn. De natuurlijke dood is dus geenszins eene willekeurige straf, door God aan het menschedom om het overtreden van het proefgebod opgelegd, maar zij is het onmiddellijk gevolg der zonde, zij was als zoodanig door God te voren aan den mensch

(1) Zie mijne *Proeve over den invloed der Scheikunde op de werkingen des Dierlijken ligchaams*, in het *Geneeskundig Magazijn*, I. Deel, 1ste en 3de Stuk.

mensch voorspeld: *gij zult van die vrucht niet eten, opdat gij niet sterft*, Gen. III: 31. Overigens onderging door den val van ADAM zijn phijfsiek gestel in den beginne weinig of geene verandering, en zelf bleef ook de gevallen mensch in gelaat en gestalte eene schaduw behouden van dat schepsel, hetwelk éénmaal met eene onbegrijpelijke wijsheid naar het evenbeeld Gods en naar zijne gelijkenisse geformeerd was: ik bewijs dit door de verschijningen der Engelen bij onderscheidene gelegenheden op de aarde, welke altoos in eene mannelijke gestalte zich vertoond hebben; door de menschelijke natuur van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, welke, offchoon heilig en zonder zonde, echter, wat uitwendige gestalte en gelaat betrof, aan die van andere menschelijke lichamen volkomen gelijk was; en eindelijk door het getuigenis van den Almagtigen zelve; immers zegt God na den zondvloed tot NOACH: *wie des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden, want God heeft den mensch naar zijn beeld gemaakt*, Gen. IX: 6. Ook bleef hun ligchaam zoo vast en sterk, dat er doorgaans eenige eeuwen verliepen, alvorens zij, ten gevolge van ADAMS zondenval, den natuurlijken dood ondergingen, want ziekten kenden zij niet; ook vinden wij nergens in den Bijbel, ziekten als een onmiddellijk gevolg van ADAMS val opgetekend, maar alleen den dood: *door éenen mensch is de zonde in de wereld gekomen, en door de zonde de dood, en alzoo is de dood tot alle menschen doorgegaan, in welke alle gezondigd hebben*, Rom. V: 12, is de taal van PAULUS, doch van ziekte spreekt hij

niet. Insgelijks vinden wij in het door den Almagtigen uitgesproken vonnis over ADAM, na zijne overtreding, of liever, in de ontwikkeling der rampzalige gevolgen van dezelve, door God aan onzen eersten stamvader gedaan, geen enkel woord van ziekten vermeld: „*dewijl gij geluisterd heb naar de stemme uws wijfs, en van dien boom gegeten, daar ik u van gebod: gij zult daarvan niet eten, zoo zij het aardrijk om uwent wille veryloekt, en met smarte zult gij daarvan eten alle de dagen uws levens; ook zal het u doornen en distelen voortbrengen, en gij zult het kruid des velds eten. In het sweet uws aanschijns zult gij uw brood eten, tot dat gij tot de aarde wederkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt, want gij zijt stof, en gij zult tot stof wederkeeren.*” Dus sprak de Almagtige tot ADAM, Gen. III: 17—19. Immers dat de zinsnede: *met smarte zult gij daarvan eten alle de dagen uws levens* niet, gelijk de heer CAPADOSE verkeerdelijk waant, van ziekte of eigenlijke pijn of smart, maar van moeite, zorg, kommer en inwendig hartzeer, moet verstaan worden, blijkt uit den geheelen samenhang der zaak ontegenzeggelijk: niemand toch van gezonde herfenen zal dit in den eigenlijken zin opvatten, en gelooven dat ADAM eenige eeuwen in bestendige pijn en smart hebbe doorgebracht; neen, maar het bitter berouw over zijne overtreding van Gods gebod, en het gestadig herdenken aan de rampen, welke hij door zijn val niet alleen zichzelve, maar ook zijne nakomelingschap, het gansche menschelijk geslacht, had op den hals gehaald, vergalden bij onzen aller

stam-

stamvader, die wel gevallen maar niet vervallen was, altoos meer of min alle de genoegens zijns langdurigen levens. — Wij meenen dus uit de gewijde bladeren betoogd te hebben, dat de onmiddellijke gevolgen van ADAMS val voor den phijfiek mensch zijn een noodzakelijk, vroeger of later, plaatsgrijpende natuurlijke dood, en de daarmede in onmiddellijk verband staande, en uit de afwijking van den tot de gezondheid vereischten *normaal*-staat der vaste en vloeibare deelen voortspruitende, algemeene vatbaarheid om te kunnen lijden of ziekelijk te kunnen worden aangedaan; doch dat men daaruit geenszins kan of mag afleiden, dat wij menschen ieder eene aangeborene vatbaarheid voor alle mogelijke ziekten hebben, en dat in het bijzonder dus ook deze aangeborene vatbaarheid voor de kinderziekte van alle tijden bij den mensch heeft plaats gehad; van waar CAPADOSE dit begrip ook moge ontleend hebben, zeker is het dat het geen grond heeft in den Bijbel, want deze leert juist het tegendeel, zoo als wij dit door eene nadere beschouwing der gewijde bladeren ten klaarste zullen aantoonen. ADAM telde bij de geboorte van zijn zoon SETH reeds 130 jaren, leefde nog acht eeuwen daarna, en stierf eindelijk in den gezegenden ouderdom van 930 jaren. Vader METHUZALEM, welke bij het sterven van onzen eersten stamvader ADAM reeds den ouderdom van 243 jaar bereikte, bragt het nog 39 jaren verder, en was dus een tijdgenoot van ADAM en van zijn kleinzoon NOACH, immers, deze telde reeds zes eeuwen, toen eenige maanden vóór den algemeenen

zondvloed, zijn grootvader METHUZALEM in den ouderdom van 969 jaar kwam te overlijden; onze tweede flamvader NOACH, die in den ouderdom van 600 jaren de arke betrok, leefde na den algemeenen zondvloed nog drie en een halve eeuw; SEM, zijn tweede zoon leefde zes eeuwen, en was een tijdgenoot van ABRAHAM den Aartsvader, welke bij den dood van SEM reeds den ouderdom van 150 jaren bereikte. Na den zondvloed echter begon der menschen leeftijd aanmerkelijk korter te worden, want ABRAHAM bereikte slechts 175, en IZAAK zijn zoon 180 jaren (1); doch hetgeen merkwaardig is, en hier zeer onze opmerking verdient, is dat wij omtrent alle deze Aartsvaders in den Bijbel niets van eenige ziekte lezen, integendeel schijnen zij alle den natuurlijken dood, den dood des ouderdoms gestorven te zijn, en als het ware opgehouden te hebben met te leven, waarom wij ook van ABRAHAM en IZAAK uitdrukkelijk lezen: *zij gaven den geest, zij stierven, en wierden verzameld tot hunne volkeren*; de Aartsvader JAKOB was de eerste, welke hierop eene uitzondering maakte, want deze had een ziekbed, en stierf in den ouderdom van 147 jaren, aan een verval van krachten, Gen. XLVIII: 1. — Kan men nu wel duidelijker bewijs verlangen, dat de vatbaarheid voor alle mogelijke ziekten, en dus ook

(1) Zie de tafel der tijdrekening van den vermaarden USSERIUS, te vinden in de Inleiding van het eerste Deel der *Bijbelverklaring*, door J. VAN NUYS VAN KLINKENBERG en G. J. NAHUIS, Amsterdam, bij J. Allart, 1780.

ook voor de kinderpokken, den mensch niet is aangeboren, en geenszins onmiddellijk als het oorspronkelijk erfdeel van den gevallen mensch te beschouwen is, maar dat ADAM, en in het geheel onze *Antediluviaansche* voorouders, die meestal eenige eeuwen leefden, offchoon door den val eene algemeene vatbaarheid om te kunnen lijden en ziek te kunnen worden, bekomen hebbende, echter uit hoofde van hun hecht en sterk gestel, zonder ziekte gekend te hebben, gestorven zijn, en dat, offchoon de menschen na den zondvloed oneindig zwakker schijnen geworden te zijn, hetgeen waarschijnlijk door de verandering, welke onze aardbol ten gevolge van den algemeenen zondvloed ondergaan heeft, veroorzaakt is; (althans wij vinden in den Bijbel aangeteekend, dat God na den zondvloed den mensch vrijheid gaf om vleesch te eten, daar bij de schepping alleen kruiden, wortels en boomvruchten tot zijn onderhoud bestemd waren) ook nog de menschen in den aartsvaderlijken tijd in het gezegend voorregt van zonder ziekte eenen natuurlijken dood te sterven, deelden; allengs echter veroorzaakten de steeds toenemende verbastering van het menschdom, deszelfs *civilisatie*, der menschen buitensporigheden, schadelijke gewoonten, derzelver blootgesteld zijn aan al te groote hitte des daags, en aan de koude des nachts, zorg, kommer en gebrek, enz., een aantal ziekten, welke den mensch, éénmaal gedoemd om te sterven, uit hoofde van zijn voor zoo vele ziektestoffen gevoelig ligchaam, lang voor zijn natuurlijk uiteinde ten grave sleepten.

Wij verzoeken den heer CAPADOSE, eens rijpelijk

na te denken over de gevolgen, welke uit de toepassing zijner stelling, dat de kiem van alle ziekten, als eene sluimerende vatbaarheid, ons als een droevig erfdeel bij den val van ADAM is medegedeeld, en van zijn fraaije voorbeeld uit den laten bloei der *Aloë*, ontleend, op onze *antediluviansche* voorouders, noodwendig zouden moeten voortvloeijen: immers, indien wij hier het voorbeeld der *Aloë*, die ééns om de honderd jaren bloeit, gelden lieten, en dus ter ontwikkeling der sluimerende kiem, een tijdvak van honderd jaren aannamen, zoo zou hieruit volgen, dat vader ADAM, METHUZALEM, enz., ten minste in hun leven negen malen zouden gepokt en gemazeld hebben, om thans niet te gewagen van het verschrikkelijk heer van besmettelijke ziekten, andere kwalen, plagen en ongemakken, waaraan deze verscheidene eeuwen lang levende menschen zonder ophouden zouden zijn blootgesteld geweest, zoodat, in plaats van zonder ziekte te sterven, in tegendeel hun lang leven eene gedurende ziekte, eene bestendige ontwikkeling van sluimerende ziektekiemen zoude geweest zijn. Ieder één gevoelt hiervan zoo duidelijk de *absurditeit*, dat eene verdere wederlegging in der daad eene belediging voor het groote publiek zijn zoude. Wij zullen ons dus vergenoegen met aan te merken, dat dit door de gezonde rede en ervaring verder gestaafd wordt, welke ons leeren, dat de mensch in den staat der natuur aan oneindig minder ziekten onderworpen is, dan in de beschaafde wereld; dat bijna drie vierden der ziekten zamengesteld zijn, en derzelver oorsprong verschuldigd zijn aan een toevalligen

zamen-

zamenloop van omftandigheden, soms door der menfchen verkeerdheden, zichzelve en hunne nakomelingfchap op den hals gehaald; dat derhalve, even als er kwalen beftaan, die men in alle tijden en bij alle volken wedervindt, omdat zij onaffcheidelijk zijn van ons ontfteld *organismus*, er ook zeer vele worden aangetroffen, die alleen hier en daar bij sommige Natiën, en in een of ander bijzonder klimaat te huis behooren; en uit dit één en ander vermeen en wij grondig betoogd te hebben, dat door ADAMS val bij den mensch wel geboren is eene algemeene vatbaarheid om te lijden en ziek te kunnen worden, maar geenszins eene aangeboren vatbaarheid voor alle ziekten, veel min de kiemen derzelve, waarvan er vele, zeer vele eeuwen daarna, door een zamenloop van omftandigheden toevallig ontftaan, en der menfchelijke natuur *per fe* niet eigen, en dus niet aangeboren, maar verkregen zijn; en onder deze durven wij niet alleen de pest en de venerifche kwalen, maar ook wel degelijk de geele koorts en de kinderpokken, rangfchikken. Dat dus, even als de *Grieken* en *Romeinen*, ook onze voorouders zelve vóór het overbrengen van dezen geduchten geefel van het menschedom in ons Vaderland, zeer fterk en gezond geleefd hebben, zonder ooit de kinderpokken te hebben gehad, en men derhalve deze ongelukkig van elders aangebragte of verkregene vatbaarheid, zonder het minfte nadeel daaruit voor ons *organismus* te duchten te hebben, kan en moet trachten uit te roeijen.

Ten aanzien eindelijk der noodlottige gevolgen, welke uit dit herfenschimmig ftelfel der vatbaarheid van Doc-

tor CAPADOSE, noodwendig zouden voortvloeijen, als bestaande er volgens hem geen onderscheid tusfchen besmettelijke en niet besmettelijke ziekten, daar alle gevaar te dezen opzigte in de oorspronkelijke vatbaarheid van elk *individu*, met de gelegendheids - oorzaak vereenigd, en niet in den aard der ziekte schuilt, zullen wij, daar die gevolgen toch, te gelijk met den zandgrond waarop dezelve gebouwd zijn, moeten instorten, ons vergenoegen met hier slechts in 't voorbij gaan aan te merken: vooreerst, dat de schrijver op bladzijde 88 zich zelve tegenspreekt, waar hij, van den meerderen of minderen graad van vatbaarheid bij verschillende personen sprekende, er bijvoegt: „de waarheid „ hiervan blijkt ten duidelijfste bij de beschouwing, „ dat soms de één of ander bij eene lichte aanste- „ kings - oorzaak wordt aangetast, welk verschijnsel „ nimmer zou kunnen waargenomen worden, zoo „ niet die vatbaarheid reeds te voren bij dezen per- „ soon bestaan had, terwijl hij te voren eene zware „ *epidemie* weerstond.” Dit immers, verre van volgens des schrijver verwarde denkbeelden in het eerste geval eene vatbaarheid aan te duiden, tusfchen welke en de uiterlijke opwekkende oorzaken de bepaalde overeenstemming geen plaats heeft, toont ten klaarste aan, dat de *specifique* vatbaarheid, of de aanleidende oorzaak, zonder welker aanwezen de werking der opwekkende ziekte oorzaken op het menschelijk lichaam *nul* is, te voren nog niet bestond, maar thans door een zekeren zamenloop van omstandigheden ontstaan is, of met andere woorden, dat de *specifique* vatbaarheid voor de meeste ziekten niet aangeboren, maar ver-

verkregen is; ten tweede, dat, indien er waarlijk geen onderscheid bestaat tusſchen besmettelijke en niet besmettelijke ziekten, en alle gevaar niet in het wezen der ziekte, maar alleen in de oorspronkelijke vatbaarheid van elk *individu*, met de gelegenheids-oorzaak vereenigd, te zoeken is, hieruit noodwendig zou moeten volgen, dat er voor eene menigte van ziekten, die nooit van den één op den ander overgaan, geene vatbaarheid bij den mensch zoude bestaan, iets hetgeen door de dagelyksche ervaring volkomen gelogenſtraft wordt; ten derde, dat het geenszins ten aanzien van alle ziekten, maar slechts ten opzichte van weinige besmettelijke ziekten waar is, dat soms de lucht, soms linnen, wol, papier, enz., in een besmet persoon de vatbaarheid opwekken, en dat waar dit plaats heeft, zulks onmogelijk kan verklaard worden, zonder dat men eene van lucht, linnen, wol, of papier onderscheidene smetstof aanneme; en eindelijk ten vierde, dat deze meening des schrijvers in vele niet besmettelijke ziekten aanleiding geven zoude tot eene onnoodige vrees voor besmetting, waar zij niet bestaat, en omgekeerd in besmettelijke ziekten, door eene roekeloze trotſering van wezenlyk gevaar, en de onverantwoordelijke verwaarlozing van alle voorbehoedmiddelen, den dood van vele duizende menschen veroorzaken zoude. Dat dus onze jeugdige *Collega* uit deze verregaande onvoorzigtigheid leere, nooit in het beoefenend gedeelte eener kunst, waarin de gezondheid en het leven zijner medemenschen, altoos op het spel staan, eenige meening te opperen, zonder alvorens

rens deszelfs gevolgen naauwkeurig berekend te hebben! Voorts is het ons bijna onbegrijpelijk voorgekomen, hoe bij iemand van eenigzins gezonde hersenen, en dat nog wel bij een Geneesheer, zulk een dwaas en ongepast denkbeeld heeft kunnen opkomen, om namelijk des menschen vatbaarheid voor de kinderpokken te vergelijken met de manwording des jongelings: de laatste toch is eene ontwikkeling van de menschelijke natuur zelve; en de eerste eene hebbelijkheid voor eene vreemde smetstof, welke de ouden niet gekend hebben, en welke even als de pest aan de menschelijke natuur vreemd is. Nog onbegrijpelijker echter was het ons, dat een jong *Doctor* niet alleen verwaand genoeg is, om het geneeskundig Publiek zulk eene verregaande ongerijmdheid op te dischen, maar dat zelfs 's mans ijdele hoogmoed en trotsche eigenliefde hem zoo verre hebben kunnen vervoeren, dat hij op bladzijde 98 de onbeschaamdheid gehad heeft, van openlijk te durven schrijven: „*Logica*, die eene juistheid in het „denkvermogen vooronderstelt, hebben wij vruchteloos in de schriften der *vaccinatores* gezocht.” *Ex ungue leonem.*

De VIIde stelling des schrijvers: „de koepok-inënting vermindert de sterfte in het algemeen,” is reeds vroeger onder de negatieve stellingen afgehandeld. De Heer CAPADOSE acht deze stelling valsch en onmogelijk, omdat, volgens zijn begrip, de Geneeskunst nimmer op de sterfte in het algemeen eenigen invloed, hetzij ten goede hetzij ten kwade, kan uitoefenen.

oefenen, daar de zorg hierover aan den Almagtigen toekomt, en omdat, offchoon sinds het algemeen worden der *vaccine* het getal van personen, aan de kinderziekte stervende, wel is waar, jaarlijks in alle steden verminderd wordt, toch andere ziekten daarentegen een grooter getal slachtoffers tellen. Op het eerste argument antwoorden wij, dat de Almagtige door middelen werkt, dat onder deze middelen buiten kijf ook de Geneeskunst behoort, en dat wij boven onwederlegbaar vermeenen bewezen te hebben, dat dezelve veel invloed op de sterfte in het algemeen kan uitoefenen; en wat 's mans tweede argument betreft, de schrijver geeft hiervan geen het minste bewijs op, of wij zouden dit moeten zoeken in het volks-vooordeel, dat sedert de inënting met koepokstof, het roodvonk en de mazelen zoo veel te algemeener en kwaadaardiger geworden zijn, doch te regt merkt mijn hooggeachte vriend, Doctor VAN STIPRIAAN LUISCIUS, hieromtrent aan: „ dat „ dit op zich zelve eene volstrekte onwaarheid schijnt, „ en men, om hetzelfde juist te beoordeelen, eene „ zoo lange reeks van jaren, en zulk eene langdurige „ oplettendheid noodig heeft, dat het nageslacht zulks „ eerst regt zal kunnen beslissen, zonder dat het „ daarenboven dan nog zeker zijn zoude, dat zulks „ voor een gevolg van de *Vaccine* te houden ware”. (1). De groote RICHTER zegt dus zeer juist, dat dit eene drogrede is, en dat men, door op deze wijze te re-

(1) *l. l.* bladz. 10.

redeneren, ten laatste de gansche Geneeskunst kan omverwerpen, alle voorvallen in den gewonen loop der dingen voor onnut, en zelfs voor onzedelijk houden, ja op het laatst het zoo verre brengen, van de handen in den schoot te leggen, en maar alles rustig over zich heen te laten gaan. (1).

Thans gaan wij over tot de door den schijver betwiste VIII en laatste stelling: „de koepok-inënting bevordert de „gezondheid.” Om deze stelling te bestrijden, heeft de schrijver als 't ware zijne gansche kragt op dit punt *geconcentreerd*, ten einde eenen beslissenden aanval tegen de *Vaccine* te doen. Hooren wij hem! „De „koepokstof is, zegt CAPADOSE, een kwaadaardig „vergif; bij de meeste voorwerpen voorkomt zij, wel „is waar, het ontstaan der kinderziekte, maar juist „door de *energie* des levens, bij het kind zoo noodzakelijk, uit te doven, en aldus bloei en kracht „te ondermijnen; zij heeft, zegt de Heer CAPADOSE, „zoodanig een vermogen, dat daardoor merg en been „worden aangedaan, en derzelver werking zegt „de Doctor waarschijnlijk daarin te bestaan, dat zij „de ontwikkeling en bloei der grovere deelen stuit „en verhindert, en daarentegen de meer inwendige „prikkelt, en tot te vroege rijpheid aanzet, waar- „van zwakte, zedeloosheid en vroegtijdige ouderdom het gevolg zijn.” 's Mans bewijzen voor deze allezins gewaagde stelling (want daadzaken om dit zijn gevoelen te staven ontbreken hem, en het gebrek hiervan verplicht hem zelfs te erkennen, dat

(1) l. l. § 357.

dat het grootendeels bloote vooronderstelling is) zijn :

Vooreerst : De *Vaccine* wordt op een gezond ligchaam aangewend , en hare werking moet dus noodzakelijk de bestaande harmonie , die men gezondheid noemt , stooren ; bij het toedienen daarentegen van een of ander geneesmiddel , heeft men met een ziek voorwerp te doen , bij welke het verbroken evenwigt door de storing , die het geneesmiddel voortbrengt , juist hersteld kan worden. De *Vaccine* stoort dus den rustigen , een geneesmiddel den onrustigen , ziekelijken toestand des ligchaams ; de ééne verwekt ziekte-verschijnselen , het andere geneest ze.

Ten tweeden : De *Vaccine* stof is het product eener ziekelijke afscheiding op de koe-uijers , zij is dus het uitwerksel van een verbroken evenwigt , dat iedere ziekte bij een mensch of dier onmiddellijk voorafgaat. Een geneesmiddel daarentegen is het voortbrengsel der gezonde natuur , het is dus een *physiologisch* product : een verschil van groot belang , zegt de Doctor , hetgeen echter geheel over het hoofd wordt gezien.

Ten derde : De *Vaccine* maakt zoodanig eene verandering in het gestel , dat hetzelfde gedurende ons leven minder blootgesteld is , om de kinderziekte te krijgen ; de wending , aan het ligchaam aldus medegedeeld door de *Vaccine* , blijft ook in het toekomstige voortduren. Een geneesmiddel daarentegen werkt op het ziekelijk gestel des lijders alleen , zoo lang de bestaande ziekte nog niet geweken is , hare inwerking is dus tijdelijk en voorbijgaande.

Ten

Ten vierde: De kinderziekte is uit haar aard in lang zoo gevaarlijk en doodelijk niet, als eerst de *inoculatores*, en naderhand de *vaccinatores*, beweerd hebben, en de schrikkelijke sterfte, door dezelve veroorzaakt, is meestal het gevolg van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de natuur niet ondersteunen, maar dwingen; welke stelling de Doctor tracht te bewijzen met de schriften van sommige oude Geneesheeren, naar zijne meening, wat het beoefenend gedeelte der Geneeskunst betreft, verre boven de hedendaagsche schrijvers te stellen.

Ten vijfde: De kinderziekte is eene ontwikkelingsziekte, eene *crisis*, gelijkstaande met het tanden krijgen der kinderen, met de ongesteldheden, die het doorbreken van de eerste *menstrua* bij jonge maagden, en de weën bij vrouwen in barensnood, en eindelijk den toestand der jongelingen ten tijde der manbaarheid, vergezellen; deze natuurlijke werkingen nu kan men niet stooren zonder groot nadeel te verwekken. Eveneens nu, als men door het in het werk stellen der *castratie* den strijd tot manwording voorkomt, zoo kan men ook door de *Vaccine* bij de meesten het ontstaan der kinderziekte voorkomen, maar juist, even als bij de ontmanning, door de *energie* des levens, bij het kind zoo noodzakelijk ter ontwikkeling, uit te doven, en aldus bloei en kracht te ondermijnen.

Ten zesde: Omdat de dierlijke vergiften, en vooral die uit eene ziekelijke afscheiding voortspruiten, de ergste vergiften zijn, en omdat er door den Heer

CHAUS-

CHAUSSIER kwaadaardige puisten bij het grazend vee zijn waargenomen, en er door Doctor HERBST een zekere zwarte pok beschreven is, uitwendig eenigermate naar de koepok gelijkende, en waarvan de gevolgen gevaarlijk, ja soms dodelijk zijn. Dat er, wel is waar, na de *Vaccinatie* volstrekt geen beangstigend verschijnsel wordt waargenomen, doch dat het eene niet ongewone eigenschap is van de dierlijke vergiften, eene geheime werking uit te oefenen, zoodat geen enkel ziekteverschijnsel doet vermoeden, dat het gift steeds blijft voortwerken, om éénmaal de gezondheid en het leven aan te tasten en te ondermijnen; men denke slechts, zegt de Doctor, op het *Venus*-smet, of wel op het speekselgift eens dollen honds, dat somtijds verscheidene jaren, ja zelfs, volgens ROUGEMONT, tot 40 jaren toe in het ligchaam kan verholten blijven, zonder dat zich in dien tusschen-tijd eenig verschijnsel openbaart.

Ten zevende: Eindelijk tracht de Heer CAPADOSE door de hechtheid en sterkte der oude lieden, (de man is Doctor in het Gereformeerde oude mannen- en vrouwen-huis te *Amsterdam*,) boven het tegenwoordige geslacht, de blijkbaar nadeelige strekking der *Vaccine* op het menschelijk ligchaam te betogen.

Wanneer op eenen zomerfchen dag, bij eenen helderen hemel, en bij het glansrijk licht der alles bestralende zon, iemand zich, voorzien van eene lantaarn, op straat begaf, en de menigte verzekerde, of ten minste trachtte te verzekeren, dat het nacht en pikdonker was, en dat men dus, zonder van eene

goede lantaarn voorzien te zien, niet gerust langs straat konde gaan, zoude het gemeen zoodanig iemand niet uitjouwen, en zouden de meer beschaafde lieden hem niet met een oog van innig medelijden aanzien, wel bewust, dat het hem in den bol scheelde? Wat moet men dan van het waagstuk van eenen jongen, in de praktijk nog onervaren Doctor denken, die ligtvaardig, waanwijs en vermetel genoeg is, om tegen de algemeene meening niet alleen van de geheele Geneeskundige wereld, welke volgens zijn eigen getuigenis op bladzijde 67, de *Vaccine* finds vele jaren met een onbepaald vertrouwen aankleeft, maar ook van geheel het beschaafde Publiek, en dus tegen al wat verlicht en geleerd is, en welke algemeene meening door tallooze, gedurende eene reeks van 27 jaren gemaakte waarnemingen gestaafd wordt, aan te druischen; en die deze millioenen malen herhaalde ondervinding, bij gebrek van daadzaken om dezelve te ontzenuwen, tracht weg te redeneren, met bloote vooronderstellingen, loutere bespiegelingen, hersensproken, ijdele vrees voor de toekomst, drogredenen en slecht begrepene, of ten minste kwalijk toegepaste aanhalingen uit de heilige schrift? Waarlijk, wij weten niet, of men hem wegens zijne ombeschaamdheid meer te verachten, of wegens zijne jeugdige onbezonnenheid te beklagen hebbe; doch uit welk oogpunt men ook 's mans gedrag beschouwen moge, zeker is het echter, dat zulk eene overdrevene mate van hooghartigheid en eigenliefde, zelfs van de beste zijde beschouwd, toch altoos, vooral in een jong onervaren mensch, hoogst laakbaar is.

Wij

Wij zullen thans des Doctors argumenten één voor één aan de gezonde rede en ervaring toetsen, en derzelver nietigheid, valsheid en ongerijmdheid klaar en duidelijk aantonen.

Vooreerst: Dat de *Vaccine* den rustigen of gezonden, een geneesmiddel daarentegen den onrustigen of ziekelijken toestand des ligchaams stoort, en de eene dus ziekte-verschijnselen verwekt, en de andere die geneest, stemmen wij Doctor CAPADOSE volgaarne toe. Maar wat volgt daaruit? Dat de *Vaccine* geen geneesmiddel is? toegestemd! Maar toch een *voorbehoedmiddel* tegen eene vreesfelijke ziekte, de kinderpokken, en dat wel (wij zullen hier woordelijk dezelfde uitdrukkingen bezigen, die wij, nu 23 jaren geleden, hieromtrent gebruikt hebben, ten blyke, dat de ondervinding van eene zeer geëxtendeerde geneeskundige praktijk gedurende alle die jaren er het zegel op gedrukt hebbe) door het verwekken eener ongelijk lichtere ziekte, dan de ingeënte kinderpokjes.

Het is echter geene plaatselijke, maar eene algemeene ziekte, eene ongesteldheid des ganschen ligchaams, en tot welker wezenlijkheid meer of min eene prikkeling van het zenuwgestel en koortsachtige bewegingen vereischt worden, want plaatselijke pokken, zonder soortelijke koepokkoorts, behoeden niet voor de kinderpokken. (1) Daar de prikkeling van het

(1) Wij kunnen vooral onze jonge Kunstgenooten hierop niet te oplettend maken; innig overtuigd als wij zijn, van het behoedend vermogen der *Vaccine* tegen de kinderziekte, zoo houden wij ons

het zenuwgestel, en de voortelijke koortstige beweging, door de koepokken voortgebragt, in de meeste gevallen zeer gering zijn, en daar de *complicatiën* der ziekten altoos in eene zamengestelde rede staan met de sterkte der prikkeling van de ziektestof, en de meerdere of mindere *dispositie* van den lijder tot zoodanige ziekten, volgt hieruit, dat, daar de prikkeling bij de inenting met koepokken verre minder is dan bij de inënting met menschenpokken, de mogelijkheid van *complicatiën* in dezelfde evenredigheid in de eerste minder is dan in de laatste, en er evenmin gevaar is, dat de koepokken tot een prikkel voor andere ziekelijke *dispositiën* zullen strekken, wordende dit ook ten volle door de ondervinding bevestigd, welke leert, dat de koepokken nooit eenige ziekte hebben ontwikkeld, tot welke het ligchaam te voren gedisponeerd was, en dat evenmin eenige ziekte als een gevolg der koepok-inënting ontstaan is; daar in-

te-

te gelijk verzekerd, dat zonder teekenen van algemeene aandoening van het gestel, men het nooit op de plaatselijke koepok alleen behoort te laten aankomen, maar altoos, wanneer de teekenen eener algemeene aandoening ontbreken, de door den *Engelschen* Geneesheer BRYCE voorgeslagene proefinënting op den vijfden, zesden of zevenden dag na de inënting moet in het werk stellen, ten einde zoo veel mogelijk zeker te zijn van de ware werking der *Vaccine*, niet alleen plaatselijk, maar het geheele ligchaam door, daar men anders, vooral bij hevige pok-epidemiën gevaar loopt, dat zoodanig een voorwerp, alhoewel naar allen schijn geregelde koepokken gehad hebbende, echter door de kinderziekte aangetast wordt; de meeste, zoo niet alle gevallen der na de *Vaccine* op nieuws besmette voorwerpen, moeten onder deze rubriek gerangschikt worden.

tegendeel door de inënting met menschenpokken dikwerf *scrophulen* en andere ziekten ontwikkeld worden, en de kinderpokken zelve, ook bij de ingeënten, niet zeldzaam verscheidene ongesteldheden achterlaten. (1).

De *Vaccine* is dus geen genees- maar een voorbehoedmiddel, hetwelk, door eene voorbijgaande ligte doch algemeene ongesteldheid te verwekken, het menschelijk ligchaam eene andere stemming geeft, en hier door in 't vervolg onvatbaar maakt voor den voortelijken prikkel der kinderpokken; immers, dat hiertoe, gelijk Doctor CAPADOSE bij gebrek van ervaring in het beoefenend gedeelte des Geneeskunst, verkeerdelijk waant, geen hevige worstelstrijd der Natuur noodig is, bewijzen onwederfprekelijk die gevallen, waarin slechts eenige weinige natuurlijke kinderpokken ons, gedurende ons leven, voor dien geduchten geefel van het menschdom beveiligen.

Ten tweede: De *Vaccine*-stof is het product eener ziekelijke afscheiding op de koe-uijers, een geneesmiddel daarentegen een voortbrengfel der gezonde Natuur, en dit nu, let wel Lezer! waant de Doctor een verschil van groot belang te wezen; waarom? konden wij in het eerst niet begrijpen, want hier zweeg de schrijver, wij hebben echter 's mans uitlegging twee bladzijden verder, op bladzijden 102, gevonden, waar CAPADOSE zegt: de *Vaccine* moet noodwen-

(1) *Proeven en waarnemingen over de Inënting der Koepokken*, door R. DIEBETZ en C. G. ONTYD; 's Hage, 1800, bladz. 38 en 41.

wendig eene bron van ziekte openen, naardien de koepokstof niet alleen een gift is, maar zelfs het product eens zieken gestels. Zoodanig een redeneertrant doet ons intusfchen des schrijvers algemeene kundigheden juist niet van de gunstigste zijde kennen, zoo omdat het hem niet onbekend had behooren te zijn, eensdeels, dat het niet algemeen waar is, dat giften, welke *pathologische* produkten zijn, heviger werken, dan die van eenen *physiologischen* oorsprong zijn; is niet b. v. het slangen-gift een *physiologisch* produkt? en echter doodt deszelfs beet bijna oogenblikkelijk; anderdeels, dat de werking van alle mogelijke te bezigen prikkels, hoe ook genaamd, altoos staan in de zamengestelde rede van de hevigheid, waarmede de prikkel op het menschelijk ligchaam werkt, en de meerdere of mindere terugwerking van hetzelfde op den aangewenden prikkel; nu leert ons de ervaring, dat de prikkel van het koepokgift zeer zacht, en de terugwerking van het menschelijk ligchaam op hetzelfde in evenredigheid zeer gering is, gelijk ook de millioenen malen herhaalde ondervinding gedurende een tijdvak van 27 jaren bij de Geneeskundigen geen den minsten twijfel heeft overgelaten, nopens de zachte en onschadelijke werking des *Vaccine*.

Ten derde: De *Vaccine* maakt zoodanig eene verandering in het gestel, dat hetzelfde gedurende ons leven minder is blootgesteld, om de kinderziekte te krijgen; de wending, aan het menschelijk ligchaam door de *Vaccine* aldus medegedeeld, blijft ook in het toekomende voortduren. Een geneesmiddel daarentegen werkt op het ziekelijk gestel des lijders alleen, zoo lang

lang de bestaande ziekte nog niet geweken is, en hare inwerking is dus tijdelijk en voorbijgaande. Wat wil toch Doctor CAPADOSE hiermede betogen? Is het, dat de *Vaccine* geen genees- maar een voorbehoedmiddel is? wel daaraan twijfelt niemand. Is het dan niet voldoende, dus vervolgt de Doctor, ziekten van allerlei aard te genezen? Kunnen wij wel iets meer tegen de koorts, de ontsteking, de mazelen en de roodvonk, ja tegen welke ziekte men wil, dan dezelve door gepaste middelen bestrijden, en derzelve verspreiding beletten, zoo dikwerf zij zich yertonen? Is het dus niet zonderling, zegt CAPADOSE, dat men alleen voor de kinderziekte iets meer, iets buitengewoons verlangt, dan tegen andere ziekten? Neen, Doctor! dat is zeer natuurlijk, dat vloeit uit den aard der zaak voort, de kinderpest regtte zulke vreeselijke slachtingen aan, dat de Geneeskundigen te allen tijde, van RHASES af tot op heden, er op uitgeweest zijn, om middelen uit te vinden, ten einde dezen vreeselijken geëfel voor te komen, of ten minste derzelver noodlottige gevolgen af te wenden, gelijk dit de schrijver kan nalezen in de uitmuntende verhandeling daarover van Doctor A. ROY, welke wij reeds boven vermeld hebben, en waarvan de schrijver, loffelijker gewoonte! eene geheel uit het verband gerukte plaats aanhaalt, ten betoog van juist het tegengestelde van hetgeen A. ROY beweerd heeft: want deze beroemde Geneesheer, na alle onderscheidene voorbehoedmiddelen tegen de kinderziekte aangeprezen, en opgenoemd te hebben, zegt zeer juist van dezelve in tegenstelling der *Vaccine*,

„ dat , indien deze middelen al in staat waren , het
„ aangebragte smet te vernielen , en daardoor de ziekte
„ af te wenden , wij echter niet zeggen konden ,
„ iemand op eene foortelijke wijze voor altoos voor
„ de kinderziekte beveiligd te hebben , maar dat zoo-
„ danig iemand genoodzaakt zijn zal , telkens derge-
„ lijke middelen te gebruiken , zoo dikwijls er gevaar
„ van besmetting zich op' nieuw zal opdoen .” Is
dit nu niet de zuivere waarheid ? en werd dit insge-
lijks niet ten volle nader bevestigd door het gebruik
der *Belladonna* , ter voorbehoeding van het roodvonk ?
want ook de voorbehoedende kracht van dat genees-
middel , zoo als dit door Doctor CAPADOSE te regt
is aangemerkt (1) , is alleen tijdelijk en voorbijgaande ,
en het gebruik derzelve moet daarom , zoo dikwerf
zich de *scharlatina* weder in de nabijheid vertoont ,
herhaald werden , indien men hier door namelijk de
besmetting wil voorkomen . Bewijzen intuschen alle
deze bijgebragte daadzaken niet onwederfprekelijk , dat
de Geneeskundigen zich te allen tijde hebben onledig
gehouden , met tegen vreesfelijke smetziekten voor-
behoedmiddelen uit te denken , en dat zij hierin ook
ten deele , door het aanwenden van onderscheidene
voorbehoedmiddelen , geslaagd zijn ; doch dat geen
derzelve hieromtrent in vergelijking kan komen met
de veel meer vermogende en krachtiger werkende
Vaccine ? Immers , zoude wel iemand ooit uit loutere
bespiegeling hebben durven beweren , dat eene smet-
stof ,

(1) *Bijdrage tot de Bestrijding der Vaccine.*

stof, oorspronkelijk van een dier, dat met den mensch zoo weinig gemeen heeft, ons menschen voor eene ziekte zoude kunnen beveiligen, waarvan de aard zelve zoo zichtbaar verschilt van diegene, welke tot hare voorbehoeding wordt aangewend (1), indien niet de *Vaccine* zich zelve van den eersten aanvang had doen kennen als eene waarheid, op de ondervinding rustende? Genoeg zij het ons dus, hier betoogd te hebben, dat, even als men er in het dagelijksch leven op uit is, om allerlei beschuttingen uit te vinden en te maken, ten einde geene ongelukkige slachtoffers onzer vatbaarheid voor koude, honger en ongemak van allerlei aard te worden (2), zoo ook de Geneeskundigen er van ouds her op zijn bedacht geweest, niet alleen, om de rampen hunner lijdende natuurgenooten te lenigen en te genezen, maar ook, om ze zooveel mogelijk voor te komen, en dat dus de *jeremiade*, waarmede onze schrijver, hoogstwaarschijnlijk zelve de nietigheid van zijn geneeskundig betoog gevoelende, zich uit den drang poogt te redden: „ De ondankbare mensch acht het vermogen, „ dat de Hemel hem uit loutere genade schenkt, „ van eene ziekte te kunnen genezen, van geringe „ waarde te zijn, hij wil meer, hij wil dezelve voor- „ komen. Beklagenswaardige, maar tevens bespottelijke troosheid! wat verhovvaardigt zich niet stof „ en asche! De Almagtige Vader noemt zich

zel-

(1) VROLYK, I. I. bl. 9.

(2) Voorlopige aanmerkingen op de Bestrijding der *Vaccine*, bl. 20 en 21.

„ve den Geneesheer; de nietige aardworm wil meer
 „wezen,” — dat die *jeremiade* hier zeer ten onpas bij-
 gebracht, van allen grond ontbloot, ja louter onzin is.
 Ten vierde: „De kinderziekte is uit haren aard zoo
 kwaadaardig niet; de schrikkelijke sterfte, door haar
 veroorzaakt, is meestal het gevolg van de ver-
 keerde, ja moordende behandeling van onkundige
 Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de
 Natuur niet ondersteunen, maar dwingen.” Waar-
 lijk, bij het lezen van deze woorden wantrouwden
 wij onze oogen; onbeschaamder heeft wel niemand
 ten aanzien van het geheele Geneeskundig Publiek
 ooit geschreven; vooral luidt deze taal zeer vreemd
 in den mond van een *Amsterdamsch* Geneesheer,
 die ons daarenboven zelve op bladzijde 82 van dit
 zijn Geschrift berigt heeft, dat er bij de onlangs
 daar ter stede geheerscht hebbende pokken-*epidemie*
 meer dan 900 personen zijn weggerukt; zoodat, in-
 dien er eenig geloof aan 's mans getuigenisfe in dit
 opzigt te hechten ware, men natuurlijk zoude moe-
 ten besluiten, dat eene verkeerde en moordende be-
 handeling van *Amstels* Artsen, den dood dezer 900
 slachtoffers der kinderpokken veroorzaakt hebbe, en
 dat dus Doctor CAPADOSE de blaam van schandelijke
 onkunde en moord op zijne achtingwaardige Collega's
 heeft willen laden, ingewikkeld niet onduidelijk te
 kennen gevende, dat dezelve, immers grootendeels,
 door eene anders gewijzigde behandeling wel zouden
 te redden geweest zijn. Doctor CAPADOSE tracht
 deze zijne *paradoxe* stelling te onderschragen, door
 het aanhalen van het volgende gezegde van den be-
 roem-

roemden HOFFMAN, „*Naturae viis merito insisten-*
 „*dum est medico, nec aliud agendum quam ut eidem*
 „*in opere correctorio, expulsatorio et suppuratorio,*
 „*congruis auxiliis subveniat. Improbanda porro*
 „*merito omnia calidiora expellentia. Inde materiae*
 „*variolosae major inducitur acrimonia atque subti-*
 „*litas, ut ex benignis facile fiant malignae. Et*
 „*tantum abest, ut his aequalis et constans eruptio pro-*
 „*curetur, ut potius cito nimis minus praeparata*
 „*foras agatur materies, stationem non servatura, sed*
 „*cum majori damno mox iterum ad interiora reversura.*
 „*Temperatum igitur sit regimen, remedia temperata.*
 „*In nulla vera febre tam solemniter observatur criseos*
 „*succesus quam in exanthemate illa, toto fere generi*
 „*humano communi, variolarum nempe et morbillor-*
 „*um, quare gravissimum utique in hoc morbo vario-*
 „*loso per imprudentem medicationem conciliatur ab*
 „*ignaris damnum, dum vel nimis expellentibus et*
 „*calido regimine instant, vel, etiam in contrarium*
 „*eruptionem cohibent nimis refrigerantibus.*” (1)

Waarlijk, nimmer is de uitspraak van een groot man
 slechter toegepast, dan hier door onzen schrijver; één
 van beiden is zeker, of Doctor CAPADOSE heeft de
 ware meening van dien beroemden Geneeskundigen
 niet wel begrepen, of, hetgeen wij echter [het liefst
 niet willen gelooven, hij zoude zich aan opzettelijke
 verdraaijing van den waren zin dezer woorden heb-
 ben willen schuldig maken: immers blijkt het duide-
 lijk,

(1) HOFFMAN, opera omnia, tom II, p. 52, 53 et 54.

lijk, dat HOFFMAN hier zeer juist tegen het aanwenden van een al te heet of ook al te verkoelend *regimen* waarschuwt, omdat deze uitersten soms rampzalige gevolgen te weeg brengen, en van goedaardige kwaadaardige pokken maken, doch die uitmuntende schrijver had te veel verstand en te veel praktijk, om ooit te willen beweren, dat de kinderpokken niet uit den aard kwaadaardig zijn, maar alleen zulks worden door eene verkeerde en moordende geneeswijze. — En met opzigt tot het getuigenis van den beroemden DE HAEN, die in zijn werk tegen de inenting verzekert, dat hij, in 's *Gravenhage* praktizerende, bij eene *epidemie* der kinderpokken van 220 menschen, die aan zijne zorg toevertrouwd waren, door eene zachte behandeling er slechts een eenigen verloren heeft. (1). In der daad, CAPADOSE kon niet wel een slechter of meer verdacht getuigenis bijbrengen, dan dat van dien hardnekkigen tegenstander der inenting. Is hij dan zoodanig een vreemdeling in de geschiedenis der Geneeskunst, dat hem zelfs onbekend is het voortreffelijk antwoord, door den uitmuntenden TISSOT aan DE HAEN over dit onderwerp geschreven, waarin die groote man ten duidelijkste betoogd heeft, hoe moeilijk, ja hoe ondoenlijk het dikwijls zij de kinderziekte, wanneer zij zich éénmaal vertoont, te behandelen en te genezen, en hoe dikwerf men ondervindt, dat er zoodanig eene kwaadaardige soort van pokken heerscht, dat

(1) DE HAEN, *questiones saepius motae de inoc. var. ad quas eruditorum responsa desiderantur. Viennae, 1757.*

dat men daarvan naauwelijks weinigen kan herstellen. (1). Zeer juist zegt uit dien hoofde de onsterfelijke SYDENHAM, wiens oordeelkundige behandeling der kinderpokken, naar het getuigenis van den in dat vak zoo beroemden Doctor WOODVILLE, tot dus verre slechts zeer weinig verbeterd is (2), dat de kinderpokken bij alle voorkomende *epidemiën* niet altoos op dezelfde manier moeten behandeld worden, maar dat men, om gelukkig te slagen, dan ééns deze, dan wederom eene andere wijze van genezing moet aanwenden, zoo als hij dan ook dit door voorbeelden van pokken-*epidemiën*, in de jaren 1664, 1666 en 1667 door hem waargenomen, proefondervindelijk bevestigd heeft. (3). Wijders wordt deze paradoxe stelling van Doctor CAPADOSE, welke een niet onduidelijk bewijs oplevert van 's mans drieste onkunde in het letterkundig vak des Geneeskunst, en van eene buitengewone mate van waanwijsheid en laakbaar zelfsvertrouwen, door de dagelijksche ondervinding ten volle gelogenstraft; de beroemde REIL merkt te dezen opzigte zeer juist aan, en met zijne woorden, waarmede wij ten vollen instemmen, zullen wij deze teregtwijzing aan den jongen Doctor besluiten: „ *Es gab keine so mörderische seuche auf der*

(1) *Lettre à Monsieur DE HAËN, en reponse à ses questions sur l'inoculation, Vienne 1759, p. 24 et seqq.*

(2) W. WOODVILLE, M. D. *Physician to the small-pox and inoculation hospital the history of the inoculation of the small-pox in Great Britain, London 1796, introduction, p. 32.*

(3) *Opera universa, Lugd. Batav. 1754, p. 104 en 252.*

„ der Erde , als die Pocken. Es verlor im jahre 1796
 „ der Preussische Staat 24,646; in den jahren 1749
 „ bis 1763 Schweden 144,194; Deutschland jährlich
 „ nach einem massigen durchschnitt 70,000; Europa
 „ 400,000 menschen, an den Pocken. So viel an-
 „ dere blieben enstelt, verstummelt, oder ungesund
 „ nach denselben, n d wurden durch ihre nach-
 „ krankheiten früher oder später eine Beute des
 „ todes. In der epidemie, die in 1791 in Halle an
 „ der Saale grassirte, genasen van 2151 kranken
 „ 1721; 430 starben, und 280 behielten nachkrank-
 „ heiten zurück, unter welchen 139 waren, die an
 „ Lungenucht, Beinflrass, Lähmungen, und Blindheit
 „ litten. Sieben hatten das gesicht ganz verloren.
 „ Die Pocken waren eben so grausam, als sie mör-
 „ derisch waren. Sie tödteten ihre opfer mit den
 „ unsäglichsten martern, und zerrissen das zarteste
 „ Band unter den menschen, das nämlich, wodurch
 „ die kinder an dem Herzen ihrer Eltern hangen.
 „ Gab es demnach eine härtere Geissel des geängsteten
 „ menschengeschlächts? Und den noch thaten die
 „ Regierungen nichts zu abweisung derselben von
 „ den nacken ihrer pflegebefohlnen, obgleich es wohl
 „ möglich war, so etwas zu thun. Die millionen
 „ schlachtopfer fielen, und man sah ihrem Fallen
 „ mit schauderhafter kälte zu; minder schonend,
 „ als die Diener des Moloch, die doch durch trom-
 „ meln und pfeifen das gefühl der beim opfer Gegen-
 „ wärtige zu betäuben suchten.” (1).

Terz

 (1) l. l. Vr. Band f. 347 und 348.

Ten vijfde: „ De kinderpokken zijn eene ontwik-
 „ kelings - ziekte, eene *crisis*, gelijk staande met het
 „ tanden krijgen der kinderen, met de ongesteldhe-
 „ den, die het doorbreken van de eerste *menstrua*
 „ bij jonge maagden, en de weën bij vrouwen in
 „ barensnood, en eindelijk bij de jongelingen ten
 „ tijde der manbaarheid vergezellen; deze natuur-
 „ lijke verrigtingen nu kan men niet stooren,
 „ zonder groot nadeel te verwekken. Even nu, als
 „ men door de *castratie* de manwording voorkomt,
 „ zoo kan men ook door de *Vaccine* het ontstaan
 „ der kinderziekte voorkomen, maar juist even als
 „ bij de ontmanning plaats heeft, door de *energie*
 „ des levens, bij het kind zoo noodzakelijk, uit te
 „ doven, en alzoo bloei en kracht te ondermijnen.”—
 Welk een onzin! waarlijk, nimmer heeft een genees-
 kundige zich zoo dwaas, zoo bespottelijk en zoo
 ongerijmd uitgedrukt, als zich onze schrijver hier
 veroorlooft. Immers, indien de kinderpokken eene
 ontwikkelings-ziekte waren, gelijkstaande met het tan-
 den krijgen der kinderen, en met de ongesteldheden
 die het doorbreken van de eerste *menstrua* bij jonge
 maagden, de weën bij barende vrouwen, en de man-
 baarheid bij de jongelingen vergezellen, zoo zoude
 ook hieruit noodwendig moeten volgen, dat de
 kinderpokken tot den *normalen* staat des menschelij-
 ken ligchaams behooren, en bij gevolg, tot behoud
 van de gezondheid even zoo noodzakelijk zijn, als
 de door den schrijver vermelde natuurverrigtingen,
 welke men, blijkens de dagelijksche ervaring, zonder
 groot nadeel aan de gezondheid te veroorzaken, niet
 stoo-

stooren kan, zoo dat bij hen, die nimmer de kinderziekte gehad hebben, eene gebrekkige gezondheid, en dien ten gevolge, een korter leven zou moeten hebben plaats gehad. De ervaring leert ons intusschen lijnrecht het tegendeel: volgens de Heilige Schrift schijnen de inwoners der voorwereld in den eigenlijken zin volstrekt geene ziekten, en dus ook geene kinderpokken gekend te hebben, en zij leefden intusschen eenige eeuwen; de schrijver erkent zelve, bladzijde 90, dat de kinderpokken eerst in de 12de of 13de eeuw in *Europa* zijn bekend geworden, en men kan zich uit het klassieke werk van wijlen mijn geachten vriend Doctor WOODVILLE overtuigen, dat de eerste verschijning van dezen geefel des menschdom plaats heeft gehad, gedurende de belegering van *Mecca*, door eene uit Christenen bestaande *Abysfinische* armée, welke legermagt het eerste bekende slagtoffer dezer pest geweest is, zijnde dezelfde hierdoor bijna geheel vernield, en dus genoodzaakt, het beleg met groot verlies op te breken, welke pest de *Arabieren* aan den onmiddellijken bijstand van God, en de *Abysfiners* aan de kunstenaars van den boozen toeschreven. Dit gebeurde in het jaar 569, terwijl deze vreeselijke ziekte vervolgens door de zegepralende *Arabische* armeën, vooral na hunne verovering van *Alexandrië* op de *Grieken* in het jaar 640, spoedig overal verspreid, en naderhand ten tijde van den Heiligen Oorlog door de kruisvaarders naar *Europa* overgebracht is. (1).

Bij

(1) l. l. *Introduction* p. 5, 15—19, waar tevens bewezen wordt,

Bij de oude *Grieken* en *Romeinen* vindt men geen het minste spoor dezer ziekte; zij misten derhalve, om des schrijvers eigen woorden te bezigen, de weldadige pogingen eener herstel aanbrengeende Natuur, en genoten intusschen over het algemeen veel beter gezondheid, en waren veel hechter en sterker dan het tegenwoordig geslacht. — Waren de inwoners van dit werelddeel gedurende de 12 eerste eeuwen, bij welke de kinderziekte geheel onbekend was, en die dus zulk eene weldadige *crisis*, zoodanig eene voortreffelijke gelegenheid ter ontwikkeling gemist hebben, niet voorbeelden van gezondheid en ligchaams sterkte? Bewijzen zulks niet ontegenzeggelijk onder anderen de menigvuldige, gedurende den heiligen oorlog door hen verduurde ongemakken, en verrigte heldendaden?

Wijders schijnt de Doctor vergeten te hebben, dat hij op bladzijde 23, 26 en 27, van zijn geschrift ons zelf verzekerd heeft, dat vele menschen de kinderpokken nooit krijgen, dat onder anderen de Hoogleeraren BOERHAVE en OOSTERDYK SCHACHT, alsmede de vader, moeder en zuster van dezen laatste, ze nooit gehad hebben; hoe strookt dit nu met zijne ontwikkelings theorie der kinderziekte? Waren dan alle die personen, welke aldus van de voortreffelijke *crisis* der kinderpokken zijn verstoken

wordt, dat men in de schriften der *Arabische* Geneesheeren deze ziekte niet verder kan naspooren, dan tot het gemelde beleg van de toenmalige hoofdstad van *Egypte*.

geweest, zwakker en krachtelooser van gestel, dan andere menschen? Was onder anderen OOSTERDYK SCHACHT niet een mensch van een zeer hecht en sterk gestel, die over de tachtig jaren oud geworden is, en alle zijne zielsvermogens tot zijn uiterste behield, zoo dat wij *annotationes* gezien hebben, door hem slechts drie dagen voor zijn dood eigenhandig geschreven? Leert niet de ervaring, dat bij menschen, die in derzelver jeugd geene kinderpokken krijgen, de ontwikkeling er volstrekt niets mede lijdt, doch dat zoodanige, in eenen vergevorderden leeftijd de kinderziekte krijgende, er doorgaans des te erger aan zijn, en de uitkomst veelal dodelijk is? Eenige jaren geleden heb ik in mijne praktijk eene vrouw aan *variolae sanguineae* verloren, in den ouderdom van 70 jaren, welke in hare jeugd dikwerf aan de kinderziekte laborerende kinderen, tot hare familie behoorende, had opgepast, zonder ooit te voren besmet te zijn geworden. — Zijn zoodanige volkeren, tot welke nog ten huidigen dage deze geefel van het menschdom nog niet is doorgedrongen, van eene meer gebrekkige gezondheid, en van een zwakker ligchaams-gestel, dan wij *Europeanen*, die sedert ruim zes eeuwen zoo vele millioenen slachtoffers als een gevolg dezer weldadige *crisis* hebben zien ten grave dalen?

Daar deze bijgebragte voorbeelden meer dan genoegzaam zijn, om het Publiek de zuivere redeneering te doen kennen van Doctor CAPADOSE, welke intusschen bladzijde 98, zeer nederig en bescheiden verzekert, *logica*, die eene juistheid in het denkver-

vermogen onderfelt, vruchteloos in de fchriften der *vaccinatores* gezocht te hebben, (1), zoo achten wij alle verdere wederlegging hier overbodig. Na dus den jeugdigen fchrijver den welmeenenden raad gegeven te hebben, om, wanneer hem in het vervolg weder de lust bekruipen mogt, om *paradoxe* ftellingen te willen verdedigen, zich zelven te wantrouwen, en alvorens zijn gefchrijf ter drukperfe over te geven, hetzelve aan een vertrouwd vriend van rijpere jaren en meerdere ervaring te laten lezen, ten einde hierdoor voor te komen, dat hij het groote Publiek zulk eene wartaal opdifche, en zich zelven met spot en oneer overlade, zullen wij deze onze wederlegging met de woorden van den grooten RICHTER eindigen, waaruit het den Lezer tevens blijken zal, dat dit ellendig denkbeeld des fchrijvers, om namelijk de kinderpokken als eene ontwikkelingsziekte te befchouwen, niet nieuw is, hem dus niet *origineel* toekomt, en dat hij hier gefreden heeft in geleende, en in geene eigene wapenrusting. „ *Die*
 „ *Blättern für eine entwickelungskrankheit des kind-*
 „ *lichen Alters, wie etwa das zahnungsgeschäft,*
 „ *zu halten, wodurch der Organismus aus einer nie-*
 „ *deren zu einer höheren metamorphose und stufe*
 „ *der Vollkommenheit geführt wird, sie daher als*
 „ *noth-*

(1) Daar nu volgens hem, bladzijde 67, de geheele Geneeskundige wereld de *Vaccine* finds vele jaren met een onbepaald vertrouwen aankleeft, moet hieruit noodwendig volgen, dat bij geen Geneeskundigen fchrijver, except Doctor CAPADOSE, zuivere *logica* te vinden is. Welk een toppunt van onbeschaamdheid en onbetamelijke eigenliefde!!!

„nothwendig, und gewisfermassen selbst heilsam zu betrachten, gehört zu den abentheuerlichen Hypothesen der neueren zeit.” (1).

Ten zesde: De dierlijke vergiften, vooral die uit eene ziekelijke afscheiding voortspruiten, zijn de ergste vergiften; er zijn door CHAUSSIER, (2) kwaadaardige puisten bij het grazende vee, en door Doctor HERBST (3) eene zekere zwarte pok beschreven, uitwendig eenigermate naar de koepok gelijkende, waarvan de gevolgen gevaarlijk, ja soms dodelijk zijn; na de *Vaccinatie* wordt er, wel is waar, zegt de Doctor, geen beangstigend verschijnsel waargenomen, doch het is eene niet ongewone eigenschap van de dierlijke vergiften, eene geheime werking uit te oefenen, zoo dat geen enkel ziekte-verschijnsel doet vermoeden, dat het gift steeds blijft voortwerken, om éénmaal de gezondheid en het leven aan te tasten en te ondermijnen; men denke slechts aan het *Venus*-gift, of aan het speeksel-gift eens dollen honds, dat somtijds verscheidene jaren, ja zelfs naar ROUGEMONT tot 40 jaren toe, in het ligchaam kan verholten blijven, zonder dat zich in dien tusschentijd eenig verschijnsel openbaart.” — Wij houden dit voor een der listigste en kwaadaardigste aanmerkingen des schrijvers tegen de *Vaccine*, blijkbaar geschikt, om hierdoor zooveel mo-

(1) *I. l. Bandes*, II. f. 277.

(2) *Methode de traiter les morsures des animaux enragés*, Lyon 1785.

(3) HUFELAND, *journal der praktischen Heilkunde*, VI. Stuck, Dec. 1822, IV. art. s. 95 und f.

mogelijk aan minverlichten en zwakken eene zekere vrees voor de *Vaccine* in te boezemen, als of er welligt kwaad voor leven en gezondheid in de toekomst onder schuilen konde. Wij zullen dan, om zelfs allen schijn van vrees te verbannen, ons de moeite getroosten, des schrijvers stelling aan de gezonde rede en ervaring naauwkeurig te toetsen, en hare nietigheid aantoonen. Dat de dierlijke vergiften, welke aan eene ziekelijke afscheiding derzelver aanwezig verschuldigd zijn, niet erger of kwaadaardiger zijn dan de zoodanige, welke in den gezonden staat voorkomen, hebben wij reeds boven met het voorbeeld van den beet eener vergiftige slang aangetoond; voorts had de schrijver zich zelven de moeite kunnen besparen, van met zooveel omhaal van woorden de kwaadaardige puisten, door DE CHAUSSIER bij het grazende vee, en de zwarte pok, door Doctor HERBST waargenomen, zoo breedspakig te beschrijven, uit hoofde dezelve in het begin eenigzins naar den koepok gelijken, daar hij toch zelf verplicht is te erkennen, dat noch de kwaadaardige puisten van het grazende rundvee, noch de zwarte pok, doorlopende dezelfde verschijnselen vertoonen, als de *Vaccine*, en er dus uit de in het begin der ziekte tuschen dezelve plaats hebbende schijnbare overeenkomst ook niets ten nadeele der *Vaccine* kan worden afgeleid; voor 20 of 25 jaren, toen men de werking der *Vaccine* op het menschelijk ligchaam nog niet, immers nog niet algemeen kende, had dit een ten minste *plausibel* argument voor den schrijver kunnen opleveren, doch thans, nadat eene millioenen malen herhaalde ervaring

gedurende meer dan het vierde eener eeuw het tegen-
 deel bewezen heeft, is het een overtollig en nutteloos
 werk, en alleen strekkende ten betoog, dat het hoogst
 waarschijnlijk zeer gevaarlijk zoude zijn, met stof, of
 van de kwaadaardige puisten, of van de zwarte pok
 inteënten, iets, hetgeen wel aan geen *Vaccinator*
 ooit in de gedachten zal komen om te beproeven. —
 Insgelijks is des schrijvers vrees voor de gevolgen
 der *Vaccine* in de toekomst ijdel en herfenschimmig,
 en de door CAPADOSE ter staving zijner stelling bijge-
 bragte voorbeelden zijn nul en van geene waarde. Im-
 mers openbaart zich de *primitive* werking van het
Venus-gift doorgaans binnen weinige dagen; en zes
 weken is het langste tijdstip, hetwelk wij, offchoon
 zeer zelden, echter soms hebben waargenomen, en
 GIRTANNER heeft zeer juist aangetoond, dat de door
 den goeden ROZEN VAN ROZENSTEIN en anderen be-
 schrevene gevallen, waar de besmetting zich eerst 20, ja
 zelfs 30 jaren na de aansteking openbaarde, genees-
 kundige sprookjes zijn, welke bij den denkenden arts
 geen het minste geloof verdienen (1); en de groote
 RICHTER merkt te dezen opzigte zeer juist aan: „*Wirk-*
 „*lich verträgt es sich nicht mit vernünftigen patho-*
 „*logischen Grundsätzen, dass im Organismus einso*
 „*heterogener stoff wie das venerische Gift, eine lange*
 „*reihe von jahren schlummeren könne, ohne durch*
 „*irgend eine erscheinung seine Gegenwart zu offen-*
 „*baren.*” (2). Voorts beroept zich Doctor CAPA-
 DO-

(1) *Abhandlung über die Venerische krankheit. 1 theil f. 299 und seqq. Göttingen, 1788.*

(2) *l. l. V. B. f. 247 und 248.*

DOSE OP ROUGEMONT, dien klasfieke fchrijver over de vreeselijke ziekte, door den beet eens dollen honds veroorzaakt, als die zoude hebben verzekerd, dat dit gift, tot zelfs 40 jaren toe, in het ligchaam zoude kunnen verholten blijven, zonder dat zich in dien tufchentijd eenig verfchijnfel daarvan openbaarde: wij vinden intufchen in het achtfte deel van het Provinciaal *Utrechtsch* Genootfchap, 's mans bekroonde verhandeling bevattende, op bladzijde 135 woordelijk het volgende: „ Wanneer iemand, door eene fcherpe „ ziekte aangetast, waarin de watervrees een bijko- „ mend toeval is, drie of zes maanden, ja vele jaren „ te voren gebeten is, zonder in dien tufchentijd „ het minfte toeval te hebben gehad, dan laten de „ mingeoefende kunstgeleerden niet na, de kwaal ge- „ heel aan die ongelukkige beet toe te fchrijven; „ eene fchuilplaats, waarachter zij voor het herftel „ des lijders niet kunnen inflaan, en zijn zij zoo „ gelukkig, dat de lijder herftelt, dan befluit men „ er uit, een ware watervrees genezen te hebben. „ Wat mij betreft, ik ben verzekerd, dat zoo me- „ nigmaal de lijders geen één voorlopend teeken ter „ plaatfe van den beet hebben gehad, voor dat de „ watervrees zich openbaart, deze alsdan toevallig „ is, of van een gebrek der verbeeldingskracht af- „ hangt, en dat men de oorzaak der kwaal verkeer- „ delijk toefchrijft aan den beet, die jaren te voren „ heeft plaats gehad. Volgens mijn begrip zal men „ nimmer aan iemand, die de waarnemingen van „ DAVID HARTLEY, CARL PETERS, NOURSE, „ BOUTEILLE, BONET en meer andere fchrijvers aan-

„dachtig gelezen heeft, kunnen wijs maken, dat „deze gevallen van watervrees door den beet, die „zoo veel tijds te voren geschied is, veroorzaakt „zijn.” — Het is dus baarblijkelyk, dat de voortreffelijke schrijver hier juist het tegengestelde leert, van hetgeen Doctor CAPADOSE beweert, zoo dat deze plaats al weder een nieuw en sprekend bewijs oplevert van het weinige geloof, dat men aan 's mans aanhalingen hechten kan, en hoe verre het er van af is, dat de schrijver in deze zijne onderzoekingen door den geest der waarheid is geleid geworden. Om thans met stilzwijgen voorbij te gaan, dat elk vergift zijne bijzondere eigenschappen heeft, en men dus in alle gevallen nog geenszins uit de *analogie* van de werking van het ééne tot die van het andere eenig stellig besluit zoude kunnen opmaken, zoo moeten wij daarenboven opmerken, dat het speeksel-gift bij den dollen honds beet in de wonde werkeloos blijft, tot tijd en wijle het zijne werking op het menschelijk ligchaam begint uit te oefenen, waarna deszelfs rampzalige gevolgen zich onmiddellijk openbaren; bij de *Vaccine* daarentegen wordt, na het aflopen der *Vaccinatie*, nadat dus het geheele gestel door de koepokstof is aangedaan geworden, naar het getuigenis van Doctor CAPADOSE zelve, op bladzijde 117, geen beangstigend verschijnsel waargenomen, en geen wonder, want in den strikten zin van het woord is de *Vaccine*, wel is waar, het product eener ziekelijke afscheiding op de uiers der koeijen, doch eigenlijk geen vergift, offchoon dit echter naar ons inzien niets ten voor- of nadeele der *Vaccine* beflist, daar
de

de ondervinding leert, dat de grootste vergiften, met gepaste voorzigtigheid in eene geringe hoeveelheid, zelfs inwendig aangewend, niet zelden de voortreffelijkste geneesmiddelen opleveren.

Ten opzichte van de waarlijk hersenschimmige vrees des schrijvers voor de kwade gevolgen der *Vaccine* in de toekomst, merken wij voorts aan, dat wij de Geneeskundige verhalen van dierlijke vergiften, welke eene reeks van jaren in het menschelijk ligchaam zouden zijn verholten gebleven, zonder dat zich in dien tusschentijd enig verschijnsel zoude hebben geopenbaard, voor zoo vele sprookjes houden, waarvan er bij nader onderzoek welligt geen enkel den toets der waarheid zoude kunnen doorstaan; doch genomen, wij lieten derzelver echtheid gelden, dan nog zouden dezelve altoos moeten beschouwd worden als zoo vele uitzonderingen op den algemeenen regel, want gewoonlijk werken de vergiften vrij spoedig, en bij gevolg zouden er onder de millioenen der sedert vijf en twintig jaren gevaccineerde personen, zekerlijk reeds vele duizende voorbeelden van vergiftiging door de koepokstof voorhanden moeten zijn, indien de koepok in der daad zulke nadeelige uitwerkselen op het menschelijk ligchaam uitoefende; doch de schrijver is buiten staat, ons zelfs een enkele daadzaak ter staving zijner meening daaromtrent te leveren, en vindt zich zelve genoopt te erkennen, op bladzijde 117, dat zijne geheele stelling, dat namelijk de *Vaccine* de werkzaamheid van het zenuwgestel, in het algemeen, en de ontwikkeling der teeldeelen, en van alle die organen, welke meer tot het uitwendig le-

ven behoren, en den werkkring des mans vormen, zoude vervroegen en vermeerderen, terwijl zij daarentegen de ontwikkeling der voedings-organen belemmeren en verstoren zoude, eene loutere bespiegeling is, en welke, wij durven er dit uit eigene ervaring gerustelijk bijvoegen, door de dagelijksche ondervinding volkomen wederlegd wordt. Sedert ruim 23 jaren hebben wij eenige honderde kinderen gevaccineerd, en onder meer dan zestien honderd gevaccineerden is ons geen één enkel voorbeeld voorgekomen, waarbij wij ten gevolge der *Vaccine*, de werkzaamheid van het zenuw-gestel in het algemeen, en de ontwikkeling der teeldeelen in het bijzonder, vermeerderd en vervroegd, en die der voedings-organen daarentegen belemmerd en verstoord bevonden hebben; immers, dat de *Vaccine* niet werkt door de *energie* des levens, bij het kind zoo noodzakelijk, uit te doven en aldus bloei en kracht te ondermijnen, kunnen wij Doctor CAPADOSE proefondervindelijk bewijzen met een aantal van door ons gevaccineerden, die thans reeds de manbare jaren bereikt hebbende, zich in den vollen bloei en kracht huns levens bevinden, en in alle opzichten de ondubbelzinnigste bewijzen opleveren, van naar ligchaam en ziel volkomen ontwikkeld te zijn. Wij willen gaarne uit liefde tot onze naasten gelooven, dat onze jonge kunstgenoot ter goeder trouw dwaalt, en deze bestrijding niet met een kwaad opzet en tegen beter weten geschreven heeft, doch kunnen echter niet afzijn, onze verwondering openlijk te betuigen, dat het krachtvolle leven van zoo

ve-

vele duizende gevaccineerde jonge mannen en vrouwen niet in staat geweest is, den in dezen geheel verblinden Doctor van zijne dwaling te overtuigen.

Ten zevende: Wat eindelijk het laatste, door CAPADOSE geopperd bewijs betreft, van de hechtheid der oude lieden, en van de minderheid in kracht en duur van het tegenwoordig geslacht, vooral ten aanzien van de mindere stevigheid van het beenig maaksel, hieromtrent moeten wij den schrijver onder het oog brengen, dat men van deze oude lieden, die juist uit hoofde van hunne hechtheid en sterkte zoo oud geworden zijn, en dus als de *élites* van hunnen tijd, moeten beschouwd worden, geen algemeen gevolg kan afleiden nopens de in het algemeen plaats hebbende minderheid in kracht en duur van het tegenwoordig geslacht, ten aanzien van de mindere stevigheid van het beenig maaksel, welke wij overigens in het algemeen niet ontkennen, doch die wij geenszins aan de *Vaccine*, maar aan de sedert het jaar 1795 in dit Rijk zoo algemeen verspreide *lues venerea*, alsmede aan de ongelukkig steeds toenemende weelde en derzelver rampzalige gevolgen, toeschrijven; daar in die echt-Vaderlandsche geslachten, bij welke, niet tegenstaande de algemeene besmetting, zedigheid, matigheid en deugd den boventoon zijn blijven houden, als ook in de kleine steden en ten platten lande, waar de Vaderlandsche zeden over het algemeen nog minder bedorven zijn, hun gevaccineerd kroost ook een sterker ligchaams-gestel heeft, en in het bijzonder een meer stevig beenig maaksel bezit, ja door de krachtvolle ontwikkeling zijner ligchaams-

chaams- en geest- vermogens alle gegronde hoop geeft, dat deze gevaccineerden, of ten minste sommige onder hen, ook éénmaal onder de *élites* van onzen leeftijd zullen worden gerangschikt. — De *Vaccine* namelijk, en dit schijnt de Doctor niet te willen, immers niet te begrijpen, is een onschuldig en onschadelijk middel, hetwelk, de *Vaccinatie* behoorlijk en regelmatig gewerkt hebbende, de vatbaarheid van des menschen ligchaam voor de kinderziekte weg neemt; doch hierbij bepaalt zich deszelfs werking, want overigens is de *Vaccine* voor de gezondheid noch voor- noch nadeelig; derzelver uitwerkselen bepalen zich blootelijk tot de voorbehoeding der kinderziekte, en dienen geenszins, zoo als sommige ten onregte beweerd hebben, ter genezing van andere ziekten. Men heeft hier en daar kort na de *Vaccine* onderscheidene ziekten zien wijken; men heeft daarentegen na de koepok-inënting andere ziekten, vooral van eenen *scrophuleusen* aard, zich zien ontwikkelen; doch wanneer men zich niet door den uiterlijken schijn laat verblinden, maar de zaak nader met de vereischte naauwkeurigheid onderzoekt, het toevallige van het wezenlijke weet te schiften, het *post hoc ergo propter hoc* niet laat gelden, en nimmer uit voorafgaande oorzaken tot de uitwerkselen besluit, ten zij er een noodzakelijk verband tusschen beide besta, zoo zal men spoedig ontwaren, dat beide het verdrijven en ontstaan der verschillende ziekten in geen het minste oorzakelijk verband met de *Vaccine* staan, en dat de *Vaccine* in de onderhavige gevallen ten opzigte der andere ziekten noch voor-
noch

noch nadeelig gewerkt heeft. Overigens durven wij Doctor CAPADOSE ter zijner geruststelling verzekeren, van in ruim 23 jaren nog nimmer na den geregelden afloop der koepok-inënting eenige belangrijke ongesteldheid te hebben waargenomen, dan bij enkele voorwerpen eene bijna over het geheele ligchaam plaats grijpende algemeene uitbotting van lastige puisten, en offchoon wij van dezen huid-uitslag nooit voor de algemeene gezondheid nadeelige gevolgen ontwaard hebben, zoo zijn echter deze puisten soms vrij hardnekkig, en kunnen van langen duur zijn; waarom wij sedert jaren de vaste gewoonte hebben aangenomen, om aan alle de door ons gevaccineerden, na den geregelden afloop der koepok-inënting, gedurende eenige dagen poedertjes toe te dienen uit *muriat. Hydrog Oxydulat, sulph. Oxyd. strib. Hydrog. Oxyd. Zinci en saccharum lactis* bestaande; en sedert wij hier van gebruik maken, zijn geene van de door ons gevaccineerden door dezen huiduitslag aangetast geworden.

Daar wij dus vermeenen alle de door den schrijver bijgebragte bewijzen volkomen ontzenuwd, en derzelve nietigheid en ongerijmdheid middagklaar aangetoond te hebben, zoo zullen wij deze onze Geneeskundige wederlegging, (want hier eindigt de Doctor zijn Geneeskundig onderzoek,) met de volgende woorden van den onsterfelijken RICHTER, welke wij ten volle beamen, besluiten: „ *Die vortheile*
 „ *der kuhpockenimpfung vor der Impfung der ge-*
 „ *wöhnlichen kinderblättern sind einleuchtend, daher-*
 „ *ist ihre weitläufige Auseinandersetzung nicht*
 „ *nöthig.*

„nöthig. Die ächten kuhpocken sind wenigstens
 „ein eben so sicheres Vorbeugungs-mittel, wie die
 „wahre Blätterneinimpfung, sind selbst bei den
 „schwächlichsten und jüngsten kindern ohne alle
 „gefahr, und bedeutende krankheits-erscheinungen,
 „können daher zu jeder zeit eingepft werden, und
 „bedürfen kaum eines ärztlichen Verfahrens, höch-
 „stens einiger Vorsicht in der Diät, haben niemals
 „die üblen Folgen der menschen blättern veranstaltet,
 „namentlich niemals durch Narben, sind nicht leicht
 „ansteckend, verbreiten daher keine Epidemien,
 „erregen in der regel nur einen örtlichen Ausschlag,
 „und erfolgt ja ein allgemeiner, so ist dieser niemals
 „so häufig beschwerlich und schmerzhaft, wie bei
 „den wahren Blättern; endlich kann man dadurch die
 „menschen-blättern vielleicht gänzlich ausrotten.“ (1).

(1) l. l. II. B. s. 358 und 359.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de wijze, waarop zich de ontdekking en verdere verspreiding der Vaccine heeft voorgedaan.

Indien dit werk uit de menschen is, zoo zal het gebroken worden, maar indien het uit God is, zoo kunt gij dat niet breken. HAND. VI: 37 en 38.

Wij vermeenden in de 35 bladzijden, welke dit tweede Hoofdstuk bevat, eene *historia litteraria et critica* der *Vaccine*, of eene geschiedkundige ontwikkeling van de ontdekking der koepok en harer lotgevallen, bij hare invoering in de verschillende Landen van *Europa* en verdere Werelddeelen tot op heden, te zullen aantreffen, doch vonden ons in deze onze billijke verwachting deerlijk teleurgesteld; neen, de schrijver verkiest liever, zijne bestrijding der *Vaccine* in verband te brengen met de bezwaren tegen den geest der eeuw van zijn vriend den Heer DA COSTA, en geen wonder, want beide deze werkjes zijn uitvloeisels van, en ontspruiten uit de gemeenschappelijke *Bilderdijsche* bron; CAPADOSE legt het *Bilderdijsche* denkbeeld, dat de eeuw, die wij beleven, een za-

men-

menweeffel is van boosheid en ongodsdienstigheid, ten grondslag van zijn betoog, en beweert hieruit reeds *a priori*, dat derhalve ook de *Vaccine*, als zijnde eene vrucht dezer eeuw, strijdig moet zijn met de zedelijkheid en Godsdienstigheid. De hoofdkarakters der *Vaccine* zijn naar den schrijver, vooreerst, snelle voortgang, of liever doordrijving; belofte van grooter resultaten, niet alleen, dan zij bij ondervinding opgeleverd heeft, maar dan zij immer in staat is op te leveren; en eindelijk, onwettige middelen ter algemeenmaking der *Vaccine*, en hieruit nu trekt de schrijver volgens zijne zuivere *logica* het besluit, dat de *Vaccine* geenszins een geschenk van den Almachtigen, maar eene vrucht van den Boozen is.

Daar intusfchen dit Hoofdstuk niet zoo zeer Geneeskundige stellingen bevat, maar voornamelijk opgevuld is met berispingen, beleedigende uitvallen, ja schenden en lasteren der Geneeskundigen van dezen tijd, en van de onvergeeflijke onvoorzigtigheid, waaraan zij zich bij de verspreiding der *Vaccine* hebben schuldig gemaakt, als ook met kwaadspreeken, ja vervloeken van den vinder der *Vaccine*, den onvergetelijken JENNER, en met eene grove beleediging aan zijne stads- en kunstgenooten, bij het vermelden van de te *Amsterdam* in het verleden jaar plaats gehad hebbende vereering der gedachtenis van den grooten JENNER eindigt, zoo kan ook onze wederlegging kort en bondig zijn; wij zullen ons dus hier bepalen tot het duidelijk betoog der ongegrondheid, ja der ongerijmdheid van de door den schrijver ter stavering zijner meening bijgebragte daadzaken.

Voor-

Voorreerst: Dat de voortgang der *Vaccine* zoo ver-
bazend snel geweest is, en dezelve zich spoedig
over alle werelddeelen verspreid heeft, zoude den
schrijver zekerlijk niet bevreemd hebben, indien hij
had gelieven op te merken, dat de *Vaccine* niet ge-
lijk te stellen is met die voorbrengfels van het men-
schelijk vernuft, die te voren uitgedacht, en hierna
beproefd, een streng onpartijdig onderzoek verdie-
nen, te weten, of zij werkelijk het vermogen heeft
om die stemming aan het gestel mede te deelen,
welke hetzelfde in vervolg voor de kinderziekte on-
vatbaar maakt, maar dat zij zich zelve als eene waar-
heid, op de ondervinding rustende, van den eersten
aanvang heeft doen kennen; dat JENNER mogelijk
duizend- en meermalen van de landlieden te *Gloches-*
tershire gehoord had, „ die koembladders gehad heeft,
„ krijgt geen pokken,” eer hij op de gedachte gekomen
is, dit te onderzoeken, en dat hij meer dan twintig
jaren bezig geweest is, om proeven met de *Vaccine*
te nemen, alvorens hij zijne uitvinding aan de we-
reld heeft bekend gemaakt. Daar dus hier de on-
dervinding is voorafgegaan, en de rede achteraan
gekomen, zoo moest dan ook natuurlijk de *Vaccine*
over de geheele wereld spoedig verbazende voort-
gangen maken; te meer, daar hare voortreffelijke
uitwerkselen, de uitroeiing namelijk van de vatbaar-
heid voor de kinderziekte, door geene noemens-
waardige blijken van iets tegengestelds worden opge-
wogen, want zij veroorzaakt slechts eene ligte,
voorbijgaande ongesteldheid, terwijl zij diegenen,
welke de *Vaccine* in hare kenmerkende en eigendom-

melijke echtheid hebben doorgestaan, voor altoos waarborgt tegen eene pest onder het menschelijk geslacht, *variola* of kinderpokjes geheten, welke, sedert zij in de twaalfde eeuw door de kruisvaarders naar *Europa* is overgebracht, zoo velen onzer natuurgenootten vergiftigd heeft; en hoe vele slagtoffers nog in de verlopende eeuw door dezen geefel van het menschelijk geslacht weggerukt zijn, daarvan strekke onder anderen het navolgende verschrikkelijk tafereel ten bewijze. — Het koude *Island* werd in het jaar 1717 door eene slachting van 20,000 menschen, veroorzaakt door de kinderziekte, bijna geheel ontvolkt. Het *Chinesche Tartarije* werd in het jaar 1723 zoodanig door de kinderziekte geteisterd, dat de Keizer zijne lijfartsen naar *Tartarije* zond, om de inënting in werking te brengen, en dat de woeste *Tugusen* zoo beducht geworden zijn voor de ijsfelijke uitwerkselen dezer ziekte, dat zoodra men er bij iemand hunner natie de teekenen van bespeurt, men hem in eene aparte hut brengt, eenige levensmiddelen geeft, en wijders aan zijn lot overlaat. De kleederen van een gestorven poklijder roeiden op de *Hebridische Eilanden* de bevolking zoodanig uit, dat er niet meer dan 26 kinderen overbleven. Bekend is de daadzaak, dat in de vorige eeuw door een weinig besmet linnen bijna de geheele Kolonie aan de Kaap de Goede Hoop verwoest is. Voor ettelijke jaren veroorzaakten de kinderpokken onder de *Eskimojos* op de kust van *Labrador* zulk eene slachting, dat dezelve alle de niet besmette *Indianen* gedurende den tijd van drie jaren uit hun Land verdreef, en zij

zij bij hunne terugkomst in hun zoo schaars bewoond oord 500 geraamten als slachtoffers dezer ziekte vonden. Vóór de *Vaccinatie* verloor *Zweden* hierdoor, door elkanderen genomen, jaarlijks bijna $\frac{1}{16}$ zijner bewoners; *Frankrijk* van 30,000 tot 64,000 menschen, (1) en volgens een overslag over meer dan 100 jaren genomen, sterven er in de *Britsche* Rijken jaarlijks omtrent 50,000 kinderen aan de kinderpokken (2). Om kort te gaan, vóór de *Vaccinatie* berekende men, dat *Europa* jaarlijks 400,000, en alle werelddeelen te zamen 800,000 menschen aan de kinderpest verloren, hetgeen dus in eene eeuw het verbazend getal van 80,000,000 menschen oplevert.

Ook in ons Vaderland, offchoon er sedert de invoering der *Vaccine* thans, wel is waar, geene sterflijsten meer worden aangetroffen, waarop, gelijk weleer, duizende slachtoffers van de kinderziekte zijn aangeteekend, kan echter nog heden deze ziekte zoo hevig woeden, dat er onder de beste behandeling nog een aanzienlijk getal van poklijders aan dezelve sterft; zoo zijn er onder anderen te *Amsterdam* in het verschrikkelijk moordjaar der kinderpokken in 1800, een jaar vóór de invoering der koepok-inënting aldaar, alleenlijk bij de Christenen *achtien honderd*

en

(1) Zie de redenering van wijlen mijn geachten vriend, den beroemden Rotterdamschen Geneesheer DAVIDS, in de *Verhandelingen van het Rotterdamsch Genootschap ter bevordering van de koepok-inënting*, bl. 34 en 35.

(2) See COAKLEY-LETSON, *expositions on the inoculation of the small-pox and of the cow-pox* sec. edition, London, 1806, in the preface.

en twee personen door de kinderpest weggeraapt, (1) in 1822 over de 700, en 1823 ruim 900 slachtoffers aldaar ten grave gedaald (2). Te *Rotterdam* zijn er in 1807, 500 aan de kinderpokken overleden; en van den eersten Julij 1817 tot op den dertigsten Junij 1818, en dus in een rond jaar 485 (3). Te 's *Gravenhage* zijn in de jaren 1820 en 1821 binnen het tijdstip van een groot jaar naar de sterflijsten 335 onder het geweld dezer ziekte bezweken. Daar intusfchen alle deze ongevaccineerden waren, en er van de gevaccineerden geen een enkel voorwerp gestorven is, en men dus geen meer sprekend bewijs van het voorbehoedend vermogen der *Vaccine* tegen de kinderziekte verlangen kan, is het derhalve wel te verwonderen, dat alle kundige, voorzigtige en godsdienstige Artsen van dit onwaardeerbaar geschenk der Goddelijke Voorzienigheid in het algemeen gretig en dankbaar gebruik maakten, en offchoon zij voor zich niets dan nadeel van het uitroeijen der kinderziekte konden verwachten, echter — gezegend zij hun menschlievende ijver te dezen opzigte! — hunne bijzondere belangen volgaarne aan het algemeen welzijn opofferden? *In het algemeen*, zeggen wij, want de *Vaccine* had in het begin met vele tegenstanders te worstelen. MOSELY en ROWLY bestreden dezelve in *Engeland*, VAUMES, CHAPON, MOULET, GOËTZ, LE MAIRE en TERNANTE in *Frankrijk*, terwijl deze kunstbewerking

(1) VAN DER BREGGE, *l. l.* bladz. 15.

(2) *l. l.* bladz. 35.

(3) GYSBERTI HODENPYL, *l. l.* bladz. 3 en 4.

king in ons Land door LE FRANCK VAN BERKHEY, DOORNIK EN MORAAZ, en in het naburig *Duitschland* onder anderen door wijlen den beroemden MARKUS HERZ aangevallen werd. Doch zoodanig zijn de in het oogloopende voordeelen der *Vaccine*, dat de ervaring, de beste leermeesteresfe in het ondermaansche, spoedig alle hunne tegenwerpingen volkomen oploste, en zelfs sommige harer voormalige tegenstanders in *Vaccinatores* hervormde; zoo verklaarde onder anderen de benoemde HERTZ kort voor zijnen dood, dat hij geen tegenstander der *Vaccine* was, en indien hij kinderen had, hij dezelve waarschijnlijk zoude laten vaccineren. (1). Geen wonder derhalve, dat de *Vaccine* als een welkome gast zeer gunstig ontvangen werd, niet slechts bij alle beschaafde *Europesche* volkeren, maar ook bij onbeschaafde natiën in de andere Werelddeelen, en dat alleen in het Eiland *Ceilon* in den jare 1803 meer dan 21,000 personen gevaccineerd wierden (2); dat de koepokken zelfs godsdienstige vooroordeelen overwonnen, en de *Indische Brachmannen* en *Hindoos*, in spijt der bij hen heilig gehouden wordende koe, hunne kinderen lieten vaccineren, en dat ook de anders voor nieuwe ontdekkingen zoo onverschillige *Muzelman* niet aarzelde, om zijn kroost aan deze kunstbewerking te onderwerpen, en de *Dei* van *Algiers* zelf allerdringendst verzocht, deze kunstbewerking in zijne Staten in te

(1) HORN, *Archif VIII. B. 1. St. Berlin*, 1809, §. 194.

(2) J. JENNER, *a continuation of facts to the Variolæ Vaccinae or cow-pox*, Londen 1804, pag. 2.

te voeren. (1). Ja dat, volgens Doctor CAPADOSE zelve, wiens getuigenis in dit opzigt zekerlijk niet verdacht zijn kan, in *Amerika* de *Indianen* honderde mijlen verre uit de diepte der bosschen zich naar de steden kwamen wenden, om van haar koepokstof af te smecken, ten einde hunne landstreken voor de woede der kinderziekte te beveiligen. (2). Geen wonder eindelijk, dat de Hoogleeraar VAN DER BREGGE, uit overweging van alle deze daadzaken, waarop het gebouw der *Vaccine* als op een steenrots gegrond is, deze bestrijding van Doctor CAPADOSE op zijn zachtst genomen *nutteloos*, *overtollig* en *hersenschimmig* noemt. (3), daar er in deze geheele bestrijding geen enkel nieuw *argument* wordt aangetroffen, en het altemaal dezelfde denkbeelden en dezelfde bewijzen zijn, die door de bovenvermelde tegenstanders reeds in het jaar 1801 en 1802 in *Frankrijk*, *Engeland*, *Duitschland* en *Holland* aan het Publiek zijn opgedischt, en, sedert lang door de ervaring als logenachtig gewraakt, aan de verdiende vergetelheid waren overgegeven, doch thans door Doctor CAPADOSE uit hunne schriften ontleend, en in een *mijstiek* kleed gestoken, wederom zijn opgewarmd. Waarlijk, wie toch, dan de verblinde

Doc-
 derwen en de Del van Algiers zelf elken ingang
 in deze kunstbewerking in zijn Staat in

(1) DAVIDS, l. l. bladz. 42.

(2) l. l. bladz. 141.

(3) Zie deszelfs *Voorloopigen brief aan den schrijver van de Bestrijding der Vaccine*, bl. 20.

Doctor, zoude de verbazende voortplanting der *Vaccine*, welke in zes jaren na derzelver bekendmaking zich reeds in de heetste en koudste, zoo wel als in de gematigde luchtstreken onzer aardbols, verspreid had, en den algemeenen ijver van ieder landaard, om dit middel meer en meer voor te planten, aan een zeker stelsel der Geneeskundigen, om de *Vaccinatie* overal *per fas et nefas* met geweld door te drijven, willen hebben toegeschreven? Een stelsel, hetwelk wel nooit dan in de herfenen van Doctor CAPADOSE zijn aanwezen gehad heeft. Wat toch kon bij mogelijkheid den *Dei* van *Algiers*, de *Brachmannen*, de *Hindoos*, de *Cingalezen op Ceilon*, en de woeste *Indianen* nopen, om de verspreiding der *Vaccine* te bevorderen, door hun landaard te vaccineren? Immers niets anders, dan de wensch om hierdoor zich en de hunnen te beveiligen tegen de ijsfelijke woede der kinderpest? En omdat het gevaar zoo groot, zoo algemeen, en zoo dringend was, daarom was ook de eensgezindheid en samenwerking opdat punt zoo groot. — Wie, die eerbied koestert voor de gewijde schriften, welk Christen, die bewust is, dat de Goddelijke Voorzienigheid over alles gaat, en dat zelfs de haren onzes hoofds alle geteld zijn, erkent niet in de ontdekking en verbazend snelle verspreiding der *Vaccine*, met diepen ootmoed den vinger Gods, en voert niet in eenen Godsdienstigen ijver den schrijver te gemoet; indien dit werk uit de menschen is, zoo zal het verbroken worden, doch indien het uit God is, zoo kunt gij dat niet breken, opdat gij misschien niet moogt be-

vonden worden tegen God te strijden! Ja zelfs, al ware de uitvinder der *Vaccine*, volgens de beschuldiging van Doctor CAPADOSE, in der daad een grove *empirist* geweest, en die slechts in dezen uit beginfelen van hooghartigheid en onbetamelijke eigenliefde gehandeld had, (eene beschuldiging intusschen, waarvan wij straks de ongegrondheid en valsheid ten klaarste zullen aantoonen) zoo zoude des niettegenstaande zijne ontdekking echter eene allergewigste weldaad voor de maatschappij gebleven zijn, en dan nog zouden wij hem het antwoord, hetwelk weleer *Egyptens Groot-Visir* aan zijne broederen gaf, te moeten voeren: *Gijlieden wel hebt het ten kwade gedacht, doch God heeft het ten goede gedacht, om een groot volk in het leven te behouden* (GEN. L: 20). Ja, de *Vaccine* is uit God, en de onsterfelijke JENNER is slechts een werktuig in Gods hand geweest; zij is eene der grootste weldaden, welke de Almagtige het kwijnend menschedom ooit geschonken heeft. De Vader der barmhartigheid, die uit de diepste duisternissen het glansrijkst licht kan doen, en dikwerf doet geboren worden, had ter tuchting van het menschedom NAPOLEON als een geesfel in zijne hand bestemd, door wiens bloedige oorlogen, boven en behalve alle andere onheilen, de bloem der jongelingschap van bijna geheel *Europa* bestendig werd weg-gemaaid, en het was naar 's menschen uitzigt te vreezen, dat het menschelijk geslacht, immers in *Europa*, ten gevolge dier bloedige en bestendig voortdurende oorlogen, zoo al niet geheel uitgeroeid, ten minste aanmerkelijk zoude zijn verminderd geworden.

worden; doch waar 's menschen hulp ijdelheid is, daar is hulp bij God, de Algoede sprak, zijn geest verlichtte het verstand van JENNER, en de *Vaccine* was daar ter beteugeling eener pest, onder welker schrikkelijke woede het menschelijk geslacht in ons werelddeel reeds gedurende zes eeuwen gezocht had, en welke aan hetzelfde meer slachtoffers had gekost, dan de bloedigste oorlogen. Zoo deed de Goddelijke Vaderhand, welke men in alle bezoeken der menschen nimmer uit het oog behoort te verliezen, en welke doorgaans slaat en verbindt tevens, hier te gelijk met de kwaal een middel ter genezing geboren worden. En wat hier insgelijks onze opmerking dubbel verdient, is, dat eigenlijk genomen de koepokken en derzelver behoedend vermogen voor de kinderpokken reeds langen tijd voor JENNER in *Holftein*, *Sleeswijk* en *Futland* bekend waren (1), doch dat men deze waarnemingen veronachtzaamde, omdat het door de Goddelijke Voorzienigheid bestemd tijdstip tot het algemeen in werking brengen der *Vaccine* nog niet vervuld was, en dat niet *Frankrijk*, noch eenig ander Land, middellijk of onmiddellijk aan den invloed van den geweldenaar onderworpen, maar *Grootbritannienje*, het Land, door de Goddelijke Voorzienigheid bestemd, om als een werktuig ter vrijmaking van *Europa* te worden gebezigd, de wieg en bakermat was der *Vaccine*. Aldus gebruikt de Goddelijke wijsheid vaak kleine, schijnbaar

(1) C. W. CONSBRUCH, *klinisches taschenbuch*, erster theil f. 464—472.

nietige of weinig beteekenende middelen, ter daarestelling van de grootste doeleinden. In der daad, welk Christen voelt zich bij de beschouwing hiervan, in verbazing weggezonden, niet genoopt om uit te roepen: *God is groot, en wij begrijpen hem niet!* (JOB. XXXVI: 26) en de woorden van den heiligen PAULUS de zijne te maken: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis des Gods, hoe ondoorgrondelijk zijn uwe oordeelen, hoe onnaspeurlijk uwe wegen!* (ROM. XI: 33).

Ten tweede: Met opzigt tot het tweede punt, dat namelijk de *Vaccine* grooter resultaten beloofd heeft, dan zij bij ondervinding niet alleen heeft opgeleverd, maar immer in staat is op te leveren, zoo moeten wij onze verwondering betuigen, dat zulk een argument ooit uit de pen van iemand, die eenigzins gezonde herfenen heeft, gevloeid is: immers hebben wij boven bewezen, dat de gevaccineerden bij elke *epidemie* der kinderpokken proefondervindelijk het voorbehoedend vermogen der koepokken gestaafd, en dus derzelver waarde verhoogd hebben; dat nu des niet te min de kinderpokken nog niet opgehouden hebben, niet alleen *sporadisch*, maar zelfs *epidemisch* te woeden, bewijst zekerlijk niets tegen de *Vaccine*, daar men toch niet zal willen vergen, dat de *Vaccine* als door een tooverslag ook de ongevaccineerden voor de woede der kinderpokken beveilige, maar getuigt alleen van de laauwe onverschilligheid, en ingewortelde vooroordeelen van een dom gemeen tegen deze onschuldige en in de

ge-

gevolgen zoo heilzame kunstbewerking, en bevestigt onwederfprekelijk, met hoeveel regt en billijkheid de *Vaccinatores* de medewerking van de Gouvernemen-
ten verlangd hebben, om eene algemeene inën-
ting met koepokstof door de Wet te bevelen, ten
einde éénmaal de volkomen uitroeijing der kinder-
pokken door de *Vaccine* plaats grijpe, en aldus de
hooge bedoeling, waarmede de Goddelijke Almagt ons
dat onwaardeerbaar kleinood geschonken heeft, worde
verwezenlijkt. De fchrijver geeft ons dus tegen zijn
oogmerk zeer krachtige wapenen in handen, ter be-
ftrijding van zijn *paradox* ftelfel, hetgeen zeker
nimmer eenige kracht kan hebben, dan wanneer,
nadat de algemeene *Vaccinatie* in werking gebragt
zal zijn, en gedurende eenige jaren ftiptelijk volge-
houden, de kinderpokken echter nog *sporadisch* en
epidemisch blijven heerschen.

Ten derde: Thans zijn de onwettige middelen,
ter bereiking van het doel der *Vaccinatoren* in het
werk gefteld, of de door de Overheden ingevoerde ze-
delijke dwang, aan de beurt. CAPADOSE beweert,
dat *prohibitive* maatregelen gebillijkt kunnen wor-
den, maar *constringerende* nimmer. 's Mans argu-
menten zijn intusfchen van dien aard, dat hier waar-
lijk elk woord van wederlegging eene beleediging
voor het groote Publiek zijn zoude. Wij zullen er
aan den Lezer, ten bewijze van dit ons gezegde,
een *curieus* ftaaftje van mededeelen: „ Het zoude
„ waarlijk een zonderling verfchijnsel geweest zijn, in-
„ dien op gezag van een of ander Genootfchap van
Ge-

„ Geneeskundigen , de Overheden en Magthebben-
 „ den hadden gedecreteerd , dat men ieder burger be-
 „ val , in den winter wekelijks *kina* te gebruiken , en
 „ zich in den zomer maandelijks eenige oncen bloed
 „ te laten aftappen , op poene van als ongehoorzaam
 „ aan 's Lands autoriteiten met gevangenis gestraft
 „ te worden. Ieder ziet het bespottelijke hiervan in ;
 „ maar zoo men ieder burger ernstig vermaande ,
 „ zich aan die bepalingen stiptelijk te houden , wilde
 „ hij de voorregten genieten , welke aan ieder ge-
 „ hoorzaam ingezeten geschonken worden , zoude
 „ het dan wel minder onbillijk zijn ?” (1). Welk
 eene zuivere *logica* , welk eene juistheid in het
 denkvermogen van onzen schrijver , die de voorbe-
 hoeding der kinderpokken door de koepokken , welker
 verzuim alleen in de stad , waarin de schrijver woont ,
 in de jaren 1822 en 1824 , het leven gekost heeft
 aan 1600 kinderen of personen , welke allen men in-
 tusfchen door de koepokinënting had kunnen behou-
 den , en welker leven voor den Staat te bewaren ,
 het edel doel van den door onzen Monarch ingevoerd-
 den zedelijken dwang is , hier wil vergelijken met
 eenen allezins bespottelijken maatregel , die nimmer
 dan in het ontfelde brein van Doctor CAPADOSE
 zoude kunnen opkomen , en buiten kijf voor de maat-
 fchappij de allerverderfelijkfte gevolgen zoude na
 zich flepen ! Is het mogelijk , dat de verblinde Doc-
 tor niet inziet , dat hij door foortgelijke redekave-
lin-

(1) 1. 1. bl. 155 en 156.

lingen niet de *Vaccine* en de *Vaccinatores*, maar zich zelve, niet slechts in de oogen zijner kunstgenooten, maar ook in die van het groote Publiek bespottelijk maakt, dewijl hij hierdoor klaar en duidelijk aan den dag legt, dat de verdediging zijner *paradoxe*, tegen de ervaring strijdende grilligheden hem nader aan het hart ligt, dan de gezondheid en het leven zijner natuurgenooten? dat hij wijders het Gouvernement grovelijk beleedigt en zich zelve voor den regter verantwoordelijk stelt, met door deze zoo ongerijmde vergelijkingen, de door zijne Majesteit den Koning te dezen opzigte zoo wijsfelijk vastgestelde Geneeskundige verordeningen in een bespottelijk daglicht te hebben willen plaatsen? Wij zullen dus liever, dan ons met des schrijvers onzin verder bezig te houden, de groote vraag hier te berde brengen, of namelijk het Gouvernement, in het algemeen, het regt heeft, om in dringende gevallen *constringerende* maatregelen te nemen? en wij aarzelen niet deze vraag beslissend met *ja* te beantwoorden, daar het toch, alle omstandigheden behoorlijk gewikt en gewogen zijnde, uit den aard der zaak voortvloeit: immers is het de grondslag van alle maatschappelijke stelsels, dat de maatschappij aan ieder lid wel het vrij en ongestoord genot zijner personele regten waarborgt, doch dat geen lid eenige regten kan uitoefenen of reclameren, welke aan het maatschappelijk belang in het algemeen tot nadeel zouden strekken: *Salus Populi suprema lex esto!* Hierop steunen alle de door het Gouvernement gebezigde maatregelen ter voorkoming van gele koorts,

en

en andere besmettelijke ziekten onder menschen en beesten, hoedanige zijn Lazarets, *quarantaines*, militaire cordons, het doden van het rundvee enz. Alle deze maatregelen zijn niet alleen *prohiberende*, maar wel degelijk *constringerende*, en de treurige ervaring heeft, nog slechts weinige jaren geleden, ons in het ontzettend voorbeeld van de door gele koorts zoo deerlijk geteisterde hoofdstad van *Catalonië*, *Barcelona*, ten klaarste bewezen, welke noodlottige gevolgen voor het algemeen het niet tijdig genoeg in werking brengen dezer *constringerende* middelen vaak hebbe. De aan de Overigheid door de Voorzienigheid toevertrouwde zorg voor het algemeen maatschappelijk nut, en voor 's volks welzijn, wettigt deze maatregelen. Is dit nu het geval dan heeft, ook het Gouvernement onbetwistbaar de vrijheid, om van dit regt gebruik te maken, ter afwering en uitroeijing van de voor het maatschappelijk welzijn vaak zoo noodlottige kinderpest, en het mag derhalve iemand noodzaken om te algemeenen nutte, en voor het maatschappelijk belang, de onschuldige kunstbewerking der *Vaccine*, in weerwil van overtuiging en geweten, of liever in weerwil van onkunde en halfstarrigheid, aan zijne kinderen te laten verrigten; het Gouvernement bezit dus een welgegrond gezag, om door middel van het Stads en Armen Bestuur, deze kinderen in het verstand tot hun eigen best te noodzaken, en als het ware tegen wil en dank goed te doen. Het Hoog Bewind vermag des te meer deze magt uitte oefenen, éénsdeels, omdat zij, die deze nuttige kunstbewerking veronachtzamen, niet al-

alleen de misdaad begaan van zulk eene gewigtige zaak voor zich zelven en hunne kinderen te verzuimen, maar daarenboven hierdoor ook nog dikwerf voor een aantal anderen nadeelig zijn; anderdeels, omdat, gelijk Doctor CAPADOSE zelf beweert, niet tegenstaande de invoering der *Vaccine*, echter nog de kinderpokken niet alleen *sporadisch*, maar zelfs soms *epidemisch* heerschen, en het dus blijkens de ervaring moeilijk vallen zal, om de kindetpest uit ons Koningrijk te verdrijven en geheel uitte-roeijen, zonder eene algemeene inënting, eene algemeene *Vaccinatie* door de Wet te bevelen. Volflagene dwang is hier te Lande trouwens nog niet ingevoerd, ook koesteren wij voor ons het denkbeeld, dat zonder verplicht te zijn om tot dezen maatregel van noodzakelijkheid zijne toevlugt te moeten nemen, de edele bedoeling van ons verlicht Gouvernement, de uitroeijing namelijk der kinderpokken, nog door zachtere middelen allengs zal worden bereikt, indien men slechts zorgvuldig wake terftipte nakoming, vooreerst, dat voortaan niemand op eenige school of instituut, onder welke benaming ook, hetzij publiek of privaat, moge worde toegelaten, ten zij voorzien met een bewijs van een geaccrediteerd Geneesheer, dat de zoodanige of de natuurlijke kinderpokken doorgestaan heeft, of behoorlijk is gevaccineerd geweest; ten tweeden, dat alle kinderen, die zich in de publieke gestichten van liefdadigheid bevinden, alsmede de kinderen van alle, die uit de publieke of bijzondere armen kassen worden gealimenteerd, zoodra zij den ouderdom van zes

zes weken zullen bereikt hebben, worden gevaccineerd; door welke maatregelen, mits dezelve op den duur en zonder eenige *conniventie* worden gehandhaafd, wij ons durven vleijen, dat het Gouvernement op eene zachtere wijze, offchoon zekerlijk ongelijk langzamer, hetzelfde groote doelwit bereiken zal, als door de algemeene inënting der *vaccine* bij eene wet te bevelen,

Thans gaat de fchrijver over, om ons niet de *uitvinding*, maar den *uitvinder* der koepok-inënting op zijne wijze nader te leeren kennen, en besteedt niet minder dan negen bladzijden om JENNER, aan wiens asch de geheele wereld het offer van dankbaarheid zoo billijk toebrengt, te fchenden en te lasteren, en als een onkundig Geneesheer, groven *empijrist*, en ruwen *materialist* te havenen en te bespotten. *Cui bono*, vragen wij in de eerfte plaats, dit gefchrijf? De Doctor fchrijft immers tegen de uitvinding, en niet tegen den uitvinder; tegen de zaak, en niet tegen den perfoon? de laafte doet immers niets tot het gefchil, daar de ervaring toch leert, dat brave menfchen de zaak uit een verkeerd oogpunt, en flechte menfchen daarentegen die uit het ware befchouwen kunnen; te minder kwam dit hier te pas, daar JENNERS uitvinding dadelijk in handen der gansche Geneeskundige Faculteit is overgegaan; de fchrijver is dus kennelijk hier geleid geworden door de zondigfte hartstochten van haat en nijd jegens zijne evennaasten, welke fteeds, zoo als dit door hem zelve in zijne *Bijdrage tot de beftrijding der vaccine*, bladzijde 1, teregt is aangemerkt: „De ver-
„ waar•

„ waarloozing en afdwaling van het eigenlijk doelen
„ gevolge hebben , en eindelijk hen , die dezelve
„ koesteren , te allen tijde met schande en oneer ,
„ ja dikwerf met den spot van anderen overladen .”
Waarlijk , wie is er , die hier billijker vonnis en
meer naar waarheid kan strijken , dan de Doctor
hier onwetend over zich zelve heeft uitgesproken ?
Want om thans het lage , het onzedelijke , en vooral
het onchristelijke , van iemand , die de algemeene
dankerkentenis zoo dubbel verdiend heeft , nog na
zijn dood te belasteren , met stilzwijgen voorbij te
gaan , en slechts met een woord aan te merken , dat
onze brave voorouders hiervan zoodanig een afgrij-
zen hadden , dat wanneer men zelfs van een open-
baar goddeloos mensch na zijn dood den een of an-
deren slechten trek wilde ophalen , zij dezulken
oogenblikkelijk den mond snoerden , door hun te ge-
moet te voeren het zoo bekende *Latijnsche* spreek-
woord : *de mortuis nil nisi bene* , zoo moet ten minste
bij een schrijver , die zoo ongelukkig is , dat zijn
jeugdig vuur in schelden en lasteren uitbarst , deze
kwalijk gewijzigde gemoedsstemming met kennis van za-
ken gepaard gaan , en overeenkomstig de waarheid zijn ;
doch zoo ergens , dan komt hier ons derde *motto* :
maar deze , hetgene zij niet kennen , dat lasteren zij ,
te pas ; Doctor CAPADOSE namelijk heeft gelasterd
den geen , wiens levensgeschiedenis hij niet kende ,
en wij vinden ons dus genoopt , hem aan het niet
slechts voor den *Jood* , maar eveneens voor den
Christen eene verbindende kracht hebbende , negende
gebod der zedelijkewet te herinneren : *gij zult geene val-*

sche getuigenis spreken tegen uwe naasten! JENNER, de onsterfelijke uitvinder der koepok-inënting, dat beroemd werktuig in de hand des Algoeden tot het behouden van honderdduizenden zijner natuurgenooten, de jongste zoon van STEPHAN JENNER, Rector te *Rochhampton*, in *Glochestershire*, zag in het jaar 1749 het eerste levenslicht. De vroege dood zijns vaders werd hem door zijn oudsten broeder grootendeels vergoed, die, na hem in de beginselen der Heel- en Artsenijmengkunde te hebben laten onderwijzen, hem vervolgens gedurende twee jaren te *London* onder het opzicht van den beroemden JOHN HUNTER plaatste, een opzicht, hetwelk eene duurzame, alleen door den dood verbreekbare vriendschap tusfchen den meester en den leerling ten gevolge had. Na zijne studiën te *London* voleind te hebben, zette hij zich te *Bercklij* in *Glochestershire* neder, alwaar hij de Genees- en Heelkunde met grooten roem uitoefende, en als praktizerend Geneesheer al vroeg de aandacht tot zich trok, door zijne uitmuntende verhandeling over de *angina pectoris*; ook beoefende hij vlijtig de natuurlijke historie: getuige hiervan zijne volkomene ophelderingen omtrent de Natuurlijke historie van den *Koekoek*, waarvoor hem het lidmaatschap van de Koninglijke Sociëteit der Wetenschappen te *London* werd opgedragen. Naderhand met beroepsbezigheden te veel overkropt, moest hij het vermoeijendste gedeelte daarvan vaarwel zeggen, en de praktijk bijna geheel opgeven, ten einde genoegzamen tijd te vinden voor de beoefening der Natuurkunde en Natuurlijke Geschiedenis. Reeds in het

het laatst van het jaar 1775 ontdekte hij het beveiligend vermogen der koepokken voor de kinderziekte, maar zoo groot was 's mans naauwgezetheid, omzigtigheid en waarheidsliefde, dat hij deze ontdekking eerst twee en twintig jaren lang vervolgde, eer hij dezelve in het jaar 1798 bekend maakte. Doch ten einde allen schijn van vooringenomenheid met wijlen den achtingwaardigen JENNER voor te komen, zullen wij thans de woorden van den beroemden HUFELAND nopens dien grooten man de onze maken. „ In de laatste jaren zijnes levens, „ (hij is in den ouderdom van 74 jaren, op den 26 „ Januarij 1823 te *Bercklij* overleden,) was hij nog „ altijd onvermoeid bezig met alles, wat tot de vol- „ making zijner uitvinding betrekkelijk was, en er „ steeds op uit om te ontdekken, waardoor de koe- „ pokken zouden kunnen ontaarden, en hoe men „ zich daartegen meer kan verzekeren. Eindelijk „ bepaalde hij zich nog tot het heelend vermogen „ der huidziekten, hetzij die uit de natuur voortko- „ men, of door kunst worden voortgebracht. Hij „ schreef tot dit oogmerk eene verhandeling *over het „ nut der zalf met den braakwijnsteen.*” Dit laatste boekje, of liever, eene in de *Vaderlandsche Letter- oefening* van Maart 1823 voorkomende recensie van hetzelfde, waarin het word afgekeurd, is voornamelijk door den schrijver ten grondslag gelegd, om JENNER alseenen groven *empirist* ten toon te stellen; doch alweder ten onregte, immers behoeft er geene overeenkomst te zijn tuschen alle die onderscheidene ziekten van een verschillenden aard en natuur, waarin

dit middel als nuttig en heilzaam wordt aangeprezen, wanneer men slechts in overweging neemt, dat dit middel werkt door eene krachtdadige tegenprikkeling naar de huid te veroorzaken, en hierdoor de ziekelijke werking van binnen weg te nemen en uitteroeyen, en dat dus het gebruik van deze zalf vaak in zeer verschillende ziekten van het beslissendst nut zijn kan. En wij aarzelen niet hierbij te voegen, dat wij in onderscheidene gevallen van verschillende borst-ziekten, als *hydrops pectoris*, *asthma*, *pleuritis* en *peripneumonia*, ons van dit middel met de heilzaamsten uitwerking bediend hebben, en aan hetzelfde eenen aanmerkelijken invloed op de herstelling onzer lijders hebben toegekend; in onderscheidene gevallen van beginnende *disphagie*, is hetzelfde ons insgelijks van een beslissend nut geweest; dus de jeugdige schrijver hieruit voor het vervolg leere, dat ter afkeuring van een werk het niet genoeg zij, autoriteiten aan te halen zonder iets te bewijzen, maar dat men de gronden zijner afkeuring behoort op te geven, en dezelve behoorlijk te staven met argumenten, uit de gezonde rede en ervaring ontleend.

„ JENNERS dood werd door eene plegtige uitvaart
„ gevierd, en besloten, dat voor hem een monument
„ in de *Westmunster* kerk zal geplaatst worden. Hij
„ zelf echter heeft de schoonste gedenkzuil voor zich
„ gesticht, en deze zal altijd blijven bestaan. Ja, hij
„ zelf staat daar als iemand, op wien de dood geene
„ magt heeft; en kan er van iemand gezegd worden,
„ dat hij voor deze wereld onsterfelijk is, het is van
„ JENNER. Waarlijk hij is voor ons niet gestorven,

en

„ en hij zal nimmer sterven, maar hij leeft voor alle
„ tijden en in alle werelddeelen, in ieder mensch wien
„ hij voor de pest der kinderziekte behoed heeft, en
„ in ieder moederhart, hetwelk hem het behoud van
„ haar kroost verschuldigd is. Hij zal worden ge-
„ noemd tot aanden jongsten der dagen, als een der
„ grootste weldoenders van het menschelijk geslacht.
„ Zalig hij, wien zulk een lot is beurt gevallen (1).”
En de asch van zulk een man, wiens nagedachtenis
bij al wat verlicht en braaf is in alle werelddeelen,
in zulk eene zegening is, durft een jong, onervaren
Geneesheer het wagen te ontheiligen, door hem na
zijn dood te schenden en te lasteren, en als een
ligtzinnig en onkundig Geneesheer en groven *empij-*
rist ten toon te stellen, niet bedenkende, dat hij
hierdoor geenszins de nagedachtenis van den grooten
JENNER ontluistert, maar slechts zijne eigen onkunde
en de waarlijk verachtelijke roerfels, hoogmoed,
nijd en kwaadaardigheid, jammerlijk ten toon spreidt!

Van den uitvinder der *Vaccine* gaat de schrijver
thans op deszelfs lofredenaren los; inzonderheid
heeft hij het hier en in het volgende Hoofdstuk ge-
munt op mijne vrienden, den beroemden *Londonschen*
Geneesheer LETTSOM, die gedurende mijn verblijf te
London in de jaren 1797 en 1798 de laatste hand aan
mijne praktische vorming als Geneesheer gelegd heeft,
en den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN *cum suis*, den
laat-

(1) HUFELAND, *Journal der practischen Heilkunde* 1823. 3 *Stuck*
VI. art. § 127 und 128.

laatste bij het vermelden van een *Latijnsch* vers, mitsgaders van sommige door hem gebezigde uitdrukkingen, ter gelegenheid van de te *Amsterdam* plaats gehad hebbende vereering der nagedachtenis van JENNER. Deze beide mannen worden hier ten toon gesteld, als allen eerbied voor den Almagtigen verloren, en dat wezen zelfs gehoond hebbende. In den beginne bevreemde ons deze handelwijze des schrijvers; *cui bono* voor zijne bestrijding der *Vaccine*? dachten wij, op zulk eene onheufche wijze uit te varen tegen de zoodanigen, die als redenaars of dichters JENNER en zijne uitvinding vereerd hebben? te meer, daar deze redenaars en dichters, die wij meest alle personeel kennen, mannen zijn van een onbesproken gedrag en wandel, en door niemand ooit van ongodsdienstigheid, veelmin van Godslastering beticht.— Tot volkomen wederlegging van des Doctors aantijging, zal het genoegzaam zijn hier aan te merken, dat Doctor JOHN COAKLEY LETTSOM mij in het jaar 1806 heeft toegezonden, eene door hem geschrevene *brochure*, bevattende uitleggingen omtrent de inënting met kinder en met koepokken; dat deze *brochure* ten motto heeft, vooreerst PSALM XXI: 5, *het leven heeft hij van u begeerd, en gij hebt het hem gegeven*, en ten tweeden een volzin, uit een brief, van D^s. ROWLAND HILL, aldus luidende: „*I have*
 „ *been the means of inoculating five thousand children*
 „ *with cow-pock, and had they taken the small-pox,*
 „ *one in every six would probably have died, I can*
 „ *therefore hold up my hand before the Almighty, and*
 „ *I say that under his Providence I have saved the lives*
 „ *of*

"of eight hundred and thirty four children." Eindigende deze brochure met eene aanhaling uit GEN. XLV: 5, waar de schrijver JOSEPH en JENNER te zamen vergelijkt, en beiden beschouwt als werktuigen in Gods hand, gezonden om het leven te behouden (1). Sprekender bewijs kan men toch niet verlange ter vollen overtuiging, dat de beschuldiging van Doctor CAPADOSE, tegen dien beroemden geneesheer ingebracht, louter laster en onbeschaamde logentaal is; en met opzigt tot den Hoogleraar VAN DER BREGGEN, offchoon het welligt, vooral bij zulk eene gelegenheid, doelmatiger zoude geweest zijn, sommige uitdrukkingen eenigzins anders te wijzigen, al ware het dan ook maar geweest, om alle verkeerde uitlegging voor te komen, zoo zal het toch wel niet bij iemand van gezonde hersenen opkomen, dichterlijke uitdrukkingen, die men duizendmaal bezigt, voor Godslastering uit te krijten, of te willen beweren, dat iemand God als den oppersten en eersten gever zoude miskennen, om dat hij voor eene keer bij de middelloorzaak stil blijft staan, daar men toch dagelijks gewoon is, om hetgeen men als eene uitstekende gave Gods beschouwt, *Goddelijk* te noemen (2); te minder, daar, genomen zelfs de Hoogleraar VAN DERBREGGEN *cum suis*, had waarlijk Godslasterlijke uitdrukkingen

ge-

(1) JOHN COACLETT LETTSOM, *expositions on the inoculation to of the small-pox and the cow-pox*, sec^d edition, London 1806.

(2) *Voorloopige aanmerkingen op de Bestrijding der Vaccine*, bladz. 23.

gebezigd, zulks toch niets tegen de *Vaccine*, of zelfs tegen derzelver voorstanders in het algemeen, zoude bewijzen. Want immers waren zij in alle gevallen niet door alle *vaccinatoren* gelast, om zoodanige uitdrukkingen te bezigen; ook kan men nimmer eene daad der kunstenaars op rekening van de kunst zelve stellen, ten ware er een aaneengeschaald verband tusschen beide bestaat; doch bij het verder lezen van dit boekje op bladzijde 181, bleek ons der schrijvers oogmerk ten klaarsten: „Een
 „weldoend God, en eens menschen naam eeuwig als
 „*vadernaam* gevierd! afschuwelijke geest des tijds!
 „tot welke razernijen brengt gij den ongelukkigen
 „mensch! De pen heeft bij het te meer schrijven
 „van zulk eene taal! Ons gezegend Evangelie zegt:
 „*gij en zult niemand uwen Vader noemen op der*
 „*aarde, want één is uw Vader, namelijk die in*
 „*Hemelen is.*” (3). Thans ging er een straal van licht in ons op; Doctor CAPADOSE namelijk wist zeer wel, dat de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN *cum suis* geenszins de eerste oorzaak van alles goeds uit het oog verloren had, immers lezen wij in des schrijvers redevoering woordelijk het volgende: „God
 „geve dat éénmaal het tijdstip aanbreke, dat de geheele verwezenlijking, zoo wel van JENNERS edel
 „doel

(1) Indien men, gelijk CAPADOSE wil, deze woorden streng letterlijk wilde verstaan, dan zou ieder kind, dat de mannelijke oorzaak van zijn leven *Vader* noemt, evenzeer eene godslastering uitspreken als de geen, die JENNER *metaphorisch Vader* noemde.

„doel en edel oogmerk, als van zijne eerste navolgers, *de volkomen uitroeijing der kinderpokken door de Vaccine*, plaats grijpe!” (1) Duidelijker bewijs kon men toch niet wel verlangen, dat de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN *cum suis*, den al of niet gelukkigen uitslag van JENNERS *cum suis* edel doel alleen van de albesturende Goddelijke Voorzienigheid begrepen af te hangen; doch het besluit van CAPADOSE was éénmaal genomen, dit geschrift moest onmiddellijk aansluiten aan de bezwaren tegen den geest der eeuw van zijn vriend DA COSTA, en aan de toelichting van de genoemde bezwaren van zijn leermeester BILDERDIJK, bij gevolg moest ook de *Vaccine*, als zijnde eene vrucht dezer eeuw, tegen zedelijkheid en godsdienstigheid strijden, ten einde in verband te kunnen gebragt worden met den heilloozen toestand van het menschdom in de negentiende eeuw, en met den diep gevallen staat der Geneeskunde in onze dagen!!! Om nu dit betoog te leveren, moest de uitvinder der koepok-inënting aan het Publiek als een onkundig en lichtzinnig Geneesheer en als een grove *empyrist* en ruwe *materialist* ten toon gesteld, en zijne lofredenaars en Dichters als mannen, van alle godsvrucht ontbloot, en met de heillooze denkbeelden van eenen VOLTAIRE bezwangerd, gehavend worden, opdat 's mans zuivere *logica* hieruit het besluit zoude kunnen trekken, dat toch zulk een kennelijk werk van den boozen
als

(1) *l. l.* bladz. 26.

als de *Vaccine*, zekerlijk het hare moest hebben bijgedragen tot de tegenwoordige verbastering van het menschedom naar ziel en ligchaam. Kluchtig is het intusschen, dat wij bij denzelfden schrijver in zijne *Bijdrage tot de Bestrijding der Vaccine*, of *antwoord op den voorloopigen brief van den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN* woordelijk het volgende lezen: „ Gij „ kent de geschiedenis der Geneeskunde, en de uiter- „ sten, waartoe de anderzins braaffte en zelfs be- „ daardste mannen, zoodra zij tegen personen, en „ niet tegen zaken schreven, vervoerd werden, en hoe „ zij elkander met de bitterste, honendste uitdruk- „ kingen, hoogst nadeelig voor het geschildpunt „ zelve, dat meerendeels op het laatst geheel uit „ het oog werd verloren, tot in hunne jongste le- „ vensdagen toe vervolgd hebben. O, dat wij de „ gevaren inzien van zoodanigen strijd! Neen, „ moet het zijn, treden wij in het strijdperk als „ ridders met open visier en brandende voor de zaak „ die wij verdedigen, zonder haat of nijd in het hart „ te voeden; strijden wij, gelijk het regtschapen „ mannen past, in eigen en niet in eene geleende „ wapenrusting, en vooral, laat ons niet in eene „ zachte, honingzoete taal de bitterheid eenes ver- „ bolgen gemoeds verbergen! Laat ons bedenken, „ dat het niet onze personen geldt, maar het dier- „ baar leven en de gezondheid van onzen evennaas- „ ten.” (1). Waarlijk, nimmer kan men krachtiger re-

(1) *l. l.* bladz. 2, 3 en 4.

recensie of meer naar waarheid ten aanzien zijner bestrijding der *Vaccine* schrijven, als ons hier de schrijver zelf geleverd heeft; deze enkele zinsnede bevat eene volkomene wederlegging van 's mans geheele handelwijze en redeneertrant in het voor ons liggend werkje; wij zijn het volkomen in dit opzigt met hem eens, en zeggen er ja en amen op.

Verwonderlijk is het voorts, dat Doctor CAPADOSE, wiens zenuwgestel, immers indien, zoo als wij vertrouwen, de man niet huichelt, maar in der daad de taal van het hart spreekt, zoo ziekelijk-gevoelig gestemd is, dat hij bij de dagelijksche ontmoeting van een ongedoopt Mennoniten-kind op 's Heeren straten met innige smart wordt aangedaan (bl. 36,) en wiens pen in zijne hand heeft bij het slechts ter neer schrijven van een, ter gelegenheid van de plegtige viering der nagedachtenis van JENNER gebezigd vers, (bladz. 181), geenszins gebeefd en gerild hebbe, bij het ter neer schrijven van de volgende zinsnede: „ een ieder, die geen vreemdeling is „ in de schriften van sommige oude Geneesheeren, „ zal erkennen, dat de schrikkelijke sterfte, door „ de kinderziekte veroorzaakt, meestal het gevolg is van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne „ werkzame methode de natuur niet ondersteunen, „ maar dwingen.” (bladz. 104). — Hoe is het, vragen wij, mogelijk, dat een Geneesheer zich niet alleen niet schaamt van zoodanige logentaal, welke wij boven *ad liquidum* hebben aangetoond, dat door de Geneeskundige litteratuur en de ervaring beiden ge-

gewraakt wordt, aan het groote Publiek optedischen, maar zelfs den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN durft te ontmoet voeren: — „Laat ons bedenken, „dat, zoo uwe verdediging of mijne bestrijding der „*Vaccine*, op ouders en voogden eenigen invloed „zullen hebben, en een onzer daar door de oorzaak „zal kunnen worden van den dood van hun kroost; „bedenken wij, zeg ik, dat voor den regterstoel van „JEZUS CHRISTUS ieder onzer verantwoordelijk zal „zijn voor de gevolgen van dien invloed.” (1) Hoe is het mogelijk, zeggen wij, dat de schrijver niet alleen niet heeft bij het bezef, van zoo veel schuld op zich te laden, door tegen licht en beter weten aan, met zulk eene onbeschaamde logentaal de zwakken en min verlichten in ons midden van de koepok-inënting te trachten af te schrikken, en daardoor de middellijke oorzaak te kunnen worden van den dood van hun kroost, maar dat hij zelfs de verregaande onbeschaamdheid heeft, om zich te dezen opzigte op de verantwoording, welke hij en wij allen met hem éénmaal voor den regterstoel onzes Heeren JEZUS CHRISTUS zullen moeten afleggen, te durven beroepen!!! Waarlijk, wij lazen met verfoejing zulk eene gruwel-taal, en beefden op het denkbeeld, dat een Christen, met de leugen in de regterhand, zich durft beroepen op zijne verantwoording voor den regterstoel van hem, *die de harten en nieren proeft, en voor wien alle dingen naakt en geopenbaard zijn.*

O

(1) l. l. bladz. 4.

O waarlijk verachtelijke roersels, ijdele hoogmoed, onmatige eigenliefde, en ongelukkige zucht om zich een naam te maken, door tegen de gezonde rede en ervaring allerlei wonderspreuken en *paradoxe* grilligheden te verdedigen, waartoe vervoert gij den ongelukkigen mensch! — Gaan wij thans tot het derde gedeelte der Verhandeling over.

DERDE HOOFDSTUK.

De Vaccine, aan de beginselen van de Godsdienst getoetst.

*Jezus zeide: laat ze varen, zij zijn blinde leids-
tieden der blinden; indien nu de blinde den blinden
leidt, zoo zullen zij beide in de gracht vallen. MATTH.
XV: 14.*

Ontwaarden wij reeds in de twee vorige Hoofdstukken hier en daar vrij kennelijke blijken van des schrijvers mijstieke denkwijze, — getuigen hiervan onder anderen zijne uitvallen tegen de *Mennonieten* wegens het niet laten doopen hunner kinderen, op bladz. 36, en tegen de *Jezuïten* wegens hunne leerstellingen, op bladz. 160, daar immers beide de Mennoniten, noch de Jezuïten, niets met de bestrijding der *vaccine* te maken hebben, en dezelve tot het geschilpunt niets toe of af doen, dewijl het toch hier de *questie* niet is, of men zijn kroost al of niet behoort te laten doopen, en even min, of de leerstellingen der *Jezuïten* al of niet met den Bijbel overeenstemmen, waar

maar of men zijn kroost al of niet behoort te *vaccine-*
ren) — in dit derde Hoofdstuk bereikt de *paroxysmus*
 zijner ijende koorts het hoogste toppunt, en slaat let-
 terlijk tot geest-verbijstering over. Wij hadden ten min-
 ste verwacht, dat de schrijver *more solito* door *sophismen*
 en drogredenen, met uit deszelfs verband gerukte,
 of althans kwalijk te pas bijgebragte Bijbel-plaat-
 sen, zoude hebben getracht te betogen, dat het aan
 den Christen ongeoorloofd is eenige voorbehoeding
 in het werk te stellen; doch zijn dweepzieke geest
 neemt eene geheel andere wending. Hooren wij hem!
 „Geweldig zijn alle de middelen tot het doordrijven
 „van ieder plan tot verbetering, zoo het heten
 „moet, van den zedelijken en ligchamelijken toe-
 „stand van het tegenwoordig geslacht, door een of
 „ander dolzinnig *Engelschman*, dweepzieken *Duit-*
 „*scher* of bedorven *Franschman* voorgesteld, en
 „dadelijk ondersteund door eene menigte blinde vol-
 „gelingen, die zonder verder onderzoek zich tot het
 „bereiken van oogmerken, die zij zelve meermalen
 „niet kennen, tot een werkzaam ligchaam vereeni-
 „gen. Doch alle vereeniging van menschen, zal ze
 „geene zamenzwering zijn, moet den Godsdienst als
 „grondslag beschouwen, en mag dus niets in hare
 „strekking hebben, dat niet dezen grondslag zoo
 „verknocht, aan haar bestaan strijdig is, en dus
 „vooral geen plannen maken, of een uitgebreid doel
 „beoogen, hetwelk verrebovende menschelijke krach-
 „ten is, als b. v. het zorgen voor het menschedom
 „in het algemeen, voor den zedelijken en ligchame-
 „lijken toestand, niet van deze en gene *individus*
 „aan

„ aan onze zorg bepaaldelijk toevertrouwd, niet van
„ onze evennaasten, maar van het gansche menschelijk
„ geslacht, hetgeen voorzeker God niet welgevallig
„ zijn kan, die steeds heeft willen toonen bij alle
„ groote en gezegende gebeurtenissen, dat zijn geest
„ en Hij alleen het goede werkt, en daarom, op dat
„ deze waarheid voor het afvallig menschenkroost
„ niet verholen blijve, nimmer door vereenigingen
„ van menschen, maar door enkele *individus*, het
„ hart voor zijne invloeden openstellende, en op hem
„ alleen, en niet op medearbeiders steunende, zijne
„ weldaden over het menschdom heeft uitgestort. —
„ Doch daar, waar de natuurlijke, zondige mensch
„ zich met zijn zondigen broeder meent te zullen
„ versterken, en zich daarom vereenigt, waar ver-
„ trouwen op eigene krachten of op die van den
„ Mammon, zoo onontbeerlijk tot alle groote ont-
„ werpen, en helaas! in deze jammerlijke dagen zoo
„ algemeen aanbeden, de harten vervult, — daar zijn
„ ook de verbroederings uit den boozen.” — Bij
„ gevolg zijn de meeste Maatschappijen tot verbetering
„ van lot of zeden, in onze dagen opgericht, het werk
„ van den satan, bij voorbeeld, de Maatschappij *Tot nut*
„ *van 't Algemeen*, de Maatschappij *van Weldadigheid*,
„ enz. want voor het algemeen mag de mensch niet
„ arbeiden, dit heeft God zich voorbehouden; even zoo
„ is het ook gesteld met de Maatschappijen om de
„ *Vaccine* voortteplanten. Zij lopen op menschen-
„ werk en menschen-eer uit, en dat is zonde; ten be-
„ wijze hiervan schermt de schrijver al weder
„ met sommige uitdrukkingen, door den Hoogleraar

VAN DER BREGGEN, ter gelegenheid van het vieren van de nagedachtenis van wijlen den grooten JENNER, gebezigd: en daaruit trekt dan ook 's mans zuivere logica het besluit, dat wij de *vaccine* als een middel, dat zoo geheel en al aan menschelijke krachten wordt toegeschreven, moeten wantrouwen, gelijk ook den hovaardigen, die ons zoekt te verleiden, en dat wij ons dus niet moeten vermengen met hen, die zich voor het algemeen nuttig beschouwen, noch met de-zulken, die aankondigen eene ziekte te zullen uitroeijen. „ Want, dus vervolgt de *Doctor*, een Ge-
„ neesheer is geen meester, maar een dienaar
„ van de natuur; hij moet haar volgen en nagaan,
„ maar nimmer haar willen dwingen, en hare wer-
„ king door eene ongepaste geneeswijze, of liever
„ vergiftiging, in het gezonde ligchaam storen, zoo
„ als door de *vaccine* noodzakelijk geschieden moet,
„ die echter moest doorgedreven worden, al was het
„ met verguizing van Godsdienst, pligt en geweten:
„ want de Geneesheer treedt buiten zijn vak, als
„ hij, niet te vreden onder God eene bestaande ziekte
„ te kunnen genezen, en hare verdere verspreiding
„ voortekomen, een middel in het werk stelt, dat
„ de vatbaarheid voor deze of gene ziekte zoude
„ moeten uitroeijen, of wel, als hij voor de ge-
„ zondheid van het geheele menschedom, van mee-
„ ning is te moeten waken; ook dit plan komt den on-
„ zienlijken en almachtigen Geneesheer toe, en ook in
„ Hem alleen is zulk eene geneeskracht; treden wij
„ dus niet in Gods wegen, door ons op te werpen,
„ om zoogenaamde Goddelijke weldaden over het
008 N „ mensch-

„ menschdom uittestorten. De *vaccine* staat in het
 „ allernaauwste verband met het groot ontwerp, dat
 „ vooral in deze dagen door den boozen tot verderf
 „ der menschen schijnt te worden doorgedreven; dit
 „ groot ontwerp is het scheepsel van zijnen sc pper
 „ te verwijderen; de middelen, hiertoe aangewend,
 „ zijn veelvuldig, doch werken alle op dezelfde wijze,
 „ door het hart, het verstand, en het ligchaam te be-
 „ derven; de tegenwoordige opvoeding, het verfoeije-
 „ lijk *magnetismus*, en de even zoo afschuwelijke
 „ *vaccine*, bieden elkander hiertoe de hand, waar-
 „ door het menschelijk ligchaam, bestemd om de
 „ tempel des heiligen Geests te zijn, tot eene woon-
 „ plaats der duivelen wordt vervormd, de engel in
 „ ons ontheilgd, en de slang, het buikdier, gevoed
 „ en aangekweekt.” Dus spreekt CAPADOSE, en
 „ eindigt, met in eene Profetische geest-vervoering
 „ uitteroepen: „ Christen! waak en bid! Herken
 „ aan deze werken des boozen Geests, dat hij U
 „ verleiden wil, en van uwen Heiland verwijderen.
 „ Alles, alles wordt in het werk gesteld om u te
 „ verblinden, en de oogen te doen sluiten voor het
 „ gezegend tijdstip dat nabij is, de wederkomst van
 „ den Heere JEZUS CHRISTUS, om te regten beide
 „ de dooden en de levendigen. Ja, Christenen! dit
 „ tijdstip nadert, en terwijl uw Verlosfer u de krach-
 „ tige vermaning gegeven heeft om te waken en te
 „ bidden, geeft gij u roekeloos aan de slaap van
 „ het duivelsch *magnetismus* over, terwijl CHRISTUS
 „ (lees: PAULUS) tot u gesproken heeft, zeggende
 „ *verheerlijkt God in uw lichaam en in uwen geest,*

„ zoo ontheiligt gij dien God door beide uw lig-
„ chaam en uw geest , met giften van allerlei aard
„ te voeden en aan te kweken. Nu zijn wij aan
„ ligchaam en ziel krank , gevaarlijk krank , en van
„ Gods geest is alleen herstel te verwachten. Hij
„ moet een ieder , in welke betrekking ook geplaast,
„ het harte vervullen , en den Geneesheer vooral ,
„ die dan eerst tot het welzijn zijns evennaasten ,
„ tot zijn eigen heiligmaking en tot de verheerlijking
„ van zijnen God en Verlosfer zijne gewigtige taak
„ gezegd kan worden volbragt te hebben , als hij
„ zijn hart voor Gods invloeden weder zal geopend
„ hebben , en niet wijzer dan de Almagtige wil zijn.
„ Hierna strevende met alle mijne vermogens , en
„ overtuigd , dat de *vaccine* zoo wel met de begin-
„ selen der ware Geneeskunde , als met de pligten eens
„ Christens strijdig is , zoo verklaar ik hier , niet
„ alleen nimmer deze hoogst verderfelijke en onge-
„ oorloofde kunstbewerking te willen in het werk
„ stellen , maar ook daar , waar ik eenigen invloed heb ,
„ en waar mijn raad iets vermag , dezelve te bezigen
„ om ouders en voogden van het gevaarlijke en nadelige
„ der schijnbaar zacht en gunstig werkende *vaccine*
„ te overtuigen , waartoe ik mij pligtshalve geroepen
„ gevoel.”

Zie daar , Lezer ! een kort begrip van den inhoud
van dit derde hoofdstuk , hetwelk wij doorlopende ,
en zoo veel mogelijk , om allen schijn van verdraaijing
voortekomen met 's mans eigen woorden geleverd
hebben : want met deze onbeschaamde verklaring van
opzettelijken wederstand aan de door het Gouverne-

ment ten aanzien van de *vaccine* vastgestelde wetten eindigt dit werkje. Offchoon nu hetzelfde ons zekerlijk geene zeer gunstige denkbeelden oplevert nopens des schrijvers opgeklaarde begrippen van den Christelijken Godsdienst; zoo leert het ons echter de voornaamste beweegredenen, die hem (zegt de *Doctor* bladz. 206) van het ongeoorloofde en onchristelijke van deze kunstbewerking overtuigd hebben, en welke beginselen tevens de oorzaak geweest zijn, waarom hij als *medicus* van de nadeelige en ongeoorloofde strekking der *Vaccine* is overtuigd geworden, want zegt hij, op bladz. 200, zonder beginselen van Godsdienst is er geene ware Geneeskunde denkbaar; en dit verschaft ons tevens de ontknoping van het raadsel, hoe het namelijk mogelijk is, dat de *Doctor*, zonder volkomen krankzinnig te zijn, op zoodanige wijze tegen de ervaring en gezonde rede heeft kunnen redeneren, als hij zich in het Geneeskundig gedeelte van het werkje doorgaans veroorloofd heeft; de man namelijk was door dweepzugt verblind, en zag door eenen *Bilderdijschen* bril; daarenboven stelt ons deze openlegging zijner gronden in staat, om dezelve aan het onbedriegelijk en onfeilbaar Bijbelwoord te toetsen, en ons dus niet op menschelijk, maar op Goddelijk gezag van derzelve onbestaanbaarheid, valsheid, en ongerijmdheid te overtuigen.

Thans derhalve overgaande ter beproeving, of des schrijvers *geest waarlijk uit God is*, zullen wij dit ons onderzoek aanvangen, met den Lezer in de eerste plaats te doen opmerken het in het oog lopend onderscheid, hetwelk er bestaat tusschen den Geest Gods, welke

welke een geest is niet van verwarring, maar des vredes en van orde, I CORINTH. XIII: 34 en 40 en tusfchen den ellendigen, *mijsticken* geest en ingewikkelden en onbestemden redeneertrant der fchrijvers, die ook in dit derde gedeelte telkens allerlei Godsdienstige en Geneeskundige begrippen onder elkan- der verwart: zoo zegt hij b. v. op bladz. 227, even vóór zijne bovengemelde profetifche uitroeping: „uit „ *Engeland* is het zoo verderfelijk ftelfel van BROWN „ ontftaan, dat ook, door allerlei overprikkelingen „ bloei, kracht, gezondheid, en leven ondermijnt en „ verteert, en thans door de meeste Geneesheeren als „ zoodanig is befchouwd en verworpen geworden.” Natuurlijk vraagt men: hoe kan toch eene beoor- deeling van het Geneeskundig ftelfel van BROWN te pas komen in eene beftrijding der *Vaccine*, en dat wel in het hoofdstuk: *de Vaccine aan de beginselen van den Godsdienst getoetst*? Zekerlijk niet, waarde Lezer, voor hen, die in der daad, ter goeder trouw de waar- heid zoeken, want deze trachten alles aftesnijden, wat aan het gefchilpunt zelve vreemd is; doch wan- neer daarentegen jonge lieden, in eigen oog vernuf- ten van den eerften rang, het zich in 't hoofd gezet hebben, *paradoxe* ftellingen te verdedigen, die te- gen de gezonde rede, de Geneeskundige ervaring, en den Christelijken Godsdienst ftrijden, en tevens onbefchaamd genoeg zijn, om fttaande te durven houden, dat hun- ne ftelling met de ervaring, gezonde rede, en be- ginselen van den Christelijken Godsdienst overeenftemt, dan fpreekt het van zelve, dat zij een geheel anderen weg moeten inftaan; zij moeten dan namelijk de zaak zoo

ingewikkeld en verward mogelijk voorstellen, ten einde, in plaats van door bondige bewijzen die hun ontbreken, door allerlei schijngronden, volks vooroordeelen, drogredenen, en zoo het heten moet, zedelijke en Godsdienstige declamatiën de zwakken te misleiden, en de vreesachtigen te verschrikken. Beschouwt men intusschen de zaak meer van nabij, dan ziet het er met soortgelijke schijnbewijzen doorgaans erbarmelijk uit; immers, al was het geneeskundig stelsel van BROWN nog zoo verderfelijk voor het menschdom, zoo zoude toch wel niemand van gezonde herfenen beweren willen, dat ook daarom de *Vaccine* verderfelijk moet zijn, om dat zij namelijk beide uit *Engeland* oorspronkelijk zijn. Ieder een gevoelt het dwaze en belachelijke van zoodanig eene gevolgtrekking; maar daarenboven legt onze jeugdige, in de praktijk luttel ervaren kunstgenoot in deze zijne *more solito* op een stouten toon beslissende beoordeeling van een practisch Geneeskundig *systema* de duidelijkste blijken aan den dag, van dit stelsel niet wel, immers wat deszelfs *applicatie* aan het ziekbed betreft, te begrijpen. Reeds 26 jaren geleden, hebben wij ons gevoelen over dit berucht stelsel, aan de Geneeskundige wereld met de volgende woorden duidelijk ontwikkeld. „*The famous Doctor BROWN*
 „*saw very clearly, that the system of physic was over-*
 „*loaded with a great number of useless technical terms*
 „*and nosologic distinctions; and in founding his sys-*
 „*tem took great care to avoid them. But as men are*
 „*very apt to run from one extreme into an other, he*
 „*fell into the mistake of simplifying too much; his*
 „*doc-*

„ doctrine well adapted to captivate the imagination
 „ of a speculative mind, appears simple, complete,
 „ and dazzling to the student, but is by no means
 „ so well suited to inform the judgement, or to clear
 „ the doubts of the practitioner; and the impossi-
 „ bility in many cases of applying its precepts to
 „ practice will doubtless prevent the cautious observer
 „ of nature's operations from adopting it.”

„ Many parts of the Brownonian doctrine, are
 „ however secure from criticism; and what ever changes
 „ and revolutions the art of physic may undergo in
 „ progress of time from the introduction of fresh facts
 „ and experiments, it's ingenious author will always
 „ have the credit of having shown the impropriety
 „ of the antiphlogistic treatment in many cases,
 „ where it has been very warmly recommended even
 „ by Doctor CULLEN; of having introduced into the
 „ practice of physic a more liberal use of stimulants,
 „ and a more general exhibition of active remedies, than
 „ any one of his predecessors; and of having reduced
 „ the healing art to general principles, which, though
 „ open to many exceptions and modifications, yet upon
 „ the whole have been productive of many good ef-
 „ fects.” (1)

Wij vermeenen te dier gelegenheid klaar en duidelijk betoogd te hebben, en onze practische ervaring sedert dien tijd heeft er het zegel op gedrukt, dat het *sijstema* van BROWN *qua tale* niet bruikbaar is, en dat deszelfs aanwending als zoodanig bij het ziekbed vaak

(1) C. G. ONTIJD, *a treatise on mortal diseases*. London by Johnson 1798 p. XI of the preface.

vaak de noodlottigste gevolgen zoude na zich slepen; doch tevens aangetoond, dat er echter zeer veel goeds in is, en dat geen Geneeskundige vóór hem ons ooit zulke klare en duidelijke denkbeelden van de werking der prikkels op het menschelijk ligchaam ontwikkeld heeft. Het sijstema van BROWN is dus niet gevallen, om dat het door allerlei overprikkelingen bloei, kracht, gezondheid en leven ondermijnt en verteert, want dit toch is in alle gevallen een misbruik, hetwelk door zijne discipelen, welke, zoo als het doorgaans gaat, hun meester in grilligheden en dwaasheden verre voorbij streeven, er van gemaakt wordt; maar voornamelijk, om dat in dit stelsel alleen de *quantitative*, en niet de *qualitative* gesteldheid des menschelijken ligchaams in aanmerking genomen is, hetgeen dus noodwendig in vele ziekten tot eene allezins verkeerde en noodlottige behandeling aanleiding moet geven. Overigens zijn HUFELAND, KAUSCH, en THOMASSENATHUESSINCK, in een woord, alle verlichte Geneeskundigen dezer verbasterde negentiende eeuw, het met ons eens, dat de Geneeskunst door dit stelsel in verschillende opzigten aanmerkelijk gewonnen heeft. Moge dit dus aan *Doctor* CAPADOSE ter leering verftrekken, om in het vervolg over gewigtige praktische onderwerpen op een minder stouten en beslissenden toon te spreken, ten einde voor het Geneeskundig publiek beide, zijne onkunde in de Geneeskundige literatuur en drieste onbeschaamdheid niet ten toon te spreiden! Waarlijk, wij kunnen niet afzijn, hem te dezer gelegenheid den welmeenenden raad te herinneren, welken de beroemde schrijver der *Geist en Kritik-*

Kritick ons verzekert van zijn vader *Doctor KAUSCH senior* ontvangen te hebben, van namelijk over geen gedeelte der practische Geneeskunst te schrijven, voor dat hij zelf gedurende tien jaren de praktijk der Geneeskunst zoude hebben uitgeoefend; immers, indien de Schrijver zich dezen raad, vooral zoo noodzakelijk voor iemand, die zulk eenen verregaanden graad van van hoogmoed en eigenliefde bezit, als welke bijna op elke bladzijde van zijn geschrift doorstraalt, had ten nutte gemaakt, zoo houden wij ons ten volle verzekerd, dat deze *Bilderdijsche* misgeboorte nimmer het licht zoude gezien hebben, daar het hoogstwaarschijnlijk is, dat in een tijdvak van volle vijf jaren de man van verstand wel eens weder boven gekomen zoude zijn. —

Dan, wij gaan thans ter nadere beschouwing en ontwikkeling van des schrijvers Godsdienstige beweegredenen over, en beginnen met te vragen: is de stelling des schrijvers waar, dat de meeste Maatschappijen, ter verbetering van lot en zeden in onze dagen, en dus in deze droevige negentiende eeuw opgericht, en in 't bijzonder die *tot nut van 't Algemeen*, uit den Boozen zijn, omdat de mensch voor 't algemeen niet mag arbeiden, want dat God dit zich heeft voorbehouden, en dat het bijgevolg ook even eens gesteld is met de Maatschappijen om de *vaccine* voortteplanten, omdat die op menschenwerk en menscheneer uitloopen en omdat dit zondig is? Is dezelve inderdaad in overeenstemming met de gewijde Schriften? — Wij aarzelen niet deze vraag volstrekt ontkennend te beantwoorden; wij beroepen ons hieromtrent niet op

menschelijk, maar op Goddelijk gezag, en zullen de bewijzen tot staving van dit ons gezegde uit Gods onfeilbaar woord zelve ontleenen. De Apostel PAULUS leert ons duidelijk den weg, welken wij Christenen te dezen opzigte te bewandelen hebben, wanneer hij aan de gemeente van *Korinthe* schrijft: *het zij dan dat gijlieden eet, het zij dat gij drinkt, het zij dat gij iets anders doet, doet het alles ter eere Gods* (I KORINTH. X: 31) en aan de geloovigen te *Philippi* schrijvende, zegt hij: *voorts, broeders, al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat regtvaardig is, al wat rein is, al wat liefslijk is, al wat wel luidt, zoo daar eenige deugd is, en zoo daar eenige lof is, dat zelve bedenkt* (PHILIP V: 8). Immers bewijzen deze beide schriftuurplaatfen onwedersprekelijk, dat een Christen, zelfs in de oogenschijnlijk meest onverschillige zaken, nimmer de eer van zijnen hemelschen Vader, en de liefde tot zijne evennaasten, een oogenblik mag uit het oog verliezen; doch dat hij overigens niet alleen volkomen vrijheid heeft, maar zelfs uit hoofde van zijn geloof als Christen, en als navolger van het evenbeeld des vaders, verplicht is om die talenten, die gaven, welke hem God naar zijne ondoorgrondelijke wijsheid, naar zijne onbegrensde vaderlijke barmhartigheid, uit loutere genade geschenken heeft, gedurende zijne vreemdelingschap hier op aarde aantewenden, ter verheerlijking van Gods naam en tot welzijn zijner medemenschen, opdat, wanneer eenmaal de ontzaggelijke roepstem in zijne ooren klinken zal: *geef rekenschap van uw rentmeesterschap!* hij in diepen ootmoed tot den Regter der

wereld moge kunnen zeggen: *zie hier, Heere, de talenten welke gij mij toevertrouwd hebt, hebben zoo vele talenten gewonnen* (1)! Ja de Christen vindt in Gods woord niet alleen een algemeen voorschrift, waarnaar hij zich in alle zijne handelingen, van de onverschilligste tot de meest belangrijke, te gedragen heeft, maar ook een maatstaf, waarnaar hij de waarde zijner handelingen veilig berekenen mag, een hem door den Heiland zelve aangewezen keursteen, waaraan hij dezelve veilig toetsen kan, en deze maatstaf is: *heb God lief boven alles, en bemin uwen evenaasten als u zelve*. Dit voorschrift en deze maatstaf nu zijn algemeen, en omvatten uit den aard der zake eene zeer groote uitgestrektheid; zoo zijn, bij voorbeeld, de pligten van den Monarch oneindig grooter en veel uitgestrekter, dan die van den onderdaan; grooter die van de overheden en aanzienlijken des volks, dan die van den stillen ambteloozen burger; zwaarder, die van de verstandigen en meer verlichten, dan die van de eenvoudigen Christen; andere, die der rijken en vermogenden, en andere die der armen en behoeftigen; doch ofschoon deze pligten naar Gods oneindige wijsheid op duizenderlei wijzen gewijzigd zijn, zoo bestaat er echter één algemeen vereenigings-punt voor alle rangen en standen, hetwelk namelijk hierin gelegen is, dat zij allen, van den grootsten monarch tot op den geringsten bedelaar, overeenkomstig de verschillende betrekkingen, waarin het de Goddelijke Voorzienigheid be-
haagd

(1) Evangelie van MATTHEUS, XXV: 22.

haagd heeft, hen gedurende dit leven te plaatsen, eene hun opgelegde taak te volbrengen hebben, van het wel of kwalijk vervullen van welke, zij hierna maals voor den regterstoel van onzen Heere JEZUS CHRISTUS eens rekenschap zullen moeten afleggen; zij allen moeten de hun door God verleende talenten en gaven, hetzij zij er vele of wel weinige ontvangen hebben, elk naar zijn vermogen besteden ter verheerlijking van God en tot welzijn van hunne evenmenschen, zij moeten tot dat einde niet alleen waken en bidden, maar zij moeten ook werken: *werkt terwijl het dag is, eer de nacht komt, in welke niemand werken kan*, (1) is het uitdrukkelijk gebod van den zaligmaker; de Christen moet dus werken, hij moet, schoon met zeer ongelijke schreden, zijn Verlosser op het voetspoor volgen, welke 't geheele land doorging, weldoende (HAND. X: 38); *hij moet vruchten voortbrengen, des geloofs en der bekeering waardig, want de bijl ligt alrede aan den wortel des booms, en alle boom, die geene goede vruchten voortbrengt, wordt uitgehouwen en in 't vuur geworpen*. (MATT. VII: 19).

Doch het is echter niet genoeg, dat de Christen werke, maar hij moet ook Gode-betamelijk werken, dat is, hij moet in zijn werk het voorname doel des Christens, het hem gegeven voorschrift, den hem verleenden maatstaf, de liefde Gods en van zijne evennaasten nimmer uit het oog verliezen; zoo lang hij nu dit doel be-

(1) Evang. van JOANNES, IX: 4.

bestendig in het oog houdt, zoo blijft zijn werk ook Gode welbehagelijk, doch zoo ras verliest hij dit groote doel niet uit het oog, en werkt hij, al is zijn werk ook overigens goed, uit loutere menschelijke inzichten, om zich namelijk een naam te maken, en om eer en roem bij de menschen te behalen, of hij wordt een Christen-Fariseer, en dan zijn ook alle zijne werkingen zondig; doch dat het den Christen, zoo als broeder CAPADOSE zegt, niet vrij zoude staan, zich ter verbetering van lot en zeden zijner evenmenschen tot verbroederings te vormen, en dat hij vooral geen uitgebreid doel beoogen mag, als b. v. te zorgen voor het menschedom in het algemeen, of voor den zedelijken en ligehamelijken toestand, niet van onze evennaasten, maar van het gansche menschelijk geslacht, en dat dit Gode niet welgevallig zijn kan, om dat hij steeds heeft willen toonen bij alle groote en gezegende gebeurtenissen, dat zijn Geest en hij alleen het goede werkt, en dat hij daarom, op dat deze waarheid voor het afvallig menschen-kroost niet verholten blijven zoude, nimmer door vereenigingen van menschen, maar door enkele *individus* zijne weldaden over het menschedom heeft uitgestort, — is eene stelling, die des schrijvers begripen nopens het Opperste Wezen, en zijne ervarenheid in de huishouding van het Evangelie des vredes en der liefde juist niet in het gunstigste daglicht leert kennen, en ons duidelijk doet zien, dat het geheel iets anders is, met den mond openbare belijdenisse te doen van het Christelijk geloof, of den waren geest van het Evangelie te bezitten, want
niet

niet alleen vinden wij nergens in den ganschen Bijbel een verbod, om zich ter bereiking van een edel doel, de eere Gods en het welzijn onzer evennaasten beoogende, niet met onze broederen te mogen verbinden, maar ook, offchoon onder de oude wettische huishouding de Almagtige meestal door enkele *individus* werkte, is dit echter onder de nieuwe huishouding van het Evangelie geenszins het geval, en een ieder, die geen vreemdeling is in de schriften des Nieuwen Verbonds, weet, dat de weldaden daarvan onder de onmiddellijke leiding van Gods geest voornamelijk door broederschappen over het menschelijk geslacht zijn uitgestort, en dat dezelve door onzen Heer JEZUS CHRISTUS en zijne Apostelen zijn ingesteld. De Zaligmaker verkoos immers ter verkondiging van het Evangelium niet slechts 12 apostelen, maar ook 70 leerlingen; het waren dus geene enkele *individus*, zoo als onder de wettische huishouding plaats had, het waren broederschappen van 12 en 70 personen, welke door den Heiland twee aan twee wierden uitgezonden, (LUK. X: 12). Na de hemelvaart van onzen Heer JEZUS CHRISTUS was het eerste werk van de door Gods geest bezielde Apostelen zich een mede-arbeider te verkiezen, ter vervulling van het door den dood van JUDAS openstaande apostelschap (HAND. I: 21); en toen de discipelen zich vermenigvuldigden, en zulks de bezorging van alle gemeenschappelijke belangen den Apostelen zelve onmogelijk maakte, werd er door hen te algemeenen nutte eene broederschap van 7 personen plechtiglijk ingesteld, en de eerste Christen-martelaar STEPHANUS

was,

was, gelijk bekend is, één van dit zevental. Wie was het, die de twisten, door de broeders uit de besnijdenisse in de eerste Christen-kerk veroorzaakt, nopens het al of niet onderhouden der ceremoniele wetten onder de Christenen, beslegte door eene beslissende uitspraak? niet dit of dat *individu*, maar de Apostelen en discipelen des Heeren *en corps*, de eerste Christelijke kerkvergadering te *Jeruzalem* (HAND. XV: 17). Wat toch zijn de Christelijke kerkvergaderingen? wat anders dan broederschappen, in den naam des Heeren te algemeenen nutte der Christelijke kerk bijeengekomen? En dit zal zeker niemand verwonderen, die overweegt, dat volgens het gezegend Evangelie, de geheele Christenheid slechts ééne groote broederschap, ja wat meer is, slechts één ligchaam uitmaakt, waarvan de gezegende Verlosfer het hoofd is, en dat wij naar den inhoud van dit Evangelie alle menschen als onze evennaasten, als onze broeders beschouwen moeten, en als zoodanig trachten wel te doen, zoo dat het door broeder CAPADOSE op bladzijde 186 opgegeven onderscheid tusschen onze evennaasten, en het gansche menschelijk geslacht, eene onschriftuurlijke uitdrukking is, geheel strijdig met de zuivere Evangelie-leer. Wij beroepen ons te dezen opzichte op geen menschelijk, maar op Goddelijk gezag. Verlangt gij bewijzen? welaan, lees de parabel van den barmhartigen *Samaritaan*, (LUK. X: 30 tot 37.) lees en bloos over uwe onchristelijke onderscheiding tusschen onze evennaasten, en het gansche menschelijk geslacht, en erken, dat het Evangelie van JEZUS CHRISTUS ons juist het tegengestelde uwer stelling leert, en dat,

vol-

gens hetzelfde, niet alleen alle Christenen, welke kerkleer ook toegedaan, maar ook de *Joden* en *Heidenen*, ja zelfs de woeste en barbaarsche *Turken*, onze evennaasten, onze broeders zijn. Want *God heeft het menschelijk geslacht uit éénen bloede gemaakt*, en wij menschen zijn alle kinderen van een en denzelfden vader; bij gevolg zijn wij als Christenen verplicht, om, voor zoo verre zulks in ons vermogen is, hunnen lichamelijken en zedelijken toestand te verbeteren en hun wel te doen. Zien wij dus uit de gewijde bladeren de ongegrondheid van de stelling des schrijvers, dat namelijk het Gode niet wel behagelijk zoude zijn, door broederschappen te algemeenen nutte werkzaam te zijn: de bewijzen door hem ter staving van deze, door de heilige schrift gewraakte stelling te berde gebragt, zullen ons van derzelve nietigheid en ongerijmdheid nog verder overtuigen. Zij zijn: dat God wil toonen, dat zijn Geest en hij alleen het goede werkt, en dat men dus voor het behoud van het algemeen niet nuttig zijn mag; dat wij ons niet mogen vermeten, de vatbaarheid voor eene ziekte te willen uitroeijen, of wel voor de gezondheid van het geheele menschdom te moeten zorgen; dat dit alleen den onzienlijken en almachtigen Geneesheer toekomt, als in wien alleen zulk een geneeskracht gevonden wordt; en dat wij niet in Gods wegen mogen treden, door ons optewerpen, om zoo genoemde Goddelijke weldaden over het menschdom uittefforten. Wij maken hier de woorden van *Job* de onze, en roepen broeder *CAPADOSE* toe: *hoe hebt gij geholpen dien, die zonder kracht is, en behouden den arm die zonder sterkte is?* (XXVI: 23)

Ja

broeder! wanneer de zwakke, broze fterveling, door hoogmoed en onbetamelijke eigenliefde opgeblazen, Gods eer, en het welzijn zijner evennaasten uit het oog verliest, en slechts menschen- eer en aanzien tracht te bejagen, wanneer dus niet het algemeen nut, maar eigenbaat de drijfveer zijner handelingen is, dan zekerlijk doet hij zonde, doch hij doet dit, het zij tot eene Maatschappij vereenigd, het zij alleen, want bij zoodanige gemoedsstemming wordt, volgens het getuigenis van den mond des waarheid, in het gegeven voorbeeld van de Farizeeuw en den tollenaar (LUK. XVIII: 10 — 14) zelfs het gebed tot zonde, en volgens de Schrift zal *een ieder, die zich zelve verhoogd, vernederd, en die zelve vernedert verhoogd worden.* (1) Doch wanneer hij daarentegen in Christelijken ootmoed en ter eere Gods, die talenten, die gaven, welke hem God in den weg zijner aanbiddelijke Voorzienigheid geschonken heeft, tracht dienstbaar te maken ten nutte zijner medemenschen, dan behoeft hij ook geenszins te vreezen, dat zijne weldadige oogmerken zich te verre zullen uitstrekken, of dat het Gode niet welbehagelijk zijn zal, dat hij voor het algemeen nuttig tracht te zijn; neen, zoo lang hij het hoofddoel eens Christens maar niet uit het oog verliest, zoo lang mag hij zich ook gerust op den Goddelijken bijstand verlaten. De door den Apostel PAULUS aan de *Corinthiers en Philippensen* gedane opwekking is algemeen en niet beperkt, want, de Bijbel leert ons duidelijk, dat

(1) Ev. van MATH. H. XXIII : 12.

dat de Apostelen des Heeren zich krachtadig verzet hebben tegen de ingekropene valsche broeders uit de besnijdenisse, die van ter zijde ingekomen waren, om te bespieden onze vrijheid, die wij in CHRISTUS JEZUS hebben, op dat zij ons zouden tot dienstbaarheid brengen (GAL. II: 4) en dat wij niet ontvangen hebben den geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze, maar den geest der aanneming tot kinderen, door welke wij roepen Abba Vader (ROM. VIII: 15) dat wij tot vrijheid geroepen zijn (GAL. V: 13) en dat, waar de Geest des Heeren is, aldaar ook vrijheid is. Zoodanige beperkingen komen dus onder het Evangelie der vrijheid volstrekt niet te passe, en wij voeren broeder CAPADOSE hier de woorden van JEZUS te gemoet: *te vergeefs eeren zij mij, leerende leeringen, die geboden van menschen zijn.* En wat zullen wij van de door den schrijver aangehaalde schriftuur plaatsen zeggen en wat anders, dan dat dezelve hier zeer te onpas door hem worden bijgebracht, daar dezelve alleen dan toepasselijk zijn wanneer men God vergeet, en niet op hem maar op menschelijke hulp zijn vertrouwen stelt, en dat dezelve voorts klaarblijkelijk aantoonen, dat de heer CAPADOSE nog niet in den geest van het Evangelie is ingedrongen. Naakt en in alle opzigten hulpbehoevende komen wij ter wereld; niets, volstrekt niets brengen wij mede, en ook niets kunnen wij er uitdragen, alles, dus wat wij bezitten, gezondheid, kracht, verstand, rijkdom en eer, en wat dies meer is, zijn het niet niet altemaal gaven Gods, aan ons uit leutere genade geschonken? want de Allerhoogste was ons immers
niets

niets verschuldigd, en zouden wij dan wel de minste vrees behoeven te koesteren, van in Gods wegen te zullen treden, en een Gode onbehagelijk werk te zullen verrigten, wanneer wij in Christelijken ootmoed, uit dankbare erkentenis voor de door het Op-
perwezen aan ons bewezene weldaden, en uit eerbied voor Gods bevel, trachten de aan ons gedurende dit leven geleende talenten en rijkdommen, waar van wij slechts rentmeesters zijn, zoo veel mogelijk, te algemeene nutte aan te wenden, en onvermoeid pogen werktuigen in Gods hand te worden ter verbetering van lot en zeden onzer evenmenschen? Immers, *het is God, die in ons werkt, beide het willen en werken naar zijn welbehagen*, en zonder zijne Goddelijke hulp en bijstand kunnen wij niets doen, *in hem leven wij, in hem bewegen wij ons, en in hem zijn wij, en uit hem en door hem en tot hem zijn alle dingen.*

Toetsen wij nu aan den ons door onzen Heer JEZUS CHRISTUS verleenden keursteen, de tot verbetering van lot en zeden opgerigte Maatschappijen, en in het bijzonder die *Tot nut van 't Algemeen*, zoo zullen wij he vinden, dat deze Maatschappijen, verre van volgens den schrijver verbroederings uit den Boozen te zijn, in tegendeel uit God zijn, want zij bezitten het aan ons door den mond der waarheid aangewezen kenmerk, de liefde Gods en die des even-
naasten. Ja, zulke Maatschappijen kunnen uit den aard der zaak niet uit den Boozen zijn, want, het zijn de woorden van het evenbeeld des Vaders zelve, *een ieder koningrijk, dat tegen hem zelve verdeeld is, wordt verwoest, en ieder stad of huis, dat tegen*

zich zelve verdeeld is, zal niet bestaan. (1) Indien dus de Satan, de Vorst der duisternis, die aards-vijand van alles wat tot verlichting der menschen, en tot verbetering van hun lot en zeden strekken kan, tegen hem zelve verlichting en verbetering tracht in te voeren, zoo is hij tegen zich zelve verdeeld, en dus kan zijn rijk niet meer bestaan, maar heeft een einde (MATTH. H. XII: 25 en 26); hetzelfde geldt insgelijks ten opzichte van de Maatschappijen, opgerigt ter voortplanting der *Vaccine*. Immers, welk redelijk Christen, die aan Gods albesturende Voorzienigheid gelooft, die uit den Bijbel weet, dat zelfs de haren onzes hoofds alle geteld zijn, en dat er geen enkel derzelve op de aarde vallen kan, zonder den wil onzes hemelschen Vaders, zal JENNER anders beschouwen dan als een werktuig in de hand der Almagt, als een van die *individue*, die het Gode behaagd heeft als middellijke oorzaken te bezigen, om zijne weldaden over het gevallen menschen-kroost, hetwelk toch altoos een bijzonder voorwerp blijft der Goddelijke liefde en barmhartigheid, uitteestorten? Wie is er, die overweegt, hoeveel milioenen menschen er niet reeds door de *Vaccine* voor den alvernielenden geesel der kinderziekte, gedurende de laatste 25 jaren bevrijd zijn, die de uitvinding der koepokken niet zal beschouwen, als een der grootste geschenken, die de Algoede, naar zijne Vaderlijke barmhartigheid, het kwijnend menschedom heeft willen fchen-

(1) EV. VAN MATTH. H. XII: 25.

schenken? — Wie is er eindelijk, die niet in de bijna voorbeeldelooze overeenstemming van al wat braaf, kundig en verlicht is onder de Geneeskundigen in alle Landen en in alle wereldstreken, ten opzichte der *Vaccine*, en in de bescherming en ondersteuning, welke aan de *Vaccine* bij alle Gouvernemen ten, onverschillig onder welk een vorm, en van welke Godsdienstige geloofbelijdenis, is te beurt gevallen, duidelijk den vinger Gods erkent, daar immers volgens het onfeilbaar Bijbelwoord, *het harte des menschen zijn weg overdenkt maar de Heer zijnen gang bestuurt en het hart des Konings in de hand Gods is als waterbeken en de Heer het leidt werwaards hij wil.* (1) En zouden dan de Maatschappijen, op gerigtter bevordering der *Vaccine*, om namelijk zijne behoeftige evennaasten en derzelver kroost deze groote weldaad der Goddelijke Voorzienigheid om niet mede te deelen, en om onder Gods zegen, en steunende op zijn Vaderlijken bijstand, mede te werken of liever werktuigen in de hand der Almagt te zijn, ter bereiking van het groot en edel doel, om namelijk de kinderepest, dien geduchten geesel van het menschelijk geslacht, even als weleer de pest, voor altoos uit ons werelddeel te verbannen, niet uit God zijn? Immers, wij maken hier de alles afdoende woorden van de geachte schrijvers der *Vaderlandsche Letteroefeningen* de onze: het komt er slechts op aan, om één uit drie

(1) *Spr. van SALOMO.* H. VI:9. en H. XXI, 1.

drie wegen te verkiezen: men moet namelijk of,
 „ met CAPADOSE, de kinderziekte, die, gelijk wij dit
 „ boven in het breede bewezen hebben, jaarlijks zeker
 „ vele duizenden slagtoffers maakt, ja zelfs hen,
 „ die ze eens gehad hebben, blijkens de getuigenis
 „ van wijle den beroemden Leijdschen Hoogleeraar van
 „ DOEVEREN en andere Geneeskundigen, (1) voor het
 „ vervolg niet altoos beveiligt, ongestoord laten voort-
 „ voeden, of de *inoculatie*, die zelve tot de versprei-
 „ ding der ziekte aanleiding kan geven, en den lijder
 „ soms wegfleept, kiezen, of eindelijk de *Vaccine*,
 „ die voor niemand gevaarlijk is, geene *epidemie* ver-
 „ oorzaakt, en in verre de meeste gevallen, (wij
 „ durven er *uit eigen ervaaring* gerustelijk bevoegen)
 „ als men de *Vaccine* in hare kenmerkende en ei-
 „ gendommelijke echtheid heeft doorgestaan, enkele
 „ uitzonderingen onbegrepen, altoos een voorbehoed-
 „ middel oplevert, algemeen trachten intevoeren,
 „ ten einde daardoor die verschrikkelijke *epidemiën*
 „ voor te komen, welke zoo vele duizenden weg-
 „ slepen; en de gevaccineerden zelve somtijds in
 „ gevaar brengen, en tevens de vatbaarheid
 „ voor de kinderziekte zoo veel mogelijk uit te
 „ roeijen.” (2) En kan wel die keuze, bij iemand,
 die zijn redelijk verstand gebruikt, twijfelachtig zijn?
 immers, wanneer wij niet aarzelen om bij iemand,
 bij wien zich de voortteekenen eener aannaderende
 be-

(1) VOGEL. l. l. Vol V: 5 § 13, 14 und 15.

(2) Vaderl. Letteroef. van 1824, N. 1. p. 21.

beroerte opdoen, eene ruime aderlating in 't werk te stellen; de aan onze zorg toevertrouwde *individus* door het gebruik der *belladonna* voor de *scharlatina* te beveiligen; de oppervlakte van de door vergramde of dolle dieren gebetene deelen des ligchaams, alvorens zich eenig teken van ziekte in het gestel opdoet, door het *cauterium actuale* of *potentiale* te vernietigen, en zelf ter behouding van het geheel een door het *gangreen* en andere ongeneeslijke ziekten aangetasten arm of been weg te nemen, en om ter voorbehoeding der besmetting van de minerale berokingengebruik te maken, — waarom zouden wij dan huiverig zijn, om van een ons door de Vaderlijke hand der Goddelijke Voorzienigheid geschonken vóór behoedmiddel tegen den woedende geesel der kinderpokken gebruik te maken? te meer, daar eene ervaring van 27 jaren bewezen heeft, dat wij dit middel veilig en zonder eenige vrees voor het leven ren de gezondheid van ons kroost kunnen aanwenden. Ja wij gaan verder, en vragen: zal wel hij, die Gods woord beschouwt als *een lamp voor zijn voet en een licht op zijn pad*, eenigzins huiverig kunnen zijn, om zijne kinderen te doen vaccineren, wanneer hij overweegt, dat de Almagtige ons in de heilige Schrift, als de barmhartige Vader van het heelal den liefderijksten en teêrhartigsten vader in liefde tot zijne schepfelen vrre overtreffende, wordt afgemaald, en dat het Evenbeeld des Vaders ons in de schriften des nieuwen Testaments als de grootste kindervriend wordt kenbaar gemaakt? *laat de kinderen tot mij komen want derzulken is het koningrijk der hemelen*, is de uitdruk-

kelijke taal van den Zaligmaker (MATTH. XIX: 14) Wie van beiden handelt dus meer Gode welbehagelijk, en gaat meer overeenkomstig de Goddelijke voorschriften te werk, of hij, die het aan hem door God verleend kroost door de vaccinatie als een middel in Gods hand voor den alvernielenden geesel der kinderppest tracht te beveiligen, of hij, die met eene laauwe en onchristelijke onverschilligheid, met de handen in den schoot, gerustelijk de vreesselijke epidemie der kinderpokken afwacht, en er zijn kroost door laat wegslepen? Kunnen zulke onchristelijke begrippen wel de minste aanspraak maken op den schonen naam van vertrouwen op Gods Vaderlijke Voorzienigheid? — Leert ons niet de Bijbel op talloze plaatsen, dat wij alle middelen, welke onder ons bereik zijn, mogen en als Christenen verplicht zijn aan te wenden, om ons en ons kroost, zoo veel mogelijk, voor allerlei rampen en gevaren te behoeden? En zoude dan het offer van ons kroost, door onze wanbegrippen aan de vreeselijke *epidemie* der kinderpokken ten prijs gegeven, Gode eenigermate behagelijk kunnen zijn? — O neen, ISRAËLS God heeft te allen tijde zijn diepsten afkeer en verfoeiing van allen *molechs dienst* betuigd; hooren wij zelfs onder de wettische huishouding de hieromtrent beslissende taal van den Profeet MICHA: *Waarmede zal ik den Heer tegenkomen, en mij bukken voor aen hoogen God? zal ik hem tegenkomen met brandofferen? met jonge kalveren? Zoude de Heer een welgevallen hebben aan duizende van rammen? aan tienduizende van oliebeken? Zal ik mijnen*
eerst-

eerstgeborenen geven voor mijn overtredingen, en de vrucht mijnes buiks voor de zonde mijner ziele? Hij heeft u bekend gemaakt, o mensch wat goed is, en wat eischt de Heer van u, als regt te doen, en de weldadigheid lief te hebben, en ootmoediglijk te wandelen met uwen God? (MICH. VI: 6—8). Zoo zien wij dan, en wij hebben dit niet met menschelijk, maar met Goddelijk gezag gestaafd, dat hij, die met Christelijken ootmoed, en met een dankbaar hart van de weldaden, hem door de Goddelijke barmhartigheid ter behoeding van het leven en de gezondheid van zijn teeder kroost geschonken, gebruik maakt, een Gode welbehagelijk werk verrigt, en dat daarentegen hij, die uit domheid, laauwe onverschilligheid, of wel uit *mijstieke*, in der daad onchristelijke beginselen dezer heilzame en onschadelijke kunstbewerking nalaat, zich aan de snoodste ondankbaarheid schuldig tegen de Goddelijke voorzienigheid maakt, door het versmaden van de ons, naar den rijkdom der Goddelijke genade geschonkene weldaad der *Vaccine*. — Even eens dus, als elk Christen het gedrag van den zonderling, die aan een *tijphus nervosus* ziek liggende, ten einde Gods voorzienigheid niet vooruit te loopen, volstrekt gene geneesmiddelen wil de gebruiken, als onchristelijk wraken zoude, even zoo zeer begaan dezulken, die van het onwaardeerbaar geschenk der *Vaccine* ter beveiliging van hun kroost voor de kinderpest, geen gebruik willen maken, eene groote zonde tegen het Opperwezen, en wanneer, ten gevolge van dit hun onverschoonlijk verzuim, hun kroost naderhand, hetzij geheel hetzij

gedeeltelijk, ter prooi wordt van den alvernielenden geesfel der kinderpokken, dan worden zij vaak tot op het einde huns levens door een allergrievendst naberouw en knellendst zielsverdriet gefolterd; en geen wonder, daar er wel geen ijsfelijker denkbeeld voor het natuurlijk voor hun kroost kloppend ouderhart zijn kan, dan de bewustheid van door eigen schuld en onvergefelijke nalatigheid den dood hunner liefde panden, veroorzaakt te hebben. De aan ons, zwakke stervelingen, door onzen Heer JEZUS CHRISTUS ter regeling van ons gedrag geschonken maatstaf, de eere Gods en de liefde tot onze evennaasten, verstrekt ons dus ook hieromtrent tot een veilige gids.

Des Schrijvers stelling, dat de Geneesheer geen meester, maar dienaar van de Natuur moet zijn, haar moet volgen en nagaan, maar nimmer haar willen dwingen, of hare werking door eene ongepaste geneeswijze, of liever, vergiftiging in het gezonde ligchaam stooren, zullen wij, om tijd te sparen, te meer daar dezelve tot het eigenlijk geschilpunt niets af of toe doet, liefst met stilzwijgen voorbijgaan, en ons vergenoegen, met slechts in het algemeen aan te merken, dat dezelve alleen genoegzaam is te onlochenbaren bewijze, dat de jeugdige Schrijver nog niet veel kennis met de ziekten gemaakt heeft, anders dan op zijne studeerkamer, daar het geen den minsten twijfel lijdt, of, even als er gevallen zijn, in welke men de natuur veilig mag en behoort te laten werken en de Geneesheer zich behoort te bepalen om dezelve te volgen en in hare werking te ondersteunen, er insgeijks een aantal andere bestaan, waarin men niets dan

dan nadeel van deze, zoo het heten moet, heilzame werkingen der natuur te wachten heeft, en waarin het leven of de dood des lijders van de al of niet *active* geneeswijze van den arts afhangt. Men denke flechts aan den *tijphus putridus et nervosus*, aan de *apoplexie*, *kolyken*, *cholera morbus*; zenuw ziekten, beenziekten, aan het koud vuur, en wat dies meer is. Wijlen mijn waarde leermeester, De Leijdsche Hoogleeraar PARADIJS, een man, zoo iemand, door-kneed in de beoefening der oude Geneeskundige schrijvers, die de eerste met de benaming van *Conamina Naturæ*, en de tweede met die van *symptomata morbi activa* bestempelde, vermaande dikwerf ons zijne discipelen ten sterkste, om toch nimmer, door de laatste voor de eerste te nemen, de ziekte zelve onherstelbaar te maken, wanneer de Geneesheer namelijk in het laatste geval den kostelijken tijd verspilt en het oogenblik ter redding voorbij laat gaan, zoo, dat, indien *Doctor* CAPADOSE ooit deze zijne stelling bij het ziekbed in praktijk wilde brengen, menig een zijner lijders als een slachtoffer van zijne theoriesneven zoude.

Voorts moeten wij den Schrijver eene bijzonderheid, naar zijn gevoelen zekerlijk van groot belnag, mededeelen, te weten, dat hij hier met iemand van den echten stempel te doen heeft, want dat ik noch *gevaccineerd* noch *geïnoculeerd* ben, en dat dus, om zijne spreekwijze op bladzijde 214 te bezigen, in mijn perfoon niet het menschelijk ligchaam, bestemd om de tempel des Heiligen Geest te zijn, tot eene woonplaats der duivelen is vervormd, de Engel in mij

mij ontheiligt, en de slang, het buikdier gevoed en aangekweekt, want dat ik op den ouderdom van acht of negen jaren door eene soort van pokken vrij hevig ben aangetast geworden, en dat dezelve beide door den Dorps-Chirurgijn van mijns Vaders standplaats, en door een daarbij in *consult* geroepen Geneesheer uit 's *Gravenhage*, wijlen den Heer Med. Doctor VAN HOEY, *Junior*, voor echte kinderpokken verklaard zijn, doch dat dezelve, blijkens de mij daarvan achtergelatene lidteekens, hoogst waarschijnlijk behoord hebben tot de door Profesfor HEIM in HORNS *Archief* zoo meesterlijk ons afgemaalde soort van *Varicellen*; dat ik vervolgens op mijn zestiende jaar, het eerste jaar van mijn Akademie - leeftijd te *Leijden*, door de zachtaardige kinderpokjes in zulk een hevigen graad ben besmet geworden, dat ik niet dan met zeer veel moeite door de ijverige zorg van den vermaarden *Leijdschen* Geneesheer, mijn geachten vriend CUYPERS, en van wijlen mijne geliefde leermeesters, de Hoogleeraren OOSTERDYK, PARADYS, en den ons zoo vroeg ontrokken BRUGMANS, uit de kaken des doods gered ben geworden, en er door Gods zegen, zonder eenigerlei lichaamsgebrek van dezelve te behouden, ben afgekomen, dat ik zelfs, offchoon er nu reeds bijna 32 jaren sedert dien tijd verloopenen zijn, mij nog niet dan met eene kille huivering kan herinneren de hevige benaauwdheden, de brandende hitte, het afzigtelijk gelaat, den gezwollen staat van het lichaam en den eigenaardigen stank, door mij ter dier gelegenheid doorgestaan, zoo dat ik, om mijn kroost, voor

uit vijf kinderen, vier dochters en een zoon, bestaande voor deze ijsfelijke ziekte te behoeden, het pligt geacht heb, deze weldadige *crisis* eener zich ontwikkelende natuur reeds in den jeugdigen ouderdom van zes weken te verstoren, en den pokken-engel bij hen te ontheiligen, zonder dat zij daarom in het minst in hun groei gestuit of overprikkeld zijn geworden; vooral geniet mijn zoon, een jongeling van ruim vijftien jaren, van eene rijzige gestalte, eenen buitengewonen graad van gezondheid, en van ziels en ligchaams sterkte, in één woord, zijne gantsche gedaante teekent gespierdheid en kracht, en daar ik uit mijne praktijk een aantal diergelijke voorbeelden onder de door mij gevaccineerden kan aantoonen, zoo houde ik het daarvoor, dat het geen ik mij herinner in mijne eerste jeugd in een der nommers van het *Esprit des Journaux* omtrent de *Koffij* gelezen te hebben, ook op de *Vaccine* allezins toepasselijk is. Een zeker *Fransch* Geneesheer namelijk had zich in 't hoofd gezet te beweren, dat de koffij een de gezondheid en het leven ondermijnend vergift was, en schreef met dat oogmerk opzettelijk een werkje; de Recensent, van hetzelfde gewag makende, zeide, dat hij echter ter geruststelling van zijne lezers en lezeressen, waaronder er welligt zeer vele zoude gevonden worden, welke door dat gift besmet waren, er konde bijvoegen, dat bijaldien de *Koffij* waarlijk een vergift is, deszelfs werking ten minste zeer langzaam voortgaat, want dat zijn grootvader, thans reeds een grijsaard van ruim 80 jaren, en voor zijn leeftijd nog vrij hecht en sterk, van dit vergift reeds sedert meer dan een halve eeuw, regelmatig tweemaalens

daags

daags gebruik gemaakt had. Men zonde het dus ook veilig daarvoor kunnen houden, dat de vergiftiging van 's menschen ligchaam, volgens *Doctor* CAPADOSE door de koepokinenting veroorzaakt, van zulk een aard is, dat zij, even als de *Aloë*, honderd jaren ter ontwikkeling nodig heeft, zoo dat wij ons over de rampzalige gevolgen van de vergiftiging der *Vaccine* evenmin als over die, door de *koffij* veroorzaakt, geenszins behoeven te bekommeren.

Thans zijn wij genaderd tot de reeds boven door ons vermelde Profetische Geestvervoering des Schrijvers, op bladzijde 218, welke in verband staat met zijn geheel den geest van oproer ademende, en openlijk tegen de naar grondwettige vormen door Zijne Majesteit den Koning ten opzichte der *Vaccine* geëmaneerde wet, 18 April 1818, (*Staatsblad*, n°. 20) aandruischende verklaring, van niet alleen nimmer de *Vaccine* te zullen in het werk stellen, maar ook daar, waar zijn raad iets vermag, dezelve te bezigen om ouders en voogden van deze kunstbewerking afgeschrikken, en hun dezelve te ontraden; en dit brengt ons dan van zelve tot het reeds in de voorrede beloofd onderzoek, of en in hoe verre de profetische geest van *Doctor* CAPADOSE kan gezegd worden, uit God te zijn?

De waardigheid van eenen Profeet des Heeren is te allen tijde onder de wettische huishouding in het grootste aanzien geweest, en geen wonder, daar deze enkele *individus*, door het hoogste Wezen met bijzondere openbaringen verwaardigd, als het ware het midden daarstelden tussehen God en het volk,

en

en de Heer door hunne tusschenkomst, de weldaden, welke het te wachten, of in tegendeel de straffen, welke het te vreezen had, aan het *Israëlitische* volk hekend maakte; spoedig echter gaf dit aanzien geboorte aan valsche Profeten, die op het laatst zoo zeer vermenigvuldigden, dat ten tijde van ACHAB, den koning van *Israël*, of liever op het einde zijner regering, dien Vorst door omtrent 400 Profeten, die hij over een al of niet door hem, vereenigd met den Koning van *Juda*, tegen de *Sijriers* te ondernemen heertogt raadpleegde, als uit eenen mond geantwoord werd: *trek op, want de Heere zal de zijners in de hand des Konings geven*; doch het was een geest des leuens, de Heer had door hen niet gesproken; de ondernomen krijgtocht tegen de *Sijriers* liep allerellendigst af; de Koning van *Israël* werd in den slag dodelijk gekwetst, en stierf nog den zelfden avond, ten gevolge zijner bekomen wonde, en de Koning van *Juda* ontsnapte niet dan met veel moeite door Gods bijzonderen bijstand de hem vervolgende *Sijrische* legerbenden, en gansch *Israël* smaakte de wrange vruchten van dezen Profetischen logengeest. (1)

Toetsen wij dan aan het onfeilbaar Bijbelwoord den geest, door welchen *Doktor CAPADOSE* in de bestrijding der *Vaccine* is geleid geworden, en dit onderzoek, deze beproeving van den geest der schrijvers zal ons geenszins zwaar vallen. Immers, indien de Geest Gods is een geest der

(1) 1 Kon. XXII: 1 — 38.

der waarheid, die hen aan welke dezelve ontvangen *in alle waarheid leidt*, (JOANN. XVI: 13); indien de geest van het Evangelie is *zachtmoedigheid, en nederigheid* (MATTH. XI: 29;) *indien de vrucht des geest is liefde, blijdschap, vrede, langmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid en matigheid* (GAL. V: 22), *en alle goddigheid, en regtvaardigheid en waarheid* (EPHES V: 3); indien de liefde het hoofkarakter eens waren Chistens uitmaakt; indien de liefde *langmoedig en goedertieren, en niet afgunstig is, indien de liefde niet ligtvaardiglijk handelt; indien zij niet opgeblazen is, indien zij niet ongeschiktelijk handelt, indien zij haar zelve niet zoekt, indien zij niet verbitterd wordt en geen kwaad denkt; iudien zij alle dingen bedekt; indien de Christen, al ware het dat hij de talen der menschen en der engelen sprak, al ware het, dat hij de gave des Prophetie hadde, en wiste alle verborgenheden en alle wetenschap; al ware het dat hij alle geloof had, zoo dat hij de bergen verzettete, zonder deze liefde niets is* (I KORINTH XII: 1 — 7); indien de zaligmaker zelve uitdrukkelijk zegt, *hieraan zullen zij alle bekennen, dat gij mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder malkanderen* (JOH. XIII: 35); indien *die niet lief heeft, God niet gekend heeft, want God is liefde* (JOANN. IV: 8), indien *wie wijs en verstandig onder ons Christenen is, uit zijnen goeden wandel zijne werken in zachtmoedige wijsheid bewijzen moet; indien de wijsheid, die van boven is, ten eersten zuiver is daar na vreedzaam bescheiden, gezeggelijk, vol van barmhartigheid en van goede vruchten,*

ten, niet partijdiglijk oordeelende en ongeveinsd; indien de vrucht der regtvaardigheid in vrede gezaaid wordt, voor de gene die vrede maken (JAK. III: 13 17:18); indien, zoo er eenige vertroosting is in CHRISTUS, zoo er eenige troost is der liefde, zoo er eenige gemeenschap des geestes is, zoo er eenige innerlijke bewegingen en ontfermingen zijn, geen ding door twistinge of ijdele eere behoort te geschieden, maar door ootmoedigheid de één den anderen uitnemen-der dan hemzelyen te achten hebbe (PHILIP. II: 1 — 3); indien iemand, die meent iets te zijn daar hij niets is, hemzelyen in zijne gemoed bedriegt (GAL. VI: 3); eindelijk indien wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben; indien daar en tegen, die zijnen broeder niet lief heeft, in den dood blijft; indien een iegelijk die zijn broeder haat, een doodslager is, en indien geen doodslager het eeuwige leven heeft in hem blijvende (I JOANN. III: 14 en 15); indien hij, die bitteren nijd en twistgierigheid in zijn hart heeft, niet roemen en liegen moet tegen de waarheid; indien deze de wijsheid niet is die van boven afkomt, maar aardsch, natuurlijk, duivelsch, want waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle boze handel (JAK. III: 14, 15 en 16). Dan lijdt het ook wel geen den minsten twijfel, of niet het voor ons liggende geschrift van *Doctor CAPADOSE*, het welk, zoo als wij dit in den loop van hetzelfde ten klaarste hebben aangetoond, eene opeenstapeling van ijdele *suppositiën*, niets ter zaak doende declamatiën, valsche stellingen, en van Geneeskundige en Godsdienstige drogredenen uitmaakt,

hetwelk al wat braaf en verlicht is onder de Geneeskundigen, schendt en lastert wegens het bezigen der *Vaccine*, hetwelk zelfs de dooden niet ongestoord in het graf laat rusten, met één woord, waarin van het begin tot het einde bittere nijd en twistgierigheid heerscht, waarin schier op elke bladzijde onder den dekmantel van Christelijken ootmoed eene, vooral aan den waren geest des Christendoms geheel vreemde waanwijsheid, ijdele hoogmoed, laakbare eigenliefde en drieste onbeschaamdheid doorstralen; waarvan het flot tegen den duidelijken letter van Gods woord, (hetwelk uitdrukkelijk leert: *alle ziele zij den magten over haar gesteld onderworpen, want daar is geene magt, dan van God, en de magten die daar zijn, die zijn van God geordineerd; alzoo dat, die hem tegen de magt stelt, de ordonantie Gods wederstaat, en die ze wederstaan, over hen zelve een oordeel halen zullen*, ROM. XIII: 12) en met eene onbeschaamde verklaring van opzettelijken wederstand tegen een door zijne Majesteit den Koning vastgestelde Rijks-wet eindigt, — het lijdt geen twijfel, herzeg ik, of zulk een geschrift is niet uit God, maar uit den Boozen, en de daarin doorstralende geest is kennelijk *uit den vader den duivel, en wil de begeerte zijnes Vaders doen, die was een menschenmoorder van den beginne, en is in de waarheid niet staande gebleven, want geene waarheid is in hem; wanneer hij de leugen spreekt, zoo spreekt hij uit zijn eigen, want hij is een leugenaar, en de vader der leugen* (JOANN. VIII: 44.)

Hoe smartelijk, hoe diep bedroevend is dus niet voor
den

den redelijken, en tevens gemoedelijken Christen het *resultaat* van deze onze beschouwingen! — Twee *Israëlit*en, jongelingen, zoo het schein van goeden aanleg en vlijt, geraakten mede onder de leerlingen van BILDERDYK, en het zij ten gevolge van 'smeesters lesfen, hetzij door eigen onderzoek, zij doen beide openbare belijdenisse van den Hervormden Godsdienst; dit opent de harten van vele duizenden, als het ware, voor hen. Ja, menig één zag hen reeds aan als voorlopers van het in de Heilige schrift voorspeld gezegend tijdstip, hetgeen toch éénmaal onfeilbaar zal plaats hebben, dat namelijk *de volheid der Heidenen zal ingaan, en gansch Israël zal zalig worden*, en men begon hen te beschouwen als werktuigen in Gods hand, ter bereiking van dat groote doel. Doch de geest des kwaads, die altoos door allerlei flinksche wegen zoo veel mogelijk den voortgang van het rijk der waarheid tracht te verhinderen, en die *omgaat als een brieschende leeuw*, zoekende wien hij ook zoude mogen verslinden, wist voordeel op hen te krijgen, want ongelukkig bezat dit paar bekeerde *Israëlit*en een buitengewonen graad van waanwijsheid, hoogmoed, en eigenliefde, en daar zij zich in eigen oog niet slechts voor buitengewone vernuften, maar zelfs voor *geïnspireerde* wezens aanzagen, zoo werden zij welhaast met 'smans licht en gloed doortrokken, en achtten nu zich bevoegd, om als zijne Profeten zijne bijzondere begrippen en *paradoxe* stellingen, als zoo vele in het Heilig Evangelie gegronde Godspraken, te verkondigen, en als blinde ijveraars op een stouten en beslissenden toon tegen

de ervaring, de gezonde rede en den waren Godsdienst aan, onbeschaamd met schenden en lasteren staande te houden; en hoewel slechts onlangs het Evangelie des vredes en der liefde omhelsd hebbende, aarzelen zij echter niet, om niet alleen bitteren nijd, haat en twistgierigheid in hunne schriften ten toon te spreiden, maar ook om ter liefde en ten zegepraal zoo mogelijk hunner wonder spreuken, en om zich een naam te maken, de belangen des volks, de rust in den Staat, en de gehoorzaamheid aan den Koning en de wetten door hunne oproerige geschriften te schokken en in gevaar te brengen. Een allertreffendst en tevens voor ons leerzaam bewijs, waartoe waanwijsheid, hoogmoed en onbetamelijke eigenliefde den ongelukkigen mensch vervoeren kunnen, daar dezelfde de oorzaak zijn, dat deze jongelingen onder Gods toelating in de strikken des Bozen verward geraakt zijn. O indien zij, in plaats van de *paradoxe* stellingen en grilligheden van hun leermeester zich eigen te maken, zich op de ware kennis van het gezegend Evangelie hadden toegelegd; indien zij zich de uitdrukkelijke vermaning van onzen Heer JEZUS CHRISTUS: *leert van mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van harte*, hadden ten nutte gemaakt, dan voorzeker waren noch de *bezwaren tegen den geest der eeuw*, noch de *bestrijding der Vaccine* ooit in het licht verschenen, dan zouden deze bekeerde *Israëlieten* begrepen hebben, dat niet alle Christenen *Mannen en Vaders zijn in JEZUS CHRISTUS*; dat zij als *pas geborene kinderen* in het Christelijk geloof *met melk* moesten gevoed worden, en niet met

vaste

*vaste spijsen, daar zij dit nog niet vermogten (KOR. I B. III:2). Het voorbeeld van SIMON, bijgenaamd de tooveraar, zoude hun geleerd hebben, dat men openbare belijdenis van het Christendom kan gedaan, en het sacrament der heiligen doops ontvangen hebben, en echter nog zijn en blijven kan eene gansch bittere galle, eene zamenknoping van ongerechtigheid (HAND. VIII: 13 en 23); zij zouden hebben ingezien de noodzakelijkheid, om niet een ieder geest te gelooven, maar dezelve te beproeven, of zij waarlijk uit God zijn (JOH. I Br. IV: 1). Dat wij den aan ons verleenden tijd ons moeten te nutte maken, met waken, bidden en strijden, om intgaan door de enge poorte (MATTH VII: 13), niet tegen eene halve wereld, om *paradoxe* stellingen *per fas et nefas* te verdedigen, want te vergeefs eert men God, leerende leeringen die geboden van menschen zijn, zegt de Heiland zelve (MATT. XV: 9), maar tegen de zondige begeerlijkheden van ons eigen bedorven hart. Dat eindelijk het roemen den Christen niet oorbaar is (II KOR. XII: 1) want dat hij niets bezit, hetgeen hij niet uit loutere genade ontvangen heeft; dat hij in tegendeel, volgens de wet der Christelijke liefde, altoos anderen meer dan zich zelve behoort te achten, en de gebreken zijner evennaasten zoo veel mogelijk met den mantel der christelijke liefde bedekken, en vooral nimmer den splinter die in den oogen zijns broeders is, behoort te zien, terwijl hij den balk, die in zijne eigene oogen is, niet bemerkt, (MATT. VII: 3 en 5); dat hij uit dien hoofde nooit te veel zelfsvertrouwen moet koesteren, of zich zoo rijk*

gezegend onder velen mag wanen, want dat dit de groote en voorname klip is, waarop het geloof van zoo vele Cristenen jammerlijk schipbreuk geleden heeft, en eene gemoedsstemming, waardoor de zwakke zondige mensch, zich volkomen zeker wanende en wel beveiligd achtende, ligtelijk in de strikken des Boozen vervalt. De Farizeeuw dacht zich veel rijker van God begiftigd dan de tollenaar, en zelfs zijn gebed werd tot zonde (LUC. VIII: 10 — 14); waarom ook deze gemoedsstemming door den Zaligmaker als de allergevaarlijkste is aangewezen: *indien gij blind waart, zoudt gij geene zonde hebben, maar nu zegt gij: wij zien, en daarom blijft uwe zonde* (1), is de krachtige taal van JEZUS tegen de Fariseeuen. En wederom tot de Gemeente van *Laodicea*, in welke de Christen-Farizeeuen zeer talrijk schijnen geweest te zijn: *want gij zegt, ik ben rijk en verrijkt geworden, en hebbe geens dings gebrek, en gij weet niet, dat gij zijt ellendig en jammerlijk, arm, blind en naakt* (OPENB. III: 17).

O dat wij allen ons dus zorgvuldig wachten (want *die staat, zie toe, dat hij, niet valle!*) van nimmer wijs te zijn boven hetgeen men behoort te zijn, en van onder een nederig ingetogen en heilig uiterlijke, eenen vreesfelijken hoogmoed, die geene palen kent, te verbergen, indachtig zijnde, dat *de mensch aanziet wat voor oogen is, maar dat God het hart aanziet* (I SAM. XVI: 7,) en dat de zachtmoede

(1) *Ev. van JOANNES, IX: 41.*

moedige JEZUS zelve tot acht malen toe het wee over degenen, die zulke dingen doen, heeft uitgesproken (MATTH. XVIII: 13 tot 29) opdat wij niet door waanwijsheid, hoogmoed en onbetamelijke eigenliefde onder het oordeel Gods vervallen, want *God wederstaat den hovaardigen, maar den nederigen geeft hij genade* (JAK. IV: 17); en laten wij voorts, steunende op de grenzenlooze Goddelijke barmhartigheid, de Christelijke hoop koesteren, dat de inwerking van den boozen geest tot straffe wegens hun ijdel en hoogmoed en onbetamelijks eigenliefde, van den *Heer* hun toegesonden, en die blijkens hunne schriften, dikwerf maar al te zeer vaardig over hen is, slechts voor een bestemden tijd zal zijn, en dat deze twee bekeerde *Israëlit*en welligt door God tot verderf des vleesches voor een tijd zijn overgegeven, opdat hun geest behouden moge worden in den dag des Heeren JEZUS (KOR. XIII: 5), want *God is in staat hen weder vast te stellen* (ROM. XIV: 5), op dat, wanneer zij eenmaal bekeerd zullen zijn, zij de broeders, aan velen van welken zij thans openbare ergernis veroorzaakt hebben, door een voorbeeldig Christelijk gedrag en wandel sichten mogen (LUC. XXII: 32), en alsdan blijmoedig de taal van den Apostel PAULUS de hunne maken: *toen ik een kind in het Christelijk geloof was, sprak ik als een kind was ik gezind als een kind, oordeelde ik als een kind; maar wanneer ik een man geworden ben, zoo heb ik te niete gedaan, hetgeen eens kinds was* (I KOR. XIII: 2).

En zoo hebben wij dan onze taak volbragt, en zoo wij vertrouwen, de Geneeskundige en Gods-

dienstige drogredenen des schrijvers, geschikt om de vreesachtigen te verschrikken, de zwakken te misleiden, de eenvoudige gemoedelijke Christenen te doen wankelen, geheel en al ontzenuwd, en voor het groote publiek onwederlegbaar betoogd, dat de beginselen der ware Geneeskunde, de gezonde rede en de Godsdienst, alle evenzeer voor het grondbeginsel der *Vaccine* pleiten, en dat hij, die dit onwaardeerbaar Gods-gefschenk verzuimt of verwaarloost, zich aan de grootste ondankbaarheid jegens het Opperwezen schuldig maakt.

En gij allen, die even als ik het plicht geacht hebt, uwe kinderen aan de Goddelijke weldaad der *Vaccine* deelachtig te maken, vereenigt u met mij, om met kinderlijken eerbied onze knieën te buigen voor den Vader der lichten, van wien alle goede gaven en volmaakte giften afkomen. Danken wij den Algoeden dat het Hem naar zijne peillooze barmhartigheid behaagd heeft, door de *Vaccine* ons kroost voor de woede der kinderpokken te behoeden, en dat wij ons deze en meerdere weldaden van onzen Hemelschen Vader trachten waardig te maken, door God lief te hebben boven alles, en door onze evennaasten, onze medemenschen, te beminnen als ons zelven: want *het Koninkrijk der Hemelen bestaat niet in woorden, maar in kracht.*

Het zij zoo!

ERRATA.

Overal waar VAN DER BREGGE staat, leze men VAN DER BREGGEN.

Bl.	7. noot.	staat: I Cor. I: 12,	lees: I Kor. I: 26.
31. reg.	10. van ond.	— vertaling,	— aanhaling.
33. —	3. — —	— ontveizen	— ontveinzen.
36. —	4. — —	— met de kinderziekte	— van de kinderziekte.
54. —	16. van bov.	— operatiocinii,	— ope ratiocinii.
60. —	2. — —	— quod	— quod.
79. —	7. van ond.	— standboek,	— handboek.
—	noot 2.	— Practuae,	— Practicae.
83. —	16. van bov.	— grundvorm,	— grundförm.
85. —	noot 2.	— Hoft,	— Heft.
87. —	12. van ond.	— ruptie,	— eruptie.
88. —	noot 1	— poevailed	— prevailed.
89. —	—	— shetch,	— sketch.
—	—	— occurence	— occurrence.
92. —	8 van ond.	— disease	— disease.
93. —	13. — —	— vesiculo-tular,	— vesiculo-pistular.
97. —	4. van bov.	— van	— in
—	6. — —	— echter,	— echte.
99. —	7. van ond.	— Secondaria,	— Secundaria.
107. —	noot 2.	— seqq,	— seq.
109. —	—	— ijan Geuns,	— van Geuns.
110. —	—	— pcrsonen,	— personen.
113. —	2 van bov.	— God,	— Gods.
—	12. van ond.	— Gen. VII: 12,	— Gen. VIII: 21.
—	4. — —	— Gen. V: 31,	— Gen. VI: 3.
128. —	17. van bov.	— weën,	— weeën.
129. —	5. — —	— dodelijk,	— doodelijk.
130. —	12. van ond.	— hersensproken,	— hersensproken.
132. —	5. van bov.	— met,	— tot
185. —	11. van ond.	— derzelver,	— deszelfs,

ERRATA.

Bl. 139. reg. 11. van bov. staat: mox iterum,	lees: mox iterum.
141. noot. — seqq,	— seq.
142. — 6. van bov. — entstelt,	— entstellt.
143. — 9. van ond. — weën,	— weeën.
150. — noot. — seqq,	— seq.
157. — 15. van ond. — Saacharum.	— Saccharum.
163. noot 2. — Letfon.	— Lettsom.
— — — — cow-pox,	— cow-pock.
165. — 10. van bov. — Hertz,	— Herz.
169. — 12. van ond. — Holstein,	— Holstein.
182. — 2. — — — andi I,	— and.
183. noot 1. — cow-pox,	— cow-pock.
184. — 1. — — — uitsprekken,	— uitspreken.
213. — — — — H. VI: 9,	— H. XVI: 9.
214. — 8. van bov. — voortvoeden	— voortwoeden.
215. — 5. van ond. — vrre,	— verre.
216. — 8. — — — molechs,	— Molochs.
217. — 5. — — — Vaceine,	— Vaccine.
219. — 8. — — — belnag,	— belang.
220. laatste woord — voor,	— uit.
221. — 9. van ond. — gerustfelling,	— gerust-felling.
222. — 1. van bov. — zonde,	— zoude.
223. — 4. — — — hekend,	— bekend.
— — 12. — — — zijners,	— Sijriers.
— — 13. van ond. — krijgtogt,	— krijgstogt.
— — 11. — — — dodelijk,	— doodelijk.
224. — 8. van bov. — Ephes. V: 3,	— Ephes. V: 39.
— — 6. van ond. — Joann. IV: 8,	— I Joann. IV: 8.
226. — 14. — — — Rom. XIII: 12,	— Rom. XIII: 1.
228. — 5. — — — dezc,	— deze.
229. — 3. van bov. — tooveraar,	— toovenaar.
230. — 7. — — — Farizeenw,	— Farifeer.
— — 9. — — — Luk. VIII: 10—14.	— XVIII: 10—14.
— — 14. — — — Fariseeuwen,	— Fariseers.
— — 13. van ond. — Fariseeuwen,	— Fariseers.
231. — 3. van bov. — Matth. XVIII: 13—29	— Matth. XXIII: 13-29
— — 7. — — — Jak. IV: 17.	— Jak. IV: 6.
— — 15. van ond. — Kor. XIII: 5,	— I. Kor. V: 5.
— — 14. — — — Rom. XIV: 5,	— Rom. XIV: 4.
— — 3. — — — I Kor. XIII: 2	— I Kor. XIII: 4.

